Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin 2021-ci il üzrə ayrı-seçkiliyə qarşı mübarizə, onun qarşısının alınması və bərabərliklə bağlı vəziyyət haqqında Xüsusi Hesabatı

2022

Mündəricat

Giriş ... 4

1. Yeni koronavirusla bağlı tətbiq edilən qaydaların bərabərlik prinsipinə uyğunluğu ... 5

1.1. Gürcüstanda daimi yaşamaq hüququ olan şəxslərin hərəkət azadlığının məhdudlaşdırılması 5

1.2. Belə adlanan, məcburi peyvənd ... 7

1.3. Maska taxmaq məcburiyyətinin yetkinlik yaşına çatmayanlara və əlillərə təsiri ... 8

2. Qadınların bərabərliyi ... 8

2.1. Cinsi qısnama ... 9

2.1.1. Daxili İşlər Nazirliyinin cavabı ... 10

2.2. İdmançı qadınların hüquqları ... 11

2.3. Analıq məzuniyyətinə görə ödəniş, analıq məzuniyyəti və kişilərin uşağa qulluq üzrə məzuniyyəti ... 12

3. Əlillərin bərabərliyi ... 14

3.1. Əlilliyin tibbi modelindən irəli gələn problemlər ... 14

3.2. Hamilə qadınların hüquqları kontekstində çatım (əlçatanlıq) problemi ... 15

3.3. Uşağın təhsil prosesində ağlabatan uyğunlaşması ... 16

4. Çoxluq təşkil etməyən dini mənsubiyyəti olan məhkumların dini ehtiyacları ... 17

5. Çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların nümayəndələrinin hüquq bərabərliyi ... 20

5.1. Dövlət xidmətlərinə çıxış ... 20

5.2. Mesxeti türk icmasının üzləşdiyi problemlər ... 26

5.3. Dmanisi münaqişəsi ... 28

6. LGBT + icma bərabərliyi ... 29

6.1. İfadə və toplaşmaq azadlığı kontekstində LGBT+ icmasının bərabərliyi ... 29

6.2. LGBT+ icması üzvlərinin iqtisadi və sosial hüquqlarının həyata keçirilməsi ... 34

7. Sosial müdafiə sistemində qeyri-bərabərlik ... 35

7.1. Bank xidmətlərində ayrı-seçkilik ... 35

7.2. Sosial yardım və pensiyaların yenidən hesablanması sistemi ... 37

8. Əmək münasibətlərində və fəaliyyətin həyata keçiriləsində ayrı-seçkilik ... 37

8.1. Seçkiqabağı dövrdə əmək münasibətlərində siyasi zəmində ayrı-seçkilik ... 38

8.2. Riskli fəaliyyət sahələrində ayrı-seçkilik ... 39

8.3. Əmək Müfəttişliyinin iş yerində ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması üzrə mandatı ... 40

8.4. Tənqidi media nümayəndələrinin fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması ... 42

9. Ayrı-seçkiliyin təşviq edilməsi ... 43

9.1. Gender ayrı-seçkiliyinin təşviq edilməsi ... 43

9.2. Etnik və irqi ayrı-seçkiliyin təşviq edilməsi ... 46

9.3. Müəyyən əlamətlərə görə ayrı-seçkiliyin təşviq edilməsi ... 47

10. İddia edilən nifrət cinayətlərinin araşdırılmasında çətinliklər 48
11. Xalq Müdafiəçisinin bərabərlik hüququnun müdafiəsi sahəsində fəaliyyəti...... 49
11.1. İşlərin idarə edilməsi 50
11.2. Təhsil sahəsində fəaliyyət 53
12. Nəticə 54
Tövsiyələr 54

Giriş

2021-ci ildə bərabərlik baxımından vəziyyət hələ də kritik olaraq qalıb. Təəssüf ki, bu il də qadınların, əlilliyi olan şəxslərin, LGBT+ icmasının üzvlərinin və ya çoxluq təşkil etməyən dini və etnik qrupların üzvlərinin hüquqi statusu yaxşılaşmayıb.

Xalq müdafiəçisinin dövlətin bərabərlik siyasətinin müəyyən edilməsi ilə bağlı tövsiyəsinin və ya bərabərliyi dəstəkləyən bəyanatlar verməsinin bu hesabat dövründə aidiyyəti qurumlarla paylaşılmamasından əlavə, qərar qəbul edən şəxslərin daha sərt bəyanatlarla çıxış etməsi müşahidə olunmuşdur.

Xüsusilə narahatedici məsələ, Tiflis Qürur Həftəsi zamanı baş verən hadisələr olmuşdur. Belə ki, bu zaman ifrat sağçı qrupların liderləri və digər üzvləri birbaşa və açıq şəkildə LGBT+ icmasının üzvlərinə və onlara dəstək verənlərə qarşı zorakılığa çağırışlar etmişlər. İyulun 5-də, Ləyaqət Yürüşünün keçirildiyi gündə bu zorakı qrupların jurnalistlərə və hüquq müdafiəçilərinə qarşı törətdikləri genişmiqyaslı hücumun qarşısı hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən alınmasına baxmayaraq, nəticədə bir neçə nəfər fiziki cəhətdən ağır xəsarət almışdı. Zorakı qrupların açıq aqressiyasına paralel olaraq, Gürcüstanın baş naziri İrakli Qaribaşvili "Ləyaqət yürüşünü" vətəndaş qarşıdurmasının səbəbi kimi səciyyələndirərək Qürurun arxasında "revanşist və radikal" siyasi qüvvələrin dayandığını qeyd edib.[1] Bundan əlavə, Baş nazir birbaşa olaraq "Ləyaqət yürüşünün" keçirilməsini məqsədəuyğun hesab etmədiyini və yürüşün Rustaveli prospektində keçirilməməli olduğunu bildirib, belə ki, bu, vəziyyətin xüsusilə gərginləşməsinə səbəb olub.

Təəssüf ki, Xalq Müdafiəçisinin Gürcüstan Baş Prokurorluğuna ən azı iki şəxsə qarşı cinayət işi açmaq üçün müvafiq sübutların olması barədə əsaslandırılmış mövqe ifadə etməsinə[2] və həmin sübutların ən azı iki nəfəri sosial zorakılığa çağırışa görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmək üçün yetərli səviyyəyə çatmasına baxmayaraq, heç bir araşdırma başladılmayıb.

Bu ilin birinci yarısında regionlarda dini və etnik zəmində olduğu ehtimal edilən münaqişəli vəziyyət yaranıb. Çoxatauri bölgəsinin Buknari kəndində yerli xristian və müsəlman icmaları arasında dini toqquşmaların olduğu barədə məlumatlar verilib. Eyni zamanda, Dmanisidə yaşayan gürcü və azərbaycandilli əhali arasında etnik zəmində olduğu ehtimal olunan münaqişə baş verib. Hüquq-mühafizə orqanları bu hadisələrə qarşı effektiv tədbir görə biməyiblər - münaqişə tərəfləri vaxtında reaksiya verərək vəziyyəti sakitləşdirə bilməyən polisin iştirakına baxmayaraq, bir-birinə fiziki təzyiq göstəriblər.

Bundan əlavə, seçkiqabağı dövrdə yerli özünüidarəetmə orqanları , dövlət məktəbləri və uşaq bağçalarının əməkdaşlarının əmək hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı son dərəcə problemli olan onlarla hal (iddia edildiyinə görə, əsasən siyasi baxışlara görə) baş verib. Bu hüquq pozuntuları daha çox

---

[1] Həmçinin bax. İyulun 5-də saat 11:00-da Baş nazir İrakli Qaribaşvili bəyanatla çıxış edib: "Bugünkü mitinqin təşkilatçılarının arxasında hələ də revanşist, radikal qruplar, xüsusən də Saakaşvilinin başçılıq etdiyi radikal müxalifət dayanır. Mən bütün məsuliyyətim ilə bəyan edirəm ki, yürüşü və bu mitinqləri məhz onlar təşkil edirlər. Təbii ki, onların məqsədi ölkəyə vətəndaş iğtişaşları və xaos gətirməkdir. Bu, təbii ki, baş verməyəcək və biz buna imkan verməyəcəyik."Xalqımıza gəldikdə, xalqımız necə istəyirsə, ölkəmizdəs hər şey elə də olacaq"; "Bugünkü mitinqdə vətəndaş qarşıdurmasının meydana gəlməsi təhlükəsi var. Bildiyiniz kimi, bu mitinqin keçirilməsi əhalinin mütləq əksəriyyəti üçün qəbuledilməzdir. Ona görə də hesab edirəm ki, bu aksiya Rustaveli prospektində keçirilməməlidir." https://cutt.ly/zTGKbeM; https://cutt.ly/3TGLdFw

[2] Xalq Müdafiəçisinin Gürcüstan Prokurorluğuna təqdim etdiyi 3 sentyabr 2021-ci il tarixli təkliflər bu ünvanda mövcuddur: https://bit.ly/326XK45

ayrı-seçkilik əsasları ilə əmək müqaviləsinin müddətinin uzadılmasından imtina, müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilməsi, könüllü olaraq işdən çıxma və işdən çıxarılma ilə bağlı hallarda özünü büruzə verib. Ərizəçilər qeyri-bərabər rəftarı keçmiş Baş nazir Giorgi Qaxariyanın partiya üzvlərinin və ya onların ailə üzvləri ilə qohumluq, dostluq və ya digər yaxın münasibətləri ilə əlaqələndiriblər. Onlardan bəziləri sosial şəbəkələrdə partiya liderinə dəstək və ya rəğbət ifadə edən yazıların və ya şərhlərin yerləşdirilməsi/təsdiqlənməsi ilə bağlıdır.

Ümumilikdə, 2021-ci ildə Xalq Müdafiəçisi 161 iddia edilən ayrı-seçkilik işini araşdırıb, onların əksəriyyəti - 17%-i siyasi baxışlara görə iddia edilən ayrı-seçkilik halları olub. Cinsi zəmində iddia edilən ayrı-seçkilik, o cümlədən cinsi qısnama faktları bu il də aktuallığını qoruyub saxlayıb və iddiaların 16%-ni təşkil edib. Fərqli rəy və əlillik işlərin 11-11% -ində aşkar edilmişdir. Müraciət edənlərin 7%-i cinsi oriyentasiya və/yaxud gender kimliyi ilə bağlı məsələləri mübahisələndirib. İşlərin 6%-i vətəndaşlıqla bağlı bərabərsizliklə, 4%-i dini baxışlarına görə, 3%-i isə etnik mənsubiyyətə görə bərabərsizliklə bağlı olub. Yaşla bağlı bərabərsizlik iddiaları bu il 3%-ə düşüb. 2021-ci ildə icraatda olan işlərin ən böyük hissəsi - 22% - hələ də digər əsaslarla iddia edilən ayrı-seçkilik halları ilə bağlı olub.

1. Yeni Koronavirusla bağlı tətbiq edilən qaydaların bərabərlik prinsipinə uyğunluğu

Yeni koronavirus pandemiyası zamanı bərabərlik hüquqları baxımından 2020-ci ildə meydana çıxmış problemlərə əlavə olaraq 2021-ci ildə yeni çətinliklər də yaradıb.

Cari hesabat dövründə müşahidə olunub ki, Gürcüstanın ölkə ərazisinə daxil olmaq siyasəti bərabərlik hüququna tam uyğun gəlmir. Daha dəqiq desək, pandemiya dövrü ərzində Gürcüstanda daimi yaşayış hüququ olan bəzi şəxslərin ölkəyə girişi məhdudlaşdırılıb ki, bu da Gürcüstanın ayrı-seçkiliyə qarşı qanunvericiliyinə ziddir. Qeyd etmək lazımdır ki, ictimaiyyət həssas qrupların ehtiyacları barədə kifayət qədər məlumatlı olmadığına görə, həmin qruplar problemlərlə üzləşiblər. Məsələn, müəyyən qrup əlillər, eləcə də uşaqlar maska üzrlü səbəblərə görə taxa bilmədikləri halda, bəzən onlardan əsassız olaraq maska taxmaları tələb olunub.

Hesabat ilində yeni koronavirusa qarşı peyvənd olunması məsələsinin insan hüquqları ilə əlaqəsi xüsusi əhəmiyyət kəsb etmişdir. Cəmiyyətdə iş yerlərində, xidmət, səhiyyə, təhsil və digər obyektlərdə peyvənd sənədinin təqdim edilməsi öhdəliyinin ayrı-seçkilik yaradıb-yaratmaması ilə bağlı suallar yaranıb. Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi bu suallara cavab olaraq aydınlaşdırıb ki, peyvənd olunmuş və peyvənd olunmamış şəxslərə qarşı məhdudlaşdırıcı və ya həvəsləndirici tədbirlərin tətbiqi, əgər müvafiq əsaslar mövcuddursa, ayrı-seçkilik təşkil etmir.

1.1. Gürcüstanda daimi yaşamaq hüququ olan şəxslərin hərəkət azadlığının məhdudlaşdırılması

Cari hesabat dövründə yeni koronavirus pandemiyası ilə əlaqədar Gürcüstan ərazisinə giriş məhdudlaşdırılıb. Hökumətin müəyyən etdiyi qaydalar tez-tez dəyişdirilmiş, lakin hesabat ili ərzində Gürcüstanda daimi yaşamaq hüququ olan şəxslərin, öz statuslarına görə, ölkəyə girişinə qadağan qoyulması müşahidə edilmişdir.

Qeyd edək ki, daimi yaşayış hüququ olan müəyyən kateqoriyalı şəxslər sərhədi yaşayış statuslarını əsas gətirərək deyil, alternativ yollarla keçə biliblər:[3] Gürcüstan vətəndaşının ailə üzvləri (ər-arvad, yetkinlik yaşına çatmayan uşaq) olduqlarına görə; Gürcüstana daxil olmaq üçün müxtəlif rejimlərdən istifadə edərək;[4] sərhəddə Covid əleyhinə peyvəndin hər hansı növünün tam kursunun qəbulunu təsdiq edən sənəd təqdim etməklə. Bundan əlavə, Hökumət vətəndaşlarının hava, quru və dəniz yolu ilə Gürcüstana daxil ola biləcəyi konkret ölkələrin kiçik siyahısını müəyyənləşdirmişdi.

Nəticədə, daimi yaşamaq hüququ olan əhəmiyyətli sayda insan Gürcüstan qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş prosedurlardan keçərək Gürcüstan ərazisinə daxil ola bilmişdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, il ərzində müxtəlif rejimlərdən istifadə etməklə Gürcüstan ərazisinə daxil olmaq imkanları/yollarının sayı artıb, buna görə də daimi yaşayış hüququ olan şəxslərin vəziyyəti getdikcə yaxşılaşıb. Buna baxmayaraq, Gürcüstana giriş rejimləri ilə ölkədə daimi yaşayış hüququ əldə etmək üçün tətbiq edilən ilkin şərtlər arasında qarşılıqlı əlaqə aydın göstərdi ki, Gürcüstanda yaşayan şəxslərin bir hissəsinin (nəzəri olaraq) ölkəyə daxil olmasına icazə verilməyib. Belə yanaşma nəticəsində ölkədə daimi yaşamaq hüququ olan şəxslərin hərəkət azadlığı məhdudlaşdırılıb, üstəlik, onlar Gürcüstan Konstitusiyasında nəzərdə tutulmuş və təkcə Gürcüstan vətəndaşlarına şamil edilməyən hüquqlardan istifadə edə bilməyiblər.

Bu hesabatda Gürcüstan ərazisinə girişə qoyulan məhdudiyyətlərin bərabərlik hüququnu pozub-pozmadığı qiymətləndirilir.[5] Xalq Müdafiəçisinin məsələ ilə bağlı araşdırması müəyyən etdi ki, bu qrupa tətbiq olunan qaydalar Gürcüstan Konstitusiyası və ayrı-seçkiliyə qarşı qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş bərabərlik hüququna ziddir, çünki bu qrupla daimi yaşayış ölkəsi olan Gürcüstan arasında uzunmüddətli və yaxın sosial, iqtisadi, hüquqi və ya digər bağlar mövcud idi. Onlar statuslarına görə (ölkədə daimi yaşamaq hüququna malik olduqlarına) Gürcüstana daxil ola bilməli idilər.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Xalq Müdafiəçisi daimi yaşayış hüququ ilə bağlı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması məqsədi ilə Gürcüstan hökumətinə tövsiyə ünvanlamışdır.[6] Tövsiyədə qeyd olunur ki, daimi yaşayış hüququ olan şəxslərin Gürcüstana daxil olma siyasəti elə dəyişdirilməlidir ki, bu şəxslər ölkəyə maneəsiz daxil ola bilsinlər. Gürcüstan hökumətinin administrasiyasından Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinə verilən məlumata görə, bu tövsiyənin yerinə yetirilməsi üçün yekun tədbirlər hələ ki, görülməyib.

---

[3] Ölkəyə giriş yolları barədə məlumat məsələnin araşdırıldığı dövr üçün (23 iyul 2021-ci il) qüvvədə olan qaydalara uyğun olaraq verilir.
[4] Xüsusi giriş rejimi aşağıdakılara tətbiq edilib: Gürcüstanda səfərdə olan rəsmi nümayəndə heyətlərinin üzvlərinə, habelə Gürcüstan hökuməti və prezidentinin nümayəndə heyətlərinin üzvlərinə; Gürcüstanı iş / əmək fəaliyyəti ilə bağlı ziyarət edən şəxslərə; Gürcüstanın Müdafiə Nazirliyi sistemində planlaşdırılan beynəlxalq hərbi təlimlərdə və digər təlimlərdə iştirak edən xarici hərbi qulluqçulara/nümayəndələrə; digər ölkələrdən Gürcüstanda məsafədən biznes fəaliyyəti ilə məşğul olan/işləyən xarici ziyarətçilərə; xarici tələbələrə. Bax. Gürcüstan hökumətinin "Təcrid və karantin qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında" 322 saylı qərarı, 111-115-ci maddələr.
[5] 2020-ci ildə bu məsələni fərqli şəkildə qiymətləndirmək lazımdır. Bax. Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin ayrı-seçkiliklə mübarizə, onun qarşısının alınması və bərabərlik vəziyyəti 2020, 7-8 haqqında xüsusi hesabatı: https://bit.ly/3IeAr8G
[6] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin Gürcüstan hökumətinə 23 iyul 2021-ci il tarixli tövsiyəsi, https://bit.ly/3EG0TWR ünvanında mövcuddur.

1.2. Belə adlanan, məcburi peyvənd

Cari hesabat dövründə müzakirə olunan məsələlərdən biri də, yeni Koronavirus əleyhinə peyvənd statusunun bərabərlik hüququna təsiri olub. Xüsusilə, bunun insan hüquqlarını pozub-pozmaması, əmək münasibətlərində, xidmət, səhiyyə, təhsil və ya digər müəssisələrdə mənfi test/peyvənd sənədi təqdim etmək öhdəliyinin ayrı-seçkilik olub-olmaması məsələsi müzakirə edilmişdir. Məsələyə xüsusi marağın olması Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinə gələn müraciətlərin sayının artmasında də öz əksini tapıb.

Xalq Müdafiəçisi, ən son beynəlxalq təcrübəyə və milli qanunvericiliyin təhlilinə əsaslanaraq hesab edir ki, səhiyyə, sosial xidmətlər, təhsil, dövlət qulluğu kimi ictimai həyatın müəyyən sahələrində Koronavirusa qarşı peyvənd sənədinin təqdim edilməsi öhdəliyi ayrı-seçkilik və ya hüquqları pozan digər təcrübə xarakteri daşımır.

İşəgötürənin işçinin peyvənd statusu ilə bağlı birbaşa məlumat tələb etməsinə gəlincə, dövlət müdafiəçisi hesab edir ki, ölkədəki ağır epidemioloji vəziyyətlə əlaqədar özəl şirkətlərin işçilər/istehlakçılar üçün sağlam və həyat üçün təhlükəsiz [iş] mühitin yaradılmasına diqqət yetirməsi vacibdir. Xalq Müdafiəçisinin fikrincə, bu qanuni məqsədə nail olmaq üçün peyvənd olunmuş və peyvənd olunmamış şəxslər qarşı tətbiq edilən müəyyən məhdudlaşdırıcı və ya həvəsləndirici tədbirlər lazımi qaydada əsaslandırılarsa, ayrı-seçkilik yaratmayacaqdır. Müvafiq olaraq, işəgötürənlər, eləcə də xidmət təminatçıları işçidən və ya istehlakçıdan tam peyvənd olunduqlarına dair sübut və ya sistematik olaraq mənfi test nəticəsi təqdim etməyi tələb etmək hüququna malikdirlər. Bu qaydalar istisnaları (məsələn, peyvəndin məqsədəuyğunluğu haqqında tibbi arayış), eləcə də ağlabatan adaptasiya tədbirlərini nəzərdə tutmalıdır. Onu da qeyd edək ki, epidemioloji vəziyyətin dəyişməsi ilə qəbul edilmiş qaydalara yenidən baxılması vacibdir.

Bundan əlavə, Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi açıqlayıb ki, qaydalara əsasən müəyyən ictimai yerlərə peyvənd olunanların buraxılmasını, peyvənd olunmayanların isə mənfi test nəticəsi və / və ya xəstəliyi keçirməsi ilə bağlı sənədi təqdim etməklə buraxılmasını ayrı-seçkilik hesab etmir.

Nəticədə, İctimai Müdafiəçinin qiymətləndirməsi və beynəlxalq təcrübəyə əsasən, peyvənd olunmaq öhdəliyi fərdlərin hüquqlarına müdaxilə edə bilsə də, belə müdaxilə ictimai sağlamlığın və insan həyatının qorunmasının qanuni məqsədinə xidmət etdikdə, əsaslı hesab edilir. Mövcud vəziyyəti nəzərə alaraq, peyvənd təkcə fərdi hüquq kimi deyil, həm də əhalinin sağlamlığının qorunması və əhalinin həyatını xilas etmək üçün zəruri olan kollektiv məsuliyyət kimi şərh edilməlidir.

Qeyd edildiyi kimi, Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi proses zamanı bu məsələlərlə bağlı bir sıra şikayətlər almışdır, lakin heç bir halda peyvənd statusu ilə bağlı ayrı-seçkilik faktı müəyyən edilməyib. Ümumilikdə ictimai müzakirələrdə məsələnin aktuallığını nəzərə alaraq, Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi 25 avqust 2021-ci il tarixində müvafiq ictimai bəyanatla çıxış etmiş,[7] 26 avqust 2021-ci il tarixində isə

[7] "Peyvənd olunmuş və peyvənd olunmayan şəxslər üçün məhdudlaşdırıcı və ya həvəsləndirici tədbirlər ayrı-seçkilik təşkil etmir" bəyanatını buradan əldə edə bilərsiniz: https://bit.ly/31r1mxb

Müdafiəçinin Aparatında iş yerində təhlükəsiz iş mühiti yaradılmasının zəruriliyi ilə bağlı müvafiq qayda qəbul etmişdir[8].

1.3. Maska taxmaq məcburiyyətinin yetkinlik yaşına çatmayanlara və əlillərə təsiri

Hesabat dövründə Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin Aparatı yeni koronavirusun yayılmasının qarşısını almaq üçün tətbiq edilən maska taxma qaydasının həssas qruplar üçün təcrübədə bir sıra çətinliklər yaratdığını aşkar edən işlərə baxıb.

Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin Aparatına şikayət daxil olub ki, təşkilatlardan birində mövcud olan ümumi qayda əlilliyi olan uşağa və onu müşayiət edən şəxsə münasibətdə ayrı-seçkilik yaradıb. Belə ki, xidmət göstərən özəl şirkətdə belə bir qayda var idi ki, bütün müştərilər şirkətə daxil olarkən maska taxmalıdırlar. Müştərilərdən biri bu şirkətin şöbələrindən birinə üç yaşlı autizm spektri olan uşaqla birlikdə gəlib. Valideyn izah edib ki, uşaq autizm spektrindədir və özünə zərər verməyəcək. Bu məlumatı təşkilatın əməkdaşlarına verməsinə baxmayaraq, ərizəçinin oğlu şöbəyə buraxılmayıb. Təşkilat Xalq Müdafiəçisi tərəfindən iş araşdırılan müddətdə ayrı-seçkilik yaradan qaydanı dəyişmiş və müvafiq şəxslərə maska taxmadan da şirkət daxilində hərəkət etməyə icazə vermişdir ki, bu da öz növbəsində Gürcüstan qanunvericiliyinə[9] uyğun idi.

Bundan əlavə, Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi tərəfindən baxılan digər şikayətdə psixi pozuntusu olan və buna görə maska taxa bilməyən şəxsin maska taxma qaydalarını pozduğuna görə cərimələnməsi bildirilib. Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyinin İctimai Müdafiəçiyə ünvanladığı məktubdan məlum olub kimi, bu şəxslə bağlı tərtib edilən protokol ləğv edilib.

Beləliklə, bu hallar ictimaiyyətin həssas qrupların ehtiyacları barədə məlumatlılığının artırılmasının zəruriliyini göz önünə çəkib. Öz növbəsində, özəl şirkətlərin iş yerində təhlükəsiz iş şəraitinin yaradılması ilə bağlı təşəbbüsləri olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edir, lakin onların Gürcüstan qanunvericiliyinə uyğun olaraq, bərabərlik prinsipi əsasında planlaşdırılması və həyata keçirilməsi zəruridir.

2. Qadınların bərabərliyi

Qadınların bərabərlik statusu baxımından, cinsi qısnama faktları, xüsusilə iş yerlərində baş verənlər, bu il də problem yaratmağa davam edib. Xalq Müdafiəçisinin təcrübəsindən göründüyü kimi, cinsi qısnamanı qadağan edən qanunvericilik və müvafiq mexanizmlər barədə məlumatlılıq artıb ki, bu da müxtəlif sahələrdə çalışan qadınların sayının artmasında özünü göstərir. Bundan əlavə, bu il Xalq Müdafiəçisinə ilk dəfə peşəkar qadın futbolçular müraciət edib ki, bu da onların hüquqi statusunun bərabərlik prinsipinə uyğunluğu məsələsini müzakirəyə çıxarmağa imkan verib.

Eyni zamanda, 2020-ci ildə əmək qanunvericiliyinə edilən dəyişikliklərin bərabərlik hüququna təsirini yoxlamaq üçün bu hesabat dövründə Xalq Müdafiəçisi analıq məzuniyyəti məsələsini təhlil etmişdir.

---

[8] "Xalq Müdafiəçisi Aparatının əməkdaşları iş yerində Covid sənədi təqdim etməlidirlər" bəyanatı: https://bit.ly/326XK45

[9] Gürcüstan hökumətinin "Maska taxılması qaydasının təsdiq edilməsi haqqında" 368 saylı qərarı.

2.1. Cinsi qısnama

Xalq müdafiəçisi cari hesabat ilində cinsi qısnama faktlarının fəal şəkildə öyrənilməsini və qarşısının alınması istiqamətində işləri davam etdirib. 2019-cu ildə qanunvericiliyə edilən və cinsi qısnama davranışının əvvəlcədən görülə bilən elementlərini və hüquqi müdafiə mexanizmlərini müəyyən edən əhəmiyyətli dəyişikliklər iddia edilən qurbanlar üçün daha çox qorunan məkan yaratmışdır. Maraqlıdır ki, Xalq Müdafiəçisinin cinsi qısnama qurbanlarının müdafiəsi ilə bağlı müsbət təcrübəsi quruma inamı artırmış, bu da öz növbəsində müraciətlərin sayının artmasına səbəb olmuşdur. Qeyd edək ki, Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi və BMT Qadınlar Təşkilatının birgə səyləri ilə "Cinsi qısnamanın qarşısının alınması" üzrə elektron kursu hazırlanıb. Elektron kursun yaradılmasında məqsəd ictimai yerlərdə və iş yerlərində cinsi qısnama ilə bağlı maarifləndirmə işi aparmaqdan ibarətdir. O, həmçinin maraqlı tərəflərə bütün dünyada cinsi qısnamanın qarşısını almaq üçün istifadə edilən insan hüquqlarının hüquqi bazası ilə tanış olmaq imkanı verir. Bu kurs Xalq Müdafiəçisinin rəsmi internet səhifəsində yerləşdirilib və maraqlanan hər kəs üçün açıqdır.[10]

Cari hesabat dövründə İctimai Müdafiəçi tərəfindən araşdırılan işlər arasında əmək münasibətləri əsnasında və sosial şəbəkələrdən istifadə zamanı meydana çıxan cinsi qısnama halları ilə bağlı işlər də olmuşdur.[11] Qisnama tətbiq edən şəxsin davranışı şifahi və fiziki cinsi hərəkətlərdə - şəxsi suallarin verilməsi, telefon nömrəsi istəmək, cinsi məzmunlu təhqiramiz mesajlar göndərmək, ərizəçinin cinsi oriyentasiyasını başqa bir iş yoldaşı ilə qiymətləndirmək, məcburi öpüşməyə cəhd etmək, cinsi əlaqə təklif etmək və s. ifadə olunmuşdur. Qeyd edək ki, işlərə baxarkən Xalq Müdafiəçisi yalnız qisnama törədənin davranışını deyil, həm də işəgötürənin iş yerində cinsi qısnama faktına reaksiyasını qiymətləndirib.

Cinsi qısnamanın xüsusilə həssas xarakterini və onun qurban və ya iş mühiti üçün potensial mənfi nəticələrini nəzərə alaraq, son vaxtlar ərzində getdikcə daha çox dövlət və özəl təşkilatı cinsi qısnamanı qadağan etmək və ona cavab vermək üçün daxili qaydalar işləyib hazırlamış və qəbul etmişdir. Bu mexanizm, bir tərəfdən, işəgötürənin potensial qisnamaya məruz qalan şəxsə cinsi qısnamaya yol verilməyəcəyi barədə bəyanatıdır, digər tərəfdən isə qurbana, yəni işçiyə təsirli və etibarlı prosedur təklif edir. Cinsi qısnamaya cavab olaraq daxili mexanizmin tətbiqi unikal bir müsbət addımdır, lakin eyni zamanda, onun praktikada effektiv şəkildə həyata keçirilməsi də olduqca vacibdir. Məsələn, dövlət qulluğunda çalışan işçiyə qarşı cinsi təcavüz iddiası ilə bağlı aparılan araşdırma zamanı məlum olub ki, qurum hadisə ilə bağlı hərtərəfli məlumat əldə etmək üçün kifayət qədər tədbirlər görməyib. Müvafiq olaraq, daxili qaydaların mövcudluğuna baxmayaraq, ərizəçinin iddia edilən cinsi qısnamaya məruz qalması ilə bağlı heç bir təsirli cavab tədbiri görülməmişdir.

Cari hesabat dövründə LEPL-in Əmək Müfəttişliyi Xidməti ilk dəfə olaraq Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinə özəl şirkətlərdən birinin əməkdaşının işəgötürən tərəfindən cinsi qısnamaya məruz qalması faktı ilə bağlı müraciətini yönləndirib. Araşdırma zamanı məlum olub ki, şirkət işçinin hüquqlarının səmərəli müdafiəsini təmin edə bilməyib. Xalq Müdafiəçisi, bir tərəfdən, öz tövsiyəsi ilə qısnama törədəni gələcəkdə, iş yerində və ya başqa sahədə cinsi qısnamaya əl atmamağa, ayrı-ayrı şəxslər üçün təhqiramiz, alçaldıcı və/

[10] Cinsi qısnama ilə bağlı onlayn kurs ilə https://bit.ly/3dkc0se ünvanına daxil olaraq tanış ola bilərsiniz.

[11] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 2 fevral 2021-ci il tarixli tövsiyəsi: https://bit.ly/3lBaiYb

və ya qeyri-münasib mühit yaratmamağa çağırmış, digər tərəfdən isə, şirkətdən belə halları effektiv şəkildə araşdırmağı və cinsi qısnama ilə bağlı daxili siyasət sənədini hazırlamaq və maarifləndirməni artırmaq da daxil olmaqla, fəal addımlar atmağı tələb etmişdir.[12]

Qeyd edək ki, cinsi qısnama baxımından həssas qruplardan birini nikahda olmayan qadınlar (subay, boşanmış, ayrılmış, dul) və tənha analar təşkil edir. Bu, adətən, onunla bağlı olur ki, qısnamanı törədən şəxs bu və ya digər xarakterli cinsi davranışın əri olan qadından daha çox subay qadın üçün məqbul olacağına dair təsəvvürə malik olur. Belə bir hal hesabat dövründə Xalq Müdafiəçisi tərəfindən baxılan işlərdən birində müəyyən edilib.[13] Xalq Müdafiəçisinə məlum olub ki, aliment işi ilə bağlı sosial şəbəkədə vəkil axtarışı aparan tənha ana ilə bir kişi ünsiyyətə daxil olub. Ünsiyyət zamanı cavabdeh ərizəçiyə şəxsi suallar verib, qadının şəxsi həyatı ilə bağlı şərhlər verib və öz təsirini sübut etmək üçün özünün sosial çevrəsini və yüksək gəlirli olmasını qeyd edib. Ərizəçi cavabdehin davranışından şikayət edərkən o, diqqətini özünün ailə vəziyyətinə yönəltmiş və qadının ailə vəziyyətini mənfi və təhqiredici kontekstdə təqdim etmişdi.

2.1.1. Daxili İşlər Nazirliyinin cavabı

2019-cu ildə cinsi qısnama haqqında qanuna edilən dəyişikliyə əsasən, qanunverici orqan ictimai yerlərdə cinsi qısnama törətmənin Gürcüstan İnzibati Xətalar Məcəlləsinin 166 maddəsinə əsasən inzibati xəta, belə qısnamaya məruz qalanların isə ictimai yerlərdə cinsi qisnama qurbanı olduqlarını bildirib. Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşları da öz növbəsində İnzibati Xətalar Məcəlləsinin 166[1]-ci maddəsinin tələblərini təcrübədə səmərəli şəkildə həyata keçirməyə görə məsuliyyət daşıyırlar.

Hesabat dövründə baxılan işlərdən birində Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşı tərəfindən ictimai məkanda törədilməsi iddia edilən cinsi qısnama hərəkəti ilə bağlı nazirliyin reaksiyası problemli olub. İş 2021-ci il aprelin 14-də nazirliyin əməkdaşı tərəfindən saxlanılan qadına qarşı cinsi qısnama tətbiq edilməsi ilə bağlı olub.[14] Daxili İşlər Nazirliyinin reaksiyasının effektivliyini qiymətləndirmək üçün Xalq Müdafiəçisi qurumdan bir neçə dəfə məlumat istəyib. Xalq Müdafiəçisinə hər dəfə bildirilib ki, xidməti yoxlama hələ də davam edir və məsələ ilə bağlı yekun qərar verilməyib. Dövlət Müdafiəçisinə Nazirlikdən yalnız 30 dekabr 2021-ci il tarixində məlumat verilib ki, Dövlət Müfəttişliyi Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 333-cü maddəsinin 3-cü hissəsinin "B" bəndinə əsasən iddia edilən zorakılıq cinayəti ilə bağlı araşdırmaya başlayıb.

Qeyd etmək lazımdır ki, qurum tərəfindən adekvat cavabın verilməməsi vətəndaşların quruma olan inamına mənfi təsir göstərir. Uzun müddət davam edən təhqiqat prosesləri araşdırmanın effektivliyini və

---

[12] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin 21 dekabr 2021-ci il tarixli tövsiyəsi ilə bu linkdə tanış olmaq olar https://bit.ly/3sXoqzw

[13] Gürcüstanın İctimai Müdafiəçisinin 2 fevral 2021-ci il tarixli tövsiyəsi: https://bit.ly/3lBaiYb

[14] 14 aprel 2021-ci ildə Daxili İşlər Nazirliyinin binasının arxasındakı dayanacaqda patrul müfəttişi qadının əllərini qandallamaq üçün burub. Nəticədə qadın şiddətli ağrı hiss edib və patrul müfəttişindən qandalları çıxarmasını istəyib. Patrul müfəttişi "Cəzalandırılmısan, əllərin ağrıyırsa, indi səni sakitləşdirərəm" deyə cavab verib, bundan sonra hər iki əlini qadının üzünə doğru uzadaraq onun üzünə yaxınlaşdırıb.

etibarlılığını azaldır. Buna görə də, qurumun hər bir iddia edilən cinsi qısnama hadisəsinin hallarını araşdırmaq və cinayət törədən şəxsə qarşı müvafiq tədbirlər görmək üçün səy göstərməsi vacibdir.

2.2. İdmançı qadınların hüquqları

Gürcüstanda qadın idmançıların, o cümlədən futbolçuların üzləşdiyi problemlər çoxşaxəlidir ki, bu da bəzi hallarda gender stereotiplərindən, bəzi hallarda isə qadın futbolunun maliyyə və iqtisadi vəziyyətindən qaynaqlanır. Qadın futbol oyunçuları daim mübahisə edirlər ki, futbol təkcə kişi idmanı deyil. [15] Birbaşa idman kontekstinə aid olan stereotiplərlə yanaşı, qadın oyunçular eyni zamanda qadınlara cəmiyyətdə əsasən/yalnız ailədə qayğı göstərmək rolunun aid edilməsi ilə də mübarizə aparmalı olurlar.

Bu çağırışlara cavab olaraq, Gürcüstan Futbol Federasiyası "Qadınlar və Qızlar Futbolu üzrə Strategiya 2021-2024" adlı sənəd işləyib-hazırlayıb. Bundan əlavə, 2020-ci ildən başlayaraq Qadınlar Liqasının da lisenziyalı liqalar sırasına əlavə edilməsi diqqət çəkir ki, bu da kişi klubları kimi qadın klubları üçün də 2021-ci ildə keçiriləcək Çempionat zamanı tibbi heyətin nəzərdə tutulmasının məcburi hala gəlməsi deməkdir. [16] Buna baxmayaraq, bu tədbirlər qadın futbolçuların sağlamlıq hüquqlarını tam qorumaq üçün kifayət etmir.

2021-ci ildə Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi qadın oyunçuların üzləşdiyi müəyyən problemləri qiymətləndirib. Qadın futbolçuların hüquqi statusunun təhlili zamanı məlum olub ki, Gürcüstan Futbol Federasiyası tərəfindən hazırlanmış qaydalar qadın futbolçuların cinsi və reproduktiv hüquqlarının, habelə analıq hüququnun adekvat müdafiəsini təmin edə bilməyib ki, bu da ayrı-seçkilik əleyhinə qanunvericiliyə ziddir. Beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və yerli həkimlərlə məsləhətləşmənin nəticəsi olaraq, Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi Gürcüstan Futbol Federasiyasını ünvanlayan müvafiq tövsiyələr hazırlayıb.

Xalq müdafiəçisinin Gürcüstan Futbol Federasiyasına verdiyi tövsiyə iki əsas istiqaməti əhatə edir. Birinci tövsiyəyə əsasən, Gürcüstan Futbol Federasiyasının lisenziyalı komandaların həkimləri üçün nəzərdə tutulan məcburi təlimlər zamanı qadın futbolçuların cinsi və reproduktiv sağlamlıq problemlərini nəzərə alması vacibdir; qadın oyunçuların cinsi və reproduktiv sağlamlığı ilə bağlı növbəti dövr üçün qadın oyunçuların hamiləliyi və fiziki fəaliyyəti ilə bağlı rəhbər sənəd (standartlar)işlənib hazırlanmalıdır. İkinci tövsiyəyə görə, qadın futbolçuların əmək hüquqlarını reallaşdırmaq üçün Gürcüstan Futbol Federasiyası tərəfindən Beynəlxalq Futbol Federasiyasının qaydalarına əməl edilməsi vacibdir. Qaydalar hamiləlik, doğuş və uşağa qulluq zamanı qadın futbolçuların hüquqlarının qorunmasına və onların pozulmasına görə idman sanksiyalarının tətbiqinə aiddir. [17]

---

[15] Qadın futbolunun inkişaf strategiyası hazırlanıb | Oyunçuların mövcud olan gözləntiləri nədir: https://bit.ly/3diEkeG; Gürcüstanın Bədən Tərbiyəsi və İdman haqqında Qanun layihəsinin Gender Təsirinin Təhlili, 68, aşağıdakı ünvanda mövcuddur: https://bit.ly/332uqfi

[16] Klubların Lisenziyalaşdırma Qaydaları 2021, Gürcüstan Futbol Federasiyası, Maddə 32, Mövcuddur: https://bit.ly/3pnBAlM

[17] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 21 dekabr 2021-ci il tarixli Gürcüstan Futbol Federasiyasına tövsiyəsini buradan əldə edə bilərsiniz: https://bit.ly/3HAmXmI

Qeyd edək ki, Gürcüstan Futbol Federasiyası daxil olan tövsiyələri nəzərə almağa hazır olduğunu bildirib. Qadın futbolçuların cinsi və reproduktiv sağlamlıq hüquqlarını, eləcə də analıq hüquqlarını qorumaq məqsədilə Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin Aparatı Gürcüstan Futbol Federasiyası ilə əməkdaşlığı davam etdirir.

2.3. Analıq məzuniyyətinə görə ödəniş, analıq məzuniyyəti və kişilərin uşağa qulluq üzrə məzuniyyəti

Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi bərabərliyin vəziyyəti ilə bağlı keçən ilki hesabatında analıq və uşağa qulluq məzuniyyəti ilə bağlı qaydalarda müsbət dəyişiklikləri, eləcə də həlli mümkün olmayan problemləri qeyd edib.[18] Cari hesabat dövründə Gürcüstan Əmək Məcəlləsinin təsiri altına düşən işçilər üçün belə məzuniyyətə görə kifayət qədər ödənişin olmaması kimi mühüm problemlər qalmaqdadır. Bundan əlavə, qeyri-bərabərlik problemini bir tərəfdən orqanik qanun olan, Gürcüstan Əmək Məcəlləsi, digər tərəfdən isə Gürcüstanın Dövlət Qulluğu haqqında Qanununda fərqli əmək haqqı standartlarının mövcud olması daha da gücləndirir. Dövlət tərəfindən analıq məzuniyyəti üçün vahid ödəniş normasının müəyyən edilməsi vacibdir və ödənişin məbləği həm uşaq, həm də ana üçün layiqli yaşayış şəraiti yaratmağa imkan verməlidir.[19] Ödənişin miqdarını uyğunlaşdırmaq və analığın müdafiəsi hüququnu həyata keçirmək üçün Gürcüstan dövlətinin Beynəlxalq Əmək Təşkilatının Analığın Mühafizəsi üzrə 183-cü Konvensiyasını ratifikasiya etməsi məqsədəuyğundur.[20]

Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi qeyd edir ki, müasir gender stereotiplərindən azad olan valideyn məzuniyyəti hər iki valideynin hüququ və vəzifəsidir. Bundan əlavə, bütövlükdə gender bərabərliyi və qadınların iqtisadi imkanlarının artırılmasına yalnız qadın haqqında stereotiplərin qırılması hesabına nail olmağı düşünmək ağlasığmazdır. Kişilər haqqında, onların ailədə yalnız iqtisadi rol oynaması ilə bağlı mövcud olan yanlış təsəvvürlərə də yenidən baxmaq lazımdır. Bu yanaşmanı Gürcüstan qanunvericiliyi də müəyyən dərəcədə bölüşür.

Məlum olduğu kimi, 2021-ci ildə Gürcüstanın orqanik Qanununa - Gürcüstanın Əmək Məcəlləsinə edilən düzəlişlər qüvvəyə minib və bu düzəlişlərə görə hər iki valideynə uşağa qulluqla bağlı məzuniyyətin ödənişli hissəsindən istifadə etmək imkanı verilib[21] (uşağın anası bu hüquqdan istifadə etmirsə).[22]

---

[18] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin ayrı-seçkiliklə mübarizə, onun qarşısının alınması və bərabərlik vəziyyəti dair 2020-ci il üzrə xüsusi hesabatı, 15-18, bburadan əldə edə bilərsiniz: https://bit.ly/3IeAr8G

[19] Öz növbəsində qeyd etmək lazımdır ki, bu məsələlər Gürcüstan və Avropa İttifaqı arasında Assosiasiya Sazişinin və müvafiq gündəliyin tərkib hissəsidir və Gürcüstanın Əmək Məcəlləsinə edilən son dəyişikliklər bu öhdəliklərə uyğundur.

[20] Beynəlxalq Əmək Təşkilatının 183 saylı Konvensiyasına əsasən, analıq məzuniyyəti zamanı ödənişlə bağlı dörd standart mövcuddur: birinci standarta əsasən, bu ödəniş ananın əvvəlki gəlirinin ən azı üçdə ikisini təşkil etməlidir; İkinci standarta görə əmək haqqı orta əmək haqqının ən azı üçdə ikisini təşkil etməlidir; üçüncü standarta görə, analıq məzuniyyətinə görə verilən ödəniş işçinin əmək qabiliyyətini itirdiyi dövr üçün verilən ödənişə bərabər olmalıdır; dördüncü sstandarta görə isə, əgər ölkənin iqtisadi vəziyyəti yuxarıda göstərilən standarta cavab verməyə imkan vermirsə, o zaman müəyyən edilmiş ödəniş daim artırılmalı və bu halda dövlət Beynəlxalq Əmək Təşkilatına müvafiq izahatlar təqdim etməlidir.

[21] Gürcüstanın orqanik qanunu - "Gürcüstanın Əmək Məcəlləsi"nin 37-ci maddəsinin 3 və 4-cü bəndləri, həmçinin 39-cu maddəsi

[22] Gürcüstanın Orqanik Qanunu - Gürcüstan Əmək Məcəlləsi, 37-ci maddəsinin 4-cü bəndi, həmçinin 39-cu maddəsi

Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi üçün bu dəyişikliklərin nəticələrini öyrənmək vacib idi. LEPL Sosial Xidmət Agentliyinin məlumatına görə, Dövlət Ödənişlərinin Vahid Mühasibatlıq Bazasına əsasən, 2021-ci ilin yanvar-noyabr ayları ərzində 333-ü qadın və 48-i kişi olmaqla, ümumilikdə 381 işçi ödənişli uşağa qulluq məzuniyyətindən yararlanıb. Bu 48 kişidən 46 -sı uşağa qulluğa görə 57 gün (bir halda 30 gün, bir halda 19 gün) məzuniyyət götürüblər və onlara ödənilən məbləğ (7 hal istisna olmaqla) 1000 lari, 48 nəfərə cəmi 45310 lari təşkil edib.[23] Atanın, ananın hamiləlik və doğuş ilə əlaqədar istifadə olunmamış məzuniyyət günlərindən istifadə etməsi faktlarına gəlincə: 3 belə fakt təsbit edilmişdir (iki halda 126 gün və bir halda 115 gün məzuniyyət götürülüb) və onların hər birinə ödənilən məbləğ 1000 Lari olub.[24] Bundan əlavə, bir neçə özəl şirkətdən Xalq Müdafiəçisinin Aparatına məlumat daxil olub ki, bu məlumatlara da əsasən, bu il heç bir kişi uşağa qulluq üzrə məzuniyyətdən yararlanmayıb. Onlardan biri qeyd edib ki, Əmək Məcəlləsinə edilən dəyişikliyə əsasən, onların nizamnaməsində atanın uşağa qulluq etmək üçün məzuniyyət götürmək hüququ ayrıca təsbit edilib.

Ölkədə gender bərabərliyinin bərqərar olması prosesi əsnasında Gürcüstan qanunvericiliyinə uşağa qulluq məzuniyyəti məsələləri ilə bağlı, digər ölkələrin təcrübəsinə və beynəlxalq və ya regional standartlara əsaslanaraq daha çox dəyişikliklərin edilməsi vacibdir. Məsələn, Aİ-nın 2019/1158 saylı Direktivi hər bir valideyn üçün ən azı 4 aylıq ayrıca məzuniyyət müddətini nəzərdə tutur, bunun ən azı iki ayı yalnız valideynlərdən biri tərəfindən istifadə edilir və iki ay digər valideynə ötürülə bilər.[25] Hər bir valideynin müstəsna məzuniyyətdən istifadə etməsini həvəsləndirmək bu məzuniyyətə görə adekvat ödəniş nəzərdə tutulmalıdır.[26] Eyni Direktivdə yer alan atalıq məzuniyyəti ilə bağlı yenilənmiş standartı qeyd etmək də vacibdir.[27] Sənəddə atalıq məzuniyyəti [28] müəyyən edilmişdir ki, bu məzuniyyəti də valideyn uşağın doğulduğu gündən etibarən 10 iş günü ərzində götürə bilər. Atalıq məzuniyyətinə görə ödəniş ən az əlilliyə görə ölkədə nəzərdə tutulmuş ödəniş həddinə uyğun olmalıdır. Bu Direktivə uyğunluğu təmin etmək üçün Üzv dövlətlər zəruri olan qanunların, qaydaların və inzibati müddəaların 2 avqust 2022-ci ilə qədər qüvvəyə minməsini təmin etməlidirlər.

Beləliklə, gender stereotiplərinin qanunvericilikdə öz əksini tapmaması və təkcə ananı deyil, hər iki valideyni uşağa qulluq üzrə məzuniyyətin fəal iştirakçıları kimi qəbul edən qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğun olması vacibdir. Bu tip dəyişikliklər qadınların hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdıracaqdır. Bundan əlavə, belə bir yanaşma uşağın emosional və intellektual inkişafına müsbət təsir göstərəcəkdir.

---

[23] Sosial Xidmət Agentliyinə 22 noyabr 2021-ci il tarixli məktub № 04/11476

[24] Sosial Xidmət Agentliyinə 22 noyabr 2021-ci il tarixli məktub № 04/11476

[25] Valideynlər və uəağa qulluq edənlər üçün iş-həyat balansı üzrə Avropa Parlamentinin və Avropa İttifağı Şurasının 20 iyun 2019-cu il tarixli 2019/1158 saylı Direktivi (Aİ) və Şuranın ləğv edən Direktivi 2010/18/EU, Maddə. 5.

[26] Valideynlər və uəağa qulluq edənlər üçün iş-həyat balansı üzrə Avropa Parlamentinin və Avropa İttifağı Şurasının 20 iyun 2019-cu il tarixli 2019/1158 saylı Direktivi (Aİ) və Şuranın ləğv edən Direktivi 2010/18/EU, Maddə 8 (3).

[27] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi beynəlxalq təcrübədən istinad edir ki, həmin təcrübə də hamiləlik və doğuşla bağlı məzuniyyət, atalıq məzuniyyəti və uşağa qulluq üzrə məzuniyyəti fərqləndirir. Analıq məzuniyyətinə hamiləlik və doğuş üzrə məzuniyyət [Gürcüstanın qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş], uşaq doğulduqdan sonrakı müddəti əhatə edən atalıq məzuniyyəti [bu məzuniyyət forması Gürcüstan qanunvericiliyi ilə tanınmır] və Gürcüstan qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş uşağa qulluq göstərilməsi üçün hər iki valideyni əhatə edən məzuniyyət.

[28] Orig. Atalıq məzuniyyəti.

3. Əlillərin bərabərliyi

Xalq müdafiəçisi uzun illərdir ki, əlilliyi olan şəxslərin tibbi vəziyyətinin onların hüquqi vəziyyətinə mənfi təsir göstərdiyini, bunun da praktikada müxtəlif formada əlilliyi olan şəxslərin fərdi ehtiyaclarını ödəyən müavinətlər almasına mane olduğunu vurğulayır. Bu problem xüsusilə səhiyyə və sosial təminat sahələrində özünü büruzə verir.

Digər problem fiziki və ya digər giriş\çatım imkanlarının təmin edilməsidir ki, bu da əlilliyi olan insanların müstəqil yaşaması üçün əhəmiyyətli maneə törədir. 2021-ci ildə bu məsələ əlilliyi olan hamilə qadınların hüquqları kontekstində aşkar olub. Xalq müdafiəçisinin təcrübəsi göstərir ki, həmin qadınlar tibbi xidmət almaqda maneələrlə üzləşirlər. Xüsusilə, həm prenatal müəssisələrdə fiziki uyğunlaşma problemləri, həm də tibbi məlumatların əldə edilməsi ilə bağlı problemlər müəyyən edilmişdir.

Təhsil mühitinin sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqların ehtiyaclarına uyğunlaşdırılması məsələsi də qüsurlu olaraq qalır və bu il qeyri-formal təhsil alma prosesində problem kimi müəyyən edilib.

3.1. Əlilliyin tibbi modelindən irəli gələn problemlər

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, cari hesabat dövründə də Gürcüstanda əlillik statusunun müəyyən edilməsi üzrə tibbi modellə bilavasitə bağlı olan problemlər müəyyən edilib. Xalq müdafiəçisi illərdir əlillik statusunun verilməsinin sosial modelinin tam şəkildə həyata keçirilməsinin zəruriliyini qeyd edir.[29] Bu model əlilliyi olan şəxsin statusunun müəyyən edilməsi və onlara sosial müavinətlərin (maddi və ya qeyri-maddi) verilməsi zamanı təkcə tibbi diaqnozun deyil, həm də fərdin fərdi ehtiyaclarının və ətraf mühit amillərinin fərdi qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur.

Əlillik statusunun verilməsinin qüsurlu modeli praktikada xüsusilə səhiyyə və sosial təminat sahələrində problemlər yaradır və bu baxımdan həssas qruplara dəstək göstərilməsi vacibdir. 2021-ci ildə Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi tərəfindən bu sahədə ayrı-seçkilik yaradan təcrübə aşkar edilmişdir. Belə ki, əlilliyi olan bir şəxsə dövlət tərəfindən bəzi qruplara ödənilən ümumi tibbi xidmət (ortopedik endoprotez) üzrə kompensasiya ödənilmirdi. Qeyd olunmalıdır ki, hökumətin 21 fevral 2013-cü il tarixli 36 saylı qərarına əsasən, ortopedik endoprostetikaya görə müavinət yalnız ağır əlilliyi olan şəxslərə ödənilir. Xalq müdafiəçisi hesab edir ki, əlilliyi olan şəxslərin qiymətləndirilməsi üzrə tibbi model xüsusilə həssas qrup olan əlilliyi olan şəxslərin qiymətləndirilməsini nəzərdə tutsa da, tibbi modeli sosial modellə əvəz etməzdən əvvəl həyata keçirilən sağlamlıq proqramları fərdi ehtiyacları nəzərə almalıdır. Xalq müdafiəçisi ayrı-seçkilik faktını müəyyən etdikdən sonra Gürcüstanın baş nazirinə tövsiyə ünvanlamışdır.[30]

Bundan əlavə, Xalq Müdafiəçisinin cari ildə nəzərdən keçirdiyi işlərdən biri Gürcüstanın Daun Sindromlu uşaqların əlillik statusunun müəyyən edilməsində problemlərlə üzləşdiyini bildirən şikayət

---

[29] Xalq Müdafiəçisinin Gürcüstanda İnsan Hüquqları və Azadlıqlarının Vəziyyətinə dair 2017-ci il Parlament Hesabatı, 33; Xalq Müdafiəçisinin Gürcüstanda İnsan Hüquqları və Azadlıqlarının Vəziyyətinə dair 2016-cı il Parlament Hesabatı, 663-78.

[30] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin Gürcüstan hökumətinə 9 iyul 2021-ci il tarixli tövsiyəsi ilə aşağıdakı ünvanda tanış olmaq olar: https://bit.ly/3GdsfUs

olmuşdur, belə ki, müvafiq normativ aktlarda Daun Sindromu nozologiyalar siyahısına daxil edilməyib. Açıqlamaya görə, autizm spektri olan uşaqlara da oxşar məntiq şamil olunur. Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi qeyd olunan işdə izah edib ki, indiki mərhələnin əsas problemi Gürcüstanda fəaliyyət göstərən və şəxs üçün müəyyən edilmiş tibbi diaqnostikaya əsaslanan qiymətləndirmə sistemidir. Müvafiq olaraq, məqsəd onu həssas qrupların ehtiyaclarını ödəmək və cəmiyyətə inteqrasiyasını təmin etmək üçün lazımi inzibati qurumda mövcud olan resurslara malik sosial modellə əvəz etməkdir. Buna görə də, İctimai Müdafiəçi nozologiyalar siyahısında Daun Sindromunun və/və ya autizm spektrinin göstərilməsini ayrı-seçkilik hesab etməmişdir. Bundan əlavə, bu diaqnozların mövcud modelinə əsasən, sağlamlıq imkanları məhdud uşağa statusun verilməsi istisna edilmir. Bundan əlavə, bir sıra məqsədyönlü proqramlar da mövcuddur ki, onlarda da iştirak sağlamlıq imkanları məhdud uşaq statusunun verilməsindən asılı deyildir.

3.2. Hamilə qadınların hüquqları kontekstində çatım (əlçatanlıq) problemi

Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi uzun illərdir ki, bu insanlar üçün əlçatan mühitin təmin edilməsi və onların digər əlillərin yararlandığı hüquqlardan bərabər şəkildə faydalana bilməsini təmin etmək üçün davamlı iş aparılmasının vacibliyini qeyd edir.[31] Hesabat dövründə əlçatanlıq problemləri reproduktiv hüquqlar sahəsində xüsusilə kəskin olmuşdur.

“Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Gürcüstan Qanunu əlilliyi olan qadınları və qızları ayrı-seçkilikdən qorumaq öhdəliyini xüsusi vurğulayır və qadınların və qızların xüsusi ehtiyaclarının nəzərə alınmasını tələb edir.[32] Qanun dövlətin, əlilliyi olan qadınların digər qadınlarla bərabər şəkildə reproduktiv sağlamlıq hüququndan istifadə etmək hüququnu təşviq etməklə bağlı öhdəliyini birbaşa müəyyən edir.[33] Bu məqsədlə fiziki çatım da daxil olmaqla, binalara, məlumatlara, tibb müəssisələrinə və digər xidmətlərə çıxış təmin edilməlidir.[34]

Xalq Müdafiəçisinin 2021-ci ildəki fəaliyyəti göstərdi ki, əlilliyi olan hamilə qadınlar səhiyyə xidmətlərindən istifadə zamanı maneələrlə üzləşirlər. Xüsusilə, antenatal tibb müəssisələrində həm fiziki uyğunlaşma problemləri, həm də sağlamlıq məlumatlarına çıxışda çətinliklər müəyyən edilmişdir.[35]

2020-ci ildən başlayaraq antenatal xidmət göstərən müəssisələrdə qiymətləndirmə prosesi başlanıb və bu proses 31 dekabr 2021-ci il tarixinə qədər tamamlanmalı idi və 1 yanvar 2022-ci ildən etibarən xidmət təminatçıları yalnız, əlilliyi olan insanlar üçün uyğunlaşdırılmış mühitin təmin edilməsi tələbi də daxil olmaqla, qiymətləndirmə alətində göstərilən tələblərə tam cavab verən qurumlar olmalı idilər. Lakin 2021-

---

[31] Xalq Müdafiəçisinin Ayrı-seçkiliklə Mübarizə, Onun Qarşısının Alınması və Bərabərlik Vəziyyəti üzrə Xüsusi Hesabatı, 2018, səh. 11-12; Xalq Müdafiəçisinin 2019-cu il üçün ayrı-seçkiliklə mübarizə, onun qarşısının alınması və bərabərlik üzrə Xüsusi Hesabatı, səh. 15-18; Xalq Müdafiəçisinin 2020-ci ildə ayrı-seçkiliklə mübarizə, onun qarşısının alınması və bərabərlik üzrə Xüsusi Hesabatı, səh. 21-22.

[32] “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Gürcüstan Qanunu, Mad. 3, b. 4.

[33] Yenə də orada, Mad.6, b.3

[34] Yenə də orada, Mad. 4, b. 5 ("f").

[35] Bax. Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin İşğal olunmuş ərazilərdən olan Məcburi köçkünlərin işləri, əmək, səhiyyə və sosial məsələlər üzrə Nazirinə 9 iyul 2021-ci il tarixli ümumi təklifləri: https: https://rb.gy/reyz1g; https://rb.gy/arozlw

ci ilin may ayında müvafiq qərara dəyişiklik edilərək proses 1 il müddətinə təxirə salınıb.[36] Buna müvafiq olaraq, 2023-cü il yanvarın 1-dək hamiləliklə bağlı xidmətlərin göstərilməsi, əlilliyi olan şəxslər üçün zəruri mühitin yaradılması tələbi də daxil olmaqla, müvafiq tələblərə cavab verməyən müəssisələrdə davam etdiriləcək. Bu da öz növbəsində sağlamlıq imkanları məhdud olan hamilə qadınların "Ana və uşaq sağlamlığı" dövlət proqramı çərçivəsində maneələr olmadan pulsuz xidmətlər almasına təsir göstərir.

Əlilliyi olan hamilə qadınlarla bağlı əhəmiyyətli digər bir problem ondan ibarətdir ki, tibb müəssisələri görmə əlilliyi olan şəxsləri müvafiq formada tərtib edilmiş tibbi sənədlərlə təmin etmək öhdəliyi daşımırlar, nəticədə xəstənin öz sağlamlığı haqqında məlumatı/şəxsi məlumatlarını müstəqil şəkildə əldə etmək imkanı yoxdur, bu da onları üçüncü şəxslərdən asılı vəziyyətə salır.

Qeyd etmək lazımdır ki, hamiləlik qadına xas olan özünəməxsus vəziyyətdir və özü-özlüyündə onun ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmış mühitin təmin edilməsini tələb edir. Beləliklə, müvafiq ehtiyaclar qarşılanmadıqda, əlilliyi olan hamilə qadınlar daha da çətin vəziyyətə düşürlər ki, bu da, bu iki əlaməti daşıyanların hüquqlarının müdafiəsi üçün birbaşa tədbirlərin görülməsini tələb edir. Bunu Xalq Müdafiəçisi tərəfindən cinsi və reproduktiv sağlamlıq və hüquqlar ilə bağlı aparılan araşdırma da təsdiq edir. Həmin araşdırmada görmə və fiziki cəhətdən əlilliyi olan qadınların antenatal xidmətlər almaqda xüsusi maneələrlə üzləşən qruplardan biri olduğu müəyyən edilib.[37]

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Xalq Müdafiəçisi bir tərəfdən antenatal xidmət göstərən müəssisələrin qiymətləndirilməsi prosesinin sürətləndirilməsini, digər tərəfdən isə sağlamlıq vəziyyəti haqqında məlumatları özündə əks etdirən tibbi sənədlərin əlçatanlığının təmin edilməsini zəruri hesab edir. Bundan əlavə, sağlamlıq imkanları məhdud olan hamilə qadınların səhiyyə xidmətlərinə çıxışı baxımından ehtiyacları sistemli şəkildə təhlil edilməli və bu ehtiyacların ödənilməsi üçün müvafiq tədbirlər görülməlidir.

3.3. Uşağın təhsil prosesində ağlabatan uyğunlaşması

Ağlabatan yaşayış şəraitinin təmin edilməsi əlilliyi olan şəxslərin bərabərliyinin qorunmasının mühüm tərkib hissəsidir, çünki bu prinsip təkcə konkret qrupun deyil, konkret fərdin maraqlarının nəzərə alınmasını tələb edir. Cari hesabat ilinin təcrübəsi göstərdi ki, əlilliyi olan şəxslərin təhsilə bərabər çıxış imkanları mühüm problem olaraq qalır.

---

[36] Gürcüstanın işğal olunmuş ərazilərindən məcburi köçkünlər, əmək, səhiyyə və sosial məsələlər nazirliyi "Gürcüstanın işğal olunmuş ərazilərindən məcburi köçkünlər, əmək, səhiyyə və sosial məsələlər nazirinin "Antenatal və perinatal xidmətlərin regionallaşdırılması səviyyələrinin və xəstələr üçün müraciət meyarlarının təsdiq edilməsi haqqında" 14 may 2021-ci il tarixli 01-46 / N saylı əmri, 15 yanvar 2015-ci il -2 / N əmrində dəyişiklik edilməsi haqqında ".

[37] "Cinsi və Reproduktiv Sağlamlıq və Hüquqlar: Milli Qiymətləndirmə", Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi, 2019, səh. 13, https://rb.gy/694oaj mövcuddur

Ötən il həm orta təhsil pilləsində, həm də ali məktəblərə qəbul mərhələsində təhsil sahəsində əlillik zəminində ayrı-seçkilik,[38] xüsusilə ağlabatan uyğunluğu təmin etməkdən imtina faktları aşkar edilib.[39] Bu il əlilliyi olan uşaqlara qeyri-formal təhsilin təmin edilməsi sahəsində də problemlər müşahidə edilib.[40]

Xalq müdafiəçisi təhsil və yaradıcılıq müəssisəsi tərəfindən Daun sindromlu uşağa xidmət göstərməkdən imtina edilməsi ilə bağlı işə baxıb. Təhsil müəssisəsi əlverişli şəraitin yaradılması prinsipi əsasında təlim prosesinə uyğun alternativlər və dəyişikliklər tətbiq etməyi nəzərdən keçirmir, belə ki, bu prosesdə, yəni əlverişli mühitin yaradılması prosesində valideynlərin köməyindən (valideynlərin dərslərdə iştirakına icazə verilməsi) və uşaq psixoloqunun dəstəyindən istifadə etmək mümkün ola bilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, qeyri-formal təhsil yeniyetmələrin savadlılıq səviyyəsinə, həmçinin onların məişət bacarıqlarının artmasına, eləcə də sosial və ya mədəni cəhətdən inkişafına kömək edir. Belə proqramlar çox vaxt formal təhsil sektorunda olan boşluqları doldurur. Bundan əlavə, qeyri-formal təhsil inklüziv təhsil kontekstində xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, çünki onun çevik və kontekst yönümlü şərtləri əlilliyi olan insanların ehtiyaclarına daha yaxşı cavab verə bilir. Nəticə etibarı ilə, yeniyetmələr üçün qeyri-formal təhsil müəssisələrinin təmin edilməsinə görə məsuliyyət daşıyan qurumlar bütün əlilliyi olan uşaqların ehtiyaclarını düzgün müəyyən etməyə və onların fərdi ehtiyaclarına uyğun olaraq xidmətlər təklif etməyə borcludurlar.

4. Çoxluq təşkil etməyən dini mənsubiyyəti olan məhkumların dini ehtiyacları

Ötən il olduğu kimi[41], 2021-ci ildə də dini ehtiyacların ödənilməsi ilə bağlı problemlər aktuallığını itirməmişdir. Hesabat dövründə Xalq Müdafiəçisinə çoxluq təşkil etməyən dini etiqadlara mənsub olan məhkumlarla bağlı müraciət edilib. Xüsusilə, cəzaçəkmə müəssisələrində ibadət yerlərinin olmaması, dini bayramlarda yeyilməsinə icazə verilən yeməklərlə bağlı yanlış məlumatların verilməsi ilə bağlı suallar qaldırılıb.

İstər beynəlxalq,[42] istərsə də milli[43] qanunvericilik standartları məhkumların azadlıqdan məhrumetmə şəraitində, dini ayinlərdə və əlaqəli tədbirlərdə (o cümlədən, ibadət yerlərində)

---

[38] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 20 iyul 2020-ci il tarixli Newton School of Robotics Ltd-nin direktoruna tövsiyəsi bu ünvanda mövcuddur:https://bit.ly/3oova6A

[39] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin 7 dekabr 2020-ci il tarixli Gürcüstanın Təhsil, Elm, Mədəniyyət və İdman Nazirliyinə və Milli Qiymətləndirmə və İmtahan Mərkəzinə müraciəti bu ünvanda mövcuddur:https://bit.ly/3oph7xF

[40] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin 21 dekabr 2021-ci il tarixli Art-Time Studio Ltd-yə tövsiyəsi bu ünvanda mövcuddur: https://bit.ly/3eM6fo7

[41] Xalq Müdafiəçisinin 2020-ci ildə ayrı-seçkiliklə mübarizə, onun qarşısının alınması və bərabərlik üzrə Xüsusi Hesabatı, səh. 26-27.

[42] Məhkumlarla rəftarın minimum standart qaydaları, BMT Baş Assambleyası, 70/175 saylı qətnamə, Qaydalar 6, 42; Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Avropa Penitensiar Qaydaları ilə bağlı Üzv Dövlətlərə Rec (2006) 2 Tövsiyəsi, səh. 29.1-29.2, 22.1.

[43] Gürcüstanın İslah və Hüquqi Yardım Nazirinin 30 dekabr 2010-cu il tarixli 187 nömrəli əmri "Təqsirləndirilən şəxslərin/məhkumların dini ayinlərdə iştirak etmək və din xadimləri ilə görüşmək hüququndan istifadə etmə hüququ haqqında", Art. 4; Həbs Məcəlləsi, Mad. 23, b. 6.

iştirak da daxil olmaqla, öz din və ya əqidəsini ifadə etmək hüquqlarından maksimum dərəcədə istifadə edə bilməsinə təminat verir. Buraya müvafiq qida rasionunun müəyyən edilməsi və ona əməl edilməsi də daxildir.[44] Lakin Xalq Müdafiəçisi Aparatının təcrübəsi göstərir ki, onların icrası problemlidir. Bu illər ərzində bir sıra məhkumlar həm dini bayramlarla bağlı qidalanma problemləri, həm də dini ayinləri lazımınca yerinə yetirə bilməmələri ilə bağlı açıqlamalar veriblər. İşlərin araşdırılması, əksər hallarda, məhkumların müvafiq prosedurlar barədə kifayət qədər məlumatlı olmadığını üzə çıxarıb.

2021-ci ildə məhkumlardan birinin telefon zəngi ilə Xalq Müdafiəçisinə müraciətində bildirilib ki, onun çoxsaylı müraciətlərinə baxmayaraq, cəzaçəkmə müəssisələrində Qurban bayramı zamanı icazə verilən qida məhsullarının siyahısı yerləşdirilməyib, amma xristian bayramları ilə bağlı belə siyahılar yerləşdrilib. Xüsusi Penitensiar Xidmətindən Xalq Müdafiəçisinin məlumat sorğusuna cavab olaraq bildirilib ki, cəzaçəkmə müəssisələrinin ərazisində icazə verilən qida məhsulları ilə bağlı məlumatların görünən yerdə asılması mümkündür.[45] Xidmətin verdiyi məlumata görə, ictimaiyyət həm pravoslav, həm də çoxluq təşkil etməyən dinlərin bayramları ilə bağlı xidmətin rəsmi internet səhifəsində (sps.gov.ge) məlumatlandırılır.[46] Bununla belə, qeyd etmək lazımdır ki, xidmətin saytında əhalinin Milad, Pasxa, Müqəddəs Məryəm, Müqəddəs Georgi və Yeni il kimi bayramlarda cəzaçəkmə müəssisəsinə bağlamalar gətirə bilməsi barədə məlumatlandırıldığını göstərən elanlar mövcuddur.[47] Bənzər elanlar sosial şəbəkələrdə də yayımlanır.[48] Çoxluq təşkil etməyən dini konfessiyaların bayramları ilə bağlı isə belə bir məlumata rast gəlinmir. Xüsusi Penitensiar Xidmətdən təmin edilən məlumatda müvafiq linklər göstərilmir.

İbadət yerlərinə gəlincə, bütün cəzaçəkmə müəssisələrində pravoslav kilsəsi var, başqa dinə mənsub olan məhkumlar üçün müvafiq ibadət yerləri isə cəmi iki (3 və 5 saylı) cəzaçəkmə müəssisəsində mövcuddur, baxmayaraq ki, digər müəssisələrdə də digər dinlərə mənsub olan məhkumlar saxlanılır.[49]

Nəticə etibarı ilə demək olar ki, dini bayramlarla əlaqədar icazə verilən yeməklər barədə çoxluq təşkil etməyən dini konfessiyaya mənsub məhkumların məlumatlandırılması və nəticədə bu imkandan tam şəkildə istifadə etməsi cəzaçəkmə müəssisəsinin rəhbərliyindən asılıdır və müəssisədə uyğunluğun təmin

[44] BMT-nin İnsan Hüquqları Komitəsinin № 22 Ümumi Şərhi: Maddə 18 (Fikir, Vicdan və Din Azadlığı), 1993, CCPR / C / 21 / Rev.1 / Add.4, para. 4, 8.

[45] Xüsusi Penitensiar Xidmətin 6 dekabr 2021-ci il tarixli 292813 / 01 nömrəli məktubu.

[46] Yenə də orada.

[47] Burada tanış ola bilərsiniz: https://rb.gy/vr0uqx

[48] Misal üçün bax: https://rb.gy/l4qarg; https://rb.gy/uzmiri; https://rb.gy/30zru0

[49] Xüsusi Penitensiar Xidmətin 6 dekabr 2021-ci il tarixli 292813 / 01 nömrəli məktubu. Qeyd edək ki, hesabat dövründə daxil olan ərizədə bildirilir ki, ərizəçi ibadət üçün kiçik yer ayrılmasını xahiş edib, çünki onun sözlərinə görə, kamerasında yer az olduğundan namaz qılmaq mümkün olmayıb. Bundan əlavə, kamerada tualet var və belə məkanda namaz qılmaq müvafiq dini qaydaların pozulması deməkdir.

edilib-edilməməsi barədə suallar da məhz həmin rəhbərliyə verilməlidir. Bu məsələ ilə bağlı uyğunluq əsasən pravoslav məhkumlara münasibətdə təmin edilir, belə ki, Xüsusi Penitensiar Xidmət əsas bayramlardan əvvəl ictimaiyyəti açıq şəkildə məlumatlandırır ki, bu da məhkumların ailə üzvlərinə icazə verilən ərzaq məhsulları haqqında məlumat almağa və onların cəzaçəkmə müəssisələrinə çıxışını təmin etməyə imkan verir.

Eyni zamanda, dini azlıqlara mənsub olan məhkumlar üçün kifayət qədər ibadət yerlərinin olmaması belə təəssürat yaradır ki, Xüsusi penitensiar xidmət mövcud dini tələbatları ödəmək üçün rəsmi olaraq müvafiq standart və ya normalara uyğun şərait yaratmaqla bağlı öhdəliyini yerinə yetirmir.[50] Xalq Müdafiəçisi xüsusi olaraq qeyd edir ki, ölkədə bərabərlik hüququnu təmin etmək üçün dövlətin ayrı-seçkilik yaradan qanunvericilik və ya təcrübələrin yaradılmasından çəkinməsi kifayət deyil. Bu baxımdan ən böyük çətinlik dövlətin öz üzərinə götürdüyü müsbət öhdəlikləri yerinə yetirməsi - konkret tədbirlər görməsidir.

Yuxarıda deyilənləri nəzərə alaraq, Xüsusi Penitensiar Xidmət tərəfindən penitensiar müəssisələrdə mövcud olan infrastruktur resurslarının dərindən araşdırılması və bu müəssisələrdə saxlanılan məhkumların dini tələbatlarını nəzərə almaqla, çoxluq təşkil etməyən dinlərin nümayəndələri üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi ilə bağlı ciddi addımlar atılması vacibdir. Bundan əlavə, məhkumların dini bayramlarla əlaqədar icazə verilən yeməklər haqqında məlumatlandırılması üçün daha təsirli tədbirlər görülməlidir ki, bu da digər məsələlərlə yanaşı, penitensiar müəssisələrin əməkdaşları üçün müvafiq təlimlərin sistemli şəkildə təmin edilməsini nəzərdə tutur ki, onlar dini bayramlarla bağlı hansı addımların atılmalı olduğunu bilsinlər. Bu kontekstdə, müvafiq siyahıları məhkumlar üçün nəzərə çarpan yerdə asmaq vacibdir. Bundan başqa, Xüsusi Penitensiar Xidmət dini azlıqların əsas bayramları zamanı bağlamaların qəbulu prosesinin başlanması barədə ictimaiyyətə elan şəklində məlumat verməlidir. Bu elanlara icazə verilən qidaların siyahısını da əlavə etmək məsləhətdir (bütün bayramlar zamanı).

5. Çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların nümayəndələrinin hüquq bərabərliyi

İnsan hüquqları və bununla bağlı hüquqi mexanizmlər barədə məlumatlılığın aşağı olması, habelə mövcud sosial-iqtisadi çətinliklərin qayğısına qalmaq zərurəti səbəbindən çoxluq təşkil etməyən etnik mənsubiyyətə malik şəxslər arasında bərabərlik hüququnun pozulması hallarının sayı o qədər də yüksək deyil. Buna görə də, hesabat dövründə Xalq Müdafiəçisinin Aparatı milli azlıqların nümayəndələri ilə bir sıra üzbəüz görüşlər keçirib,[51] bu görüşlərdə sistemli problemlər, o cümlədən dövlət xidmətlərindən istifadədə rast gəlinən maneələr və Mesxeti türk icmasının üzləşdiyi problemlər müəyyən edilib. Dmanisidə yerli sakinlər arasında baş verən qarşıdurma da diqqət çəkib.

5.1.Dövlət xidmətlərinə çıxış

[50] Bu, qurumdan tələb olunan məlumatla təsdiqlənir, həmin məlumata əsasən sosial işçilər müxtəlif dinlərə etiqad edən məhkumlardan dini ehtiyacları barədə məlumat alır, bundan sonra təqsirləndirilən şəxslərin/məhkumların müəyyən edilmiş ehtiyacları mümkün olduğu qədər ödənilir (Xüsusi Penitensiar Xidmətin 28 dekabr 2029-cu il, 28 dekabr 2021-ci il tarixli məktubu).

[51] Təfərrüatlar üçün Fəsil 11.3-ə baxın.

Müvafiq proqram və xidmətlərdən istifadə bərabər sosial-iqtisadi imkanların yaradılmasında mühüm rol oynadığından,[52] dövlət xidmətlərinə hamı üçün bərabər çıxışın təmin edilməsi inklüzivliyin mühüm hissəsidir.[53] Gürcüstan hökuməti çoxdilli dövlət xidmətlərinin göstərilməsi ilə bağlı tövsiyələri hələ 2009-cu ildə qəbul etmişdir, çünki dövlət xidmətlərinə çıxış gürcü dilli olmayan azlıqlar üçün problem yaradırdı.[54] Məhz həmin dövrdən Tolerantlıq və Vətəndaş İnteqrasiyası üzrə Milli Konsepsiyanın və 2009-2014-cü illər üçün Fəaliyyət Planının[55] hazırlanması ilə vahid inteqrasiya siyasəti formalaşmağa başladı. Bununla belə, 2021-2030-cu illər üzrə Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiya üzrə Dövlət Strategiyasında etnik azlıqların üzvlərinin iqtisadi hüquqlarını həyata keçirməkdə və sosial imtiyazlardan istifadə etməkdə çətinliklərlə üzləşməkdə davam edildiyi qəbul edilir.[56]

Bu istiqamətdə əsas maneə dil baryeridir. Son illər ərzində dövlət dilinin tədrisi ilə bağlı bir sıra müsbət addımlar atılsa da,[57] Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyasında haqlı olaraq qeyd olunur ki, dövlət dilinin tədrisinə məktəbə qədərki təhsil, məktəb, peşə, ali və böyüklərin təhsili səviyyələrində ardıcıl, davamlı və vahid dil tədrisi sisteminin yaradılması problemi mövcuddur.[58] Xalq Müdafiəçisinin Aparatı nümayəndələrinin etnik azlıqların məskunlaşdığı rayonlara səfərləri dövlət dilinin tədrisinin təbliğ olunmasının yetişkin əhali arasında gücləndirilməsinin vacib olduğunu vurğulamışdır. Bundan əlavə, məktəblilər gürcü dilinin tədrisinin keyfiyyətindən narazılıqlarını bildirirlər. Maraqlıdır ki, çox sayda valideynlər övladlarının etnik gürcü tələbələrlə birlikdə çoxdilli mühitdə məktəbəqədər və məktəb təhsili almasını istəyirlər. Onların fikrincə, bu, bir tərəfdən gürcü dilinin öyrənilməsini təkmilləşdirəcək (qeyri-gürcü dilli məktəb və sektorlardan fərqli olaraq, çünki həmin məktəb və sektorlarda ünsiyyət əslində tamamilə ana dilində, (o cümlədən ikidilli müəllimlər tərəfindən) aparılır). Digər tərəfdən, birgə təlim etnik azlıqların etnik gürcü şagirdləri və tələbələri ilə fəal əlaqələr qurmasına imkan verdiyi üçün onların erkən yaşlarından inteqrasiya prosesini asanlaşdıracaq. Məsələ burasındadır ki, etnik gürcü tələbələrlə birlikdə ali təhsil alan 1+4 ali təhsil proqramı məzunlarının əksəriyyətinin gürcü dilini nisbətən səlis bilmələri[59] bu cür narahatlıqların əsaslı olduğunu təsdiqləyir.

---

[52] Avropa İqtisadi və Sosial Komitəsinin "Aİ Üzv Dövlətlərində Müxtəlifliyin İdarə Edilməsi" mövzusunda rəyi, para. 3.5, bu ünvana daxil olmaqla tanış olmaq olar: https://rb.gy/30o5i8

[53] 2021-2030-cu illər üzrə Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası və 2021-2022-ci illər üzrə Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyasının Fəaliyyət Planı haqqında "Gürcüstan Hökumətinin 13 iyul tarixli 356 saylı qərarı, Əlavə, səh. 32-33.

[54] Təcrid dairəsini qırmaq: Bu gün Gürcüstanda Azlıqların Hüquqları, Azlıqların Hüquqları üzrə Beynəlxalq Qrup , 2009, səh. 4, 7, https://rb.gy/baklhq ünvanında mövcuddur

[55] Gürcüstan Hökumətinin 8 may 2009-cu il tarixli 348 nömrəli Tolerantlıq və Vətəndaş İnteqrasiyası üzrə Milli Konsepsiya və Fəaliyyət Planının təsdiq edilməsi haqqında

[56] 2021-2030-cu illər üzrə Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası və 2021-2022-ci illər üçün Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyasının Fəaliyyət Planı haqqında "Gürcüstan Hökumətinin13 iyul tarixli 356 saylı qərarı, Əlavə 20. 1, səh. 33

[57] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin 2018-ci il üzrə Parlamentə Hesabatı, səh. 291-292

[58] 2021-2030-cu illər üzrə Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası və 2021-2022-ci illər üçün Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyasının Fəaliyyət Planı haqqında "Gürcüstan Hökumətinin13 iyul tarixli 356 saylı qərarı, Əlavə 20. 1, səh. 16

[59] Yenə də orada, P. 23; Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin 2018-ci il üzrə Parlamentə Hesabatı, səh. 291.

Lakin bu proqramı da tam effektiv hesab etmək olmaz, çünki müvafiq dil qruplarına ayrılan vəsaitin həcminə görə çox sayda tələbə maliyyələşmədən kənar qalır.[60] Bu fonda normativ məhdudiyyət daha da problemlidir, çünki həmin məhdudiyyətə görə gürcü dili üzrə təhsil proqramının benefisiarları olan tələbələrin təhsil haqları tam şəkildə dövlət tərəfindən maliyyələşdirilmir.[61] Nəticədə, etnik azlıqların nümayəndələri Vahid Milli İmtahanlarda azərbaycan, erməni, osetin və ya abxaz dili testlərindən keçsələr, təhsillərini davam etdirmək üçün kifayət qədər maliyyə dəstəyi olmadıqda, onların ali təhsil almaq imkanlarının şübhə altına alınması reallığı ilə üzləşirlər. Bundan əlavə, hesabat dövründə Xalq Müdafiəçisi Aparatı ali təhsil müəssisələrində azərbaycan/erməni dili və ədəbiyyatı fənlərinin olmaması ilə bağlı məsələ qaldırıb ki, bu da tələbələrin bu sahələr üzrə ixtisaslaşmasına imkan vermir və onları Azərbaycanda / Ermənistanda təhsil almağa vadar edir. Xalq müdafiəçisi 2022-ci ilə qədər təhsil sahəsində həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan qanunvericilik dəyişiklikləri və ya islahatları çərçivəsində qeyd olunan məsələlərin nəzərə alınmasını vacib sayır.

Dil baryeri ilə əlaqədar olaraq, çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların nümayəndələri xidmət təminatçılarında (xüsusilə operatorlar, məsləhətçilər və s. ilə təmasda olanlar) belə xidmətlərə onların ana dilində danışan kifayət qədər işçi götürülmədiyindən, dövlət xidmətlərindən lazımi şəkildə istifadə edə bilmirlər. Əksər hallarda yanlış anlama baş verir ki, bu da bəzi hallarda gürcü dilli olmayan benefisiarlara qarşı aqressiya yaranmasına səbəb olur. Vətəndaşların böyük şəhərlərdə və ya paytaxtda müvafiq xidmətlər almalı olduğu hallarda problem daha da kəskinləşir. Məsələn, belə bir vəziyyət kənd yerlərindən olan əhalinin səhiyyə xidmətlərindən istifadəsi zamanı müntəzəm olaraq yaranır.[62] Belə ki, kənd yerlərində mövcud olan səhiyyə müəssisələri əsasən ilkin tibbi yardımın göstərilməsini həyata keçirir, lakin xəstələrin tibbi ehtiyacları yalnız ilkin tibbi yardım müəssisəsinin göstərdiyi xidmətlərlə məhdudlaşmır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, verilən məlumatlara görə etnik azlıqların nümayəndələri ailə üzvlərini, qohumlarını və ya dostlarını özləri ilə həkimə aparmağa və onların köməyi ilə həkimlə danışmağa məcbur olurlar ki, bu da təbii ki, əlavə risk faktorları yaradır.[63] Milli azlıqların sosial və iqtisadi hüquqlarının həyata keçirilməsi üçün zəruri xidmətləri göstərən qurumlarla, o cümlədən Ədliyyə Evləri, Sosial Xidmət Agentliyinin ərazi idarələri, kommersiya banklarının filialları ilə də ünsiyyət problemləri müəyyən edilmişdir.

Müvafiq proqram və xidmətlərdən istifadəyə onlar haqqında məlumatın olmaması da mane olur. Bu baxımdan Gürcüstanın “Dövlət dili haqqında” Qanununda nəzərdə tutulmuş təminatlara böyük əhəmiyyət verilir ki, ona görə də milli azlıqların nümayəndələrinin kompakt yaşadığı bələdiyyələrin ərazisində dövlət və bələdiyyə orqanlarına Gürcüstanın Ümumi İnzibati Məcəlləsində mövcud olan qaydalardan fərqli qaydalar müəyyən etmək səlahiyyəti verilir. Milli azlığa mənsub şəxs tərəfindən verilən

---

[60] Xalq Müdafiəçisinin 2019-cu il üzrə Parlamentə Hesabatı, səh. 382; Xalq Müdafiəçisinin 2020-ci il üzrə Parlamentə Hesabatı, səh. 411-412.

[61] 2021-ci ildə Gürcüstanın Təhsil və Elm Nazirliyi tərəfindən ali təhsil müəssisələrinə proqram maliyyələşdirilməsinin verilməsi Qaydaları və Şərtlərinin təsdiq edilməsi haqqında Gürcüstan Təhsil və Elm Nazirinin 21 iyul 2021-ci il tarixli №50/n əmri. 2022-ci tədris ili, Mad. 6, b. 5.

[62] Bax. 2020-ci il üçün “Əhalinin ilkin tibbi yardıma əlçatanlığına nəzarət edən kənd həkimi” dövlət proqramı çərçivəsində Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin Xüsusi Hesabatı https://rb.gy/esme13

[63] Sağlamlıq vəziyyəti haqqında məlumatların (şəxsi məlumatların xüsusi kateqoriyası) açıqlanması, narahatçılıq, daha az dürüstlük, müşayiət edən şəxslərin gələ bilməməsi/onları gözləmək səbəbindən həkimə müraciətin gecikməsi, gürcü dili və tibb dilini lazımi səviyyədə bilməmə və s. Bax. Məsələn, Gürcüstanda müsəlman qadınların mövcudluğu və onlara iztirabının çox qatlı təsviri, Sosial Ədalət Mərkəzi, 2021, səh. 12-13, Burada mövcuddur: https://rb.gy/1zbnt4

müraciət, şikayət və ərizəyə cavab ərizəni verən şəxsin mənsub olduğu milli azlığa mənsub olan şəxs tərəfindən həmin milli azlığın dilinə tərcümə edilir; [64] Bələdiyyə orqanı zəruri hallarda qəbul etdiyi normativ aktı da bu milli azlığın dilinə tərcümə edir. [65]

Xalq Müdafiəçisinin Aparatı bu sahədə mövcud vəziyyəti öyrənmək məqsədilə etnik tərkibi çoxluq təşkil etməyən etnik qruplardan ibarət olan bələdiyyələrdən məlumat istəyib.[66] Daxil olan məlumatlara görə,[67]Ninotsminda, Dmanisi və Axalkalaki bələdiyyələrinin sədrləri etnik azlıqların ana dillərində edilən şikayət və ərizələrə baxırlar, lakin onlara cavabı dövlət dilində verirlər; Dmanisi Bələdiyyəsi daha sonra izah edir ki, cavab hazırlandıqdan sonra maraqlı şəxslərə onların başa düşdüyü dildə izahat verilir; Tsalka Bələdiyyəsinə müraciətlər gürcü dilində təqdim olunur. Bolnisi Bələdiyyəsi yalnız gürcü dilində təqdim edilmiş ərizələrə baxır, belə ki, icraat mərkəzləşdirilmiş şəkildə dövlət dilində yaradılan xüsusi proqramın köməyi ilə aparıldığından, başqa dillərdə müraciətlərin qəbul edilməsi mümkün olmur. Bununla belə, bələdiyyə daha sonra aydınlaşdırır ki, Vətəndaşlara Xidmət və Qeydiyyat Şöbəsində etnik mənsubiyyəti azərbaycanlı və erməni olan dövlət qulluqçuları çalışır və zəruri hallarda onlar vətəndaşlara onların ana dilində xidmət göstərirlər.

Yerli özünüidarəetmə orqanlarından verilən məlumata görə, hər il bütün etnik qruplardan olan əhali üçün sosial və sağlamlıq proqramları həyata keçirilir. Bundan əlavə, etnik azlıqların sıx məskunlaşdığı şəhər və kəndlərdə dövlət və bələdiyyələrin sosial və səhiyyə proqramları haqqında məlumatlar yerli əhalinin ana dilində yayılır. Lakin bu proqramlarla tanışlıq, müvafiq məlumatların və məsləhətlərin verilməsi müvafiq normativ aktların bələdiyyə tərəfindən həmin azlıqların dilinə tərcümə edilməsi vasitəsilə deyil, yalnız mütəxəssislər, bələdiyyə nümayəndələri və üzvlərinin köməyi ilə mümkün olur. Bu baxımdan Bolnisi Bələdiyyəsi "Bolnisi" qəzeti ilə fəal əməkdaşlıq edir, bu isə bələdiyyənin və bələdiyyə sədrinin fəaliyyəti ilə bağlı məlumatların qəzetin saytında Azərbaycan dilində yerləşdirilməsi deməkdir ki, [68] bu da təbii ki, alqışlanır.

Milli azlıqların ən sıx məskunlaşdığı 6 bələdiyyədən yalnız Axalkalaki Bələdiyyəsinin rəsmi internet saytı çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların ana dilinə tərcümə olunur. [69] Sosial şəbəkələrdə

---

[64] Gürcüstanın dövlət dili haqqında qanunu, maddə. 11, b. 4.

[65] Yenə də orada, Mad. 12, b. 2.

[66] Xalq Müdafiəçisinin Aparatı yanında Tolerantlıq Mərkəzinin saytında mövcud olan etnik müxtəliflik xəritəsinə əsasən: https://rb.gy/1pyfqc

[67] Ninotsminda Bələdiyyəsinin 29 noyabr 2021-ci il tarixli №122-1222133335 saylı məktubu; Tsalka Bələdiyyəsinin 30 noyabr 2021-ci il tarixli 09 / 2520 saylı məktubu; Dmanisi Bələdiyyəsinin 30 noyabr 2021-ci il tarixli №108-1082133461saylı məktubu; Axalkalaki Bələdiyyəsinin 2 dekabr 2021-ci il tarixli №116-1162133646 saylı məktubu; Bolnisi Bələdiyyəsinin 14 dekabr 2021-ci il tarixli №106-10621348103 saylı məktubu. Aparat Marneuli Bələdiyyəsindən cavab almayıb.

[68] Bax. https://rb.gy/egrsus; Bələdiyyə daha sonra bildirir ki, qəzetin çap nəşrində ayda bir dəfə Azərbaycan dili bölməsi yerləşdirilir və burada etnik azərbaycanlı vətəndaşlara bələdiyyədə həyata keçirilən infrastruktur, sosial, mədəni və idman layihələri haqqında məlumat verilir.

[69]Bax. http://akhalkalaki.ge/; https://rb.gy/spwi6b; https://www.tsalka.gov.ge/; https://www.dmanisi.gov.ge/; https://bolnisi.gov.ge/; https://www.marneuli.gov.ge/

vəziyyət nisbətən yaxşıdır - Axalkalaki[70] bələdiyyəsindən əlavə Ninotsminda[71] və Marneuli bələdiyyələri də[72] Azərbaycan və/və ya erməni dillərində məlumat yerləşdirirlər. Baxmayaraq ki, Bolnisi Bələdiyyəsi də Xalq Müdafiəçisinin Aparatının müraciətinə cavab olaraq bütün mühüm məlumatların, o cümlədən dövlət proqramları və xidmətləri ilə bağlı məlumatların sosial şəbəkədə azərbaycan dilində yerləşdiriləcəyini bildirir, səhifəni yoxlayanda, səhifədə yalnız müəyyən mövzularla bağlı materialların azərbaycan dilində yerləşdirildiyi təsdiqlənir; [73] Tsalka[74] və Dmanisi[75] bələdiyyələri məlumatı yalnız gürcü dilində yerləşdirirlər. Maraqlıdır ki, Tsalka Bələdiyyəsindən verilən məlumata görə, məlumat sosial şəbəkədə azərbaycan və erməni dillərində yerləşdiriləcək, lakin görünür, bu, Dmanisi Bələdiyyəsində olduğu kimi, yalnız gələcək plan kimi qəbul edilməlidir ki, bu da bu istiqamətdə işlərin aparıldığına dəlalət edir.

Beləliklə, dövlət proqramları və dövlət xidmətləri haqqında çoxluq təşkil etməyən etnik qruplar üçün başa düşülən dildə adekvat məlumatın təmin edilməsi qanunla bilavasitə nəzərdə tutulduğu hallarda belə, hətta milli azlıqların ən sıx məskunlaşdığı bələdiyyələrdə belə problemlidir ki, bu da təbii ki, digər bələdiyyələrdə vəziyyəti daha da ağırlaşdırır. Bələdiyyələrin yerli əhali ilə fəal ünsiyyətdə olduqlarını bildirməsi alqışlanır. Dmanisi Bələdiyyəsindən verilən məlumata görə, əhaliyə xidmət göstərmək üçün Bələdiyyə nümayəndələrinin kəndlərdə yerləşən ofisləri (inzibati vahidləri) kompüterlərlə təchiz edilir və internetlə təmin edilir. Bolnisi Bələdiyyəsi qeyd edir ki, etnik azlıqların yaşadığı kəndlərdə vətəndaşların bələdiyyə xidmətləri haqqında məlumat əldə etmələrini asanlaşdırmaq və ehtiyaclarını özünüidarəetmə orqanına tez bir zamanda çatdırmasını təmin etmək üçün nümayəndələr etnik ermənilər və azərbaycanlılardırlar. Lakin təkcə nümayəndələrin cəlb edilməsi və şifahi ünsiyyətin fəal olması problemin həlli üçün kifayət etməyəcək.

2021-2030-cu illər üzrə Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası sosial-iqtisadi şəraitin və imkanların yaxşılaşdırılmasına yönəlib. Tapşırıq 8.1 - Milli azlıqların dövlət sosial-iqtisadi proqramlarına cəlb edilməsinin artırılması. Bu tapşırığın yerinə yetirilməsi məqsədilə 2021-2022-ci illər üzrə Fəaliyyət Planında İşğal Olunmuş Ərazilərdən olan Məcburi Köçkünlər, Əmək, Səhiyyə və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və LEPP tərəfindən milli azlıqların nümayəndələri üçün sosial və tibbi proqramlarla bağlı ildə ən azı 2 brifinq keçirilməsi nəzərdə tutulur (40 benefisiar). Samtsxe-Cavaxeti, Kvemo Kartli və Kaxeti bələdiyyələri isə sosial-iqtisadi proqramlar haqqında əhalinin məlumatlandırılması məqsədilə etnik azlıqların sıx məskunlaşdığı ərazilərdə milli azlıqların nümayəndələri ilə ən azı 3000 benefisiar üçün nəzərdə tutulmuş məlumatlandırma görüşləri keçirməlidirlər (Fəaliyyət 8.1. 1.4-8). [76]

Xalq müdafiəçisi bu tədbirləri vacib hesab edir və məlumatlandırma görüşlərinin fraqment xarakteri daşımayacağına ümid edir. Lakin qeyd edək ki, 2017-2018-ci illərdə də analoji fəaliyyətlər həyata keçirilib. [77] Buna baxmayaraq, Sosial Tədqiqatlar və Təhlillər İnstitutunun 2019-cu il sorğusuna əsasən,

---

[70] https://rb.gy/sgvswe

[71] https://rb.gy/qofcxu

[72] https://rb.gy/r2tyvk

[73] https://rb.gy/rmbgxz

[74] https://rb.gy/brexwz

[75] https://rb.gy/byozuc

[76] Burada tanış ola bilərsiniz: https://rb.gy/ftl06r

[77] Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyasının və Fəaliyyət Planının icrasının monitorinqinin nəticələri, Xalq Müdafiəçisi yanında Tolerantlıq Mərkəzi, Milli Azlıqlar Şurası, səh. 15-16: https://rb.gy/jthm33

sorğuda iştirak edən etnik azlıqların 69,9%-i şəxsi və ya ailə ehtiyacları ilə bağlı yerli hökumətə müraciət etmədiklərini bildirib. Bundan əlavə, yerli özünüidarə orqanlarına müraciət və gürcü dilini bilmə dəyişənləri arasında statistik cəhətdən etibarlı əlaqə aşkar edilmişdir. Xüsusilə, sorğu göstərib ki, istər şəxsi, istərsə də ictimai ehtiyaclarını qarşılamaq üçün müraciət etməyən respondentlərin gürcü dilini bilmə indeksinin orta göstəricisi, bu və ya digər ehtiyacla bağlı ən azı bir dəfə müraciət edənlərin orta göstəricisindən aşağıdır.[78]

Yuxarıda göstərilənlərə əsaslanaraq, 2021-2030-cu illər üzrə Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası təsdiq edilməzdən əvvəl İctimai Müdafiəçi yerli əhalinin ana dilində yaydığı öz tövsiyəsində şərh etmişdir ki, strategiyanın məqsədi əhalinin sıx məskunlaşdığı rayonların özünüidarəetmə orqanlarının internet saytları və sosial media səhifələrinin yerli əhalinin ana dilinə tərcümə edilməsindən ibarətdir.[79] Bu, çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların üzvlərinə müvafiq xidmətlər və prosedurlar haqqında məlumatı vaxtında və sistematik şəkildə əldə etməyə imkan verəcəkdir.

Bu məqsədlə Xalq Müdafiəçisi Aparatının Kvemo Kartli və Samtsxe-Cavaxeti şöbələrində gürcü dilindən əlavə, azərbaycan və erməni dillərini mükəmməl bilən, yerli əhali ilə fəal ünsiyyətdə olan şəxslər də çalışırlar ki, onlar da digər orqanlarla əlaqələrin qurulmasına yardım edirlər. Şöbələr tərəfindən digər qurumlarla əlaqə yaradılması üçün Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi tərəfindən müəyyən edilmiş şəxslər tərəfindən göstərilən xidmətlər maraqlı şəxslər üçün ödənişsiz olaraq həyata keçirilir. Bundan əlavə, Qurumun rəsmi internet səhifəsində yerləşdirilən məlumatlar həm azərbaycan, həm də erməni dillərində mövcuddur.[80]

Digər dövlət xidmətlərindən istifadə məsələsinə gəlincə, əlavə olaraq qeyd etmək lazımdır ki, sosial-iqtisadi problemlər səbəbindən, çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların nümayəndələri xidmətlərdən istifadə zamanı da maliyyə maneələri ilə üzləşirlər, belə ki, bir çox xidmətlər pulludur. Məsələn, Kvemo Kartli və Samtsxe-Cavaxeti bölgələrində kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqların mülkiyyət hüququnun qeydiyyata alınması məsələsi kritikdir.[81] Bununla əlaqədar olaraq, Xalq Müdafiəçisi Aparatının nümayəndələri ilə görüşlər zamanı yerli sakinlər bildiriblər ki, digər problemlərlə yanaşı, müvafiq xidmətlərin alınması üçün zəruri olan maliyyə vəsaitinin tapılması və təqdim olunacaq sənədlərin hazırlanması da onlara əlavə çətinlik yaradır.[82] Sosial çətinliklər səhiyyə xidmətlərindən istifadə zamanı da əhəmiyyətli maneə törədir. Bu yaxınlarda aparılan araşdırmalardan biri zamanı məlum olub ki, məsələn,

[78] Etnik Azlıqların Siyasi Həyatda İştirakına dair Araşdırma, Sosial Tədqiqatlar və Təhlillər İnstitutu, Açıq Cəmiyyət Fondu, 2019, səh. 78: https://rb.gy/yc1qqa

[79] Tövsiyələr 14 aprel 2021-ci ildə təqdim edilib, ətraflı məlumatı aşağıdakı ünvandan əldə etmək olar:: https://rb.gy/hiegxp

[80] Bax. https://ombudsman.ge/aze; https://ombudsman.ge/arm

[81] Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyasının Tənqidi Qiymətləndirilməsi, Sosial Ədalət Mərkəzi, səh. 10, Burada mövcuddur:https://rb.gy/vbdbwd

[82] Əmlakın qeydiyyatı üzrə xidmət haqları haqqında məlumatı aşağıdakı ünvandan əldə etmək olar: https://rb.gy/umedlq

Marneuli və Acarıstanda qadınların əksəriyyəti yalnız xəstəlikləri ağırlaşdıqda və ağrıları dözülməz olduqda həkimə müraciət edirlər; əks halda onlar ağrı ilə yaşamağı öyrənirlər.[83]

Belə ki, milli azlıqların dövlət xidmətlərinə çıxışının dil maneələri, xidmət müəssisələrində onların ana dilində danışanların sayının kifayət qədər olmaması və maliyyə maneələri kimi maneələrlə bağlı olduğu bir şəraitdə Xalq Müdafiəçisi bununla paralel olaraq sistemli işin aparılmasını zəruri hesab edir. Müvafiq proqramlar yalnız məlumat kampaniyaları vasitəsilə deyil, həm də müvafiq proqramların və ictimai xidmət təminatçılarının internet saytlarının və sosial şəbəkə səhifələrinin etnik azlıqların dilinə tərcümə edilməsi vasitəsilə yayılmalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, bu tədbirləri xüsusilə azərbaycanlı və erməni əhalisi olan bələdiyyələrdə həyata keçirmək vacibdir.

Yuxarıda göstərilənlərə əlavə olaraq, Xalq Müdafiəçisi dövlət orqanları ilə çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların nümayəndələri arasında fəal və səmərəli əməkdaşlığın vacibliyini vurğulayır ki, onlar dövlət xidmətlərinə çıxış və ya milli azlıqlara dair digər məsələlərlə bağlı qərarların qəbulu prosesində iştirak edə bilsinlər. Bununla bağlı, bu istiqamətdə pozitiv addımlar atılması ehtiyacı qeyd olunmuşdur, belə ki, hesabat dövründə bir etnik azlığın nümayəndəsi Xalq Müdafiəçisinə müraciət edərək bildirmişdir ki, onun qanunverici orqanına müraciət etməsinə maneçilik törədilmiş və ona qarşı qeyri-etik davranışlar nümayiş etdirilmişdir, nəticədə müraciətin etnik mənsubiyyət zəminində yolverilməzliyi faktı meydana çıxmışdır.[84] Etnik azlıqların ölkənin siyasi və ictimai həyatına tam inteqrasiyasının Gürcüstan üçün problem olaraq qaldığını nəzərə alsaq, qərar qəbul edən orqanlarla münasibətlərdəki problemlər çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların bərabərliyinə mənfi təsir göstərir, çünki həmin qruplar vəziyyəti yaxşılaşdırmaq üçün özlərinin özünəməxsus və unikal təcrübələri əsasında ideyalar yaratmaq imkanından məhrum edilmiş olurlar.

5.2. Mesxeti türk icmasının üzləşdiyi problemlər

Mesxeti türk icması üçün ictimai xidmətlərə çıxış və inteqrasiya problemlidir və bu, son nəticədə onların hüquqi statusuna təsir göstərir.

Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi üzrə Dövlət Nazirliyinin internet səhifəsində[85] verilən məlumata görə, 1944-cü il noyabrın 15-17-də sovet hakimiyyəti 20 minə yaxın ailəni Gürcüstandan Orta Asiyaya, əsasən də Ahıska (Mesxeti) bölgəsinə sürgün edib. Sonrakı miqrasiya prosesləri nəticəsində məcburi köçkünlər və onların övladları Azərbaycan, Rusiya Federasiyası, Qırğızıstan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Türkiyə, Ukrayna və ABŞ-da məskunlaşmışlar. Deportasiya edilənlərin övladları 1970-ci illərin sonunda Gürcüstana qayıtmış və hazırda Quriya, İmereti, Şida Kartli və Samtsxe-Cavaxeti bölgələrində yaşayırlar. Gürcüstan Avropa Şurasına daxil olduğu zaman (1999-cu ildə) sovet rejimi tərəfindən deportasiya edilmiş Mesxeti türk əhalisinin repatriasiyası və inteqrasiyası, o cümlədən Gürcüstan vətəndaşlığı əldə etmək hüququ ilə bağlı hüquqi baza yaratmağı öhdəsinə götürüb. Bu istiqamətdə konkret addımlar yalnız 2007-ci ildə repatriat statusunun verilməsi prosedurlarını müəyyən edən və repatriatlara sadələşdirilmiş qaydada

[83] Gürcüstanda Müsəlman Qadınların Varlığı və Onların İztirabının Çoxşaxəli Təsviri, Sosial Ədalət Mərkəzi, 2021, səh. 10-20, Burada mövcuddur: https://rb.gy/1zbnt4

[84] Ərizəçi qeyd etmişdir ki, Gürcüstan parlamentinin İnsan Hüquqları və Mülki İnteqrasiya Komitəsi ilə planlaşdırılan görüşü baş tutmayıb və bu barədə ona bir gün əvvəl telefonla məlumat verilib. Şikayətdə bildirilir ki, görüşün ləğv edilməsinə səbəb kimi ərizəçinin "Ermənistanla əlaqəsi" və onun adının iştirak edənlər siyahısında olmaması göstərilir.

[85] Burada mövcuddur: https://rb.gy/ykn4fe

Gürcüstan vətəndaşlığını almaq hüququ verən qanunun qəbulu ilə atılıb.[86] Qanuna əsasən, 1998 nəfərə repatriat statusu verilmiş, onlardan 494 nəfəri dövlətə vətəndaşlıq ilə bağlı müraciət etmiş və şərti vətəndaşlıq əldə etmişdir.[87]

Yəqin ki, Gürcüstan Avropa Şurası qarşısında Mesxeti türklərinin repatriasiyası prosesini başa çatdırmaq üçün 12 illik müddətlə bağlı öhdəlik götürdüyünə görə,[88] yuxarıda qeyd olunan qanun repatriat statusu üçün müraciət etməklə bağlı son tarixi 2009-cu il iyulun 1-nə təyin etmişdir [89] (qeyd edək ki, repatriat Gürcüstan vətəndaşlığı üçün ərizəni həmin statusu aldıqdan sonra iki il ərzində təqdim etməlidir[90]). Hal-hazırda Gürcüstan hökumətinin “Repatriat statusu olan şəxslərin Gürcüstan vətəndaşlığına sadələşdirilmiş qaydada qəbul edilməsi haqqında”qərarı qüvvədən düşüb.[91]

Lakin 1944-cü ildə Gürcüstandan deportasiya edilənlərin sayı ilə (20.000 ailəyə qədər) Gürcüstana qayıtdıqdan sonra Gürcüstan vətəndaşlığını almış Mesxeti türklərinin sayına (494 nəfər) nisbəti Mesxeti türk icmasının repatriasiyası prosesini tam başa çatmış hesab etmək mümkün olmadığını təsdiqləyir. Oxşar qiymətləndirmə 2019-cu ildə Milli Azlıqların Müdafiəsi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Məşvərət Komitəsinin rəylərində də öz əksini tapıb. Belə ki, bu zaman bildirilib ki, reallıqda deportasiya edilmiş Mesxeti türklərinin çox az hissəsi Gürcüstana geri qayıdıb. [92]

Müxtəlif bölgələrdə icma üzvləri ilə aparılan görüşlər[93] və hüquq müdafiə təşkilatlarının araşdırmaları göstərib ki, bəzi Mesxeti türkləri sadələşdirilmiş vətəndaşlıq prosedurunun müddətini qaçırdıqları üçün vətəndaşlıq əldə edə bilmirlər, baxmayaraq ki, digərləri üçün mövcud vətəndaşlıq prosedurları keçilməz maneələr yaratmır. Belə ki, digər ölkənin vətəndaşlığı və ya Gürcüstanda daimi və davamlı yaşama təcrübəsinin olmaması bu səbəblərə misal olaraq göstərilə bilər.[94] Bundan əlavə, Xalq Müdafiəçisi Aparatının məlumatına görə, Mesxeti türk icmasının adət-ənənələrinə əsasən, Mesxeti türk kişilər məhz Mesxeti türk qadınlarla ailə qururlar. Nəticədə, Gürcüstanda yaşayan Mesxeti türk kişilər (onların bəziləri Gürcüstan vətəndaşlarıdırlar) tez-tez başqa ölkələrdən olan Mesxeti türk qadınlarla evlənirlər ki, bu da deportasiya olunanların Gürcüstana qayıtmasının davamlı proses olduğunu və sabit

---

[86] 1940-cı illərdə keçmiş SSRİ tərəfindən Gürcüstan SSR-dən köçürülmüş məcburi köçkünlərin repatriasiyası haqqında Gürcüstan Qanunu, Mad. 9, Pun. 1.

[87] Gürcüstanın sadələşdirilmiş qaydada şərti vətəndaşlıq verilməsi haqqında qərarı qəbul eildikdən sonra 5 il ərzində onlar digər ölkənin vətəndaşlığından çıxmalıdırlar, məlumat burada mövcuddur:https://rb.gy/ykn4fe

[88] 1999-cu ildə Avropa Şurası Parlament Assambleyasının gəldiyi Nəticə 209, Pun. 10.2 ("e"), bu ünvanda mövcuddur: https://rb.gy/ntyumz

[89] 1940-cı illərdə keçmiş SSRİ tərəfindən Gürcüstan SSR-dən məcburi köçkünlərin repatriasiyası haqqında Gürcüstan Qanunu, Mad. 4, Pun. 7.

[90]. Repatriat statusuna malik olan şəxslərin Gürcüstan vətəndaşlığına sadələşdirilmiş qaydada qəbul edilməsi haqqında Gürcüstan Hökumətinin 30 mart 2010-cu il tarixli №87 Qərarı, Mad. 2.

[91] Gürcüstan Hökumətinin 30 mart 2010-cu il tarixli “Repatriat statusu olan şəxslərin Gürcüstan vətəndaşlığına sadələşdirilmiş qaydada qəbul edilməsi haqqında” 87 nömrəli qərarının ləğv edilməsi haqqında Gürcüstan Hökumətinin 9 noyabr 2015-ci il tarixli 570 nömrəli qərarı.

[92] Milli Azlıqların Müdafiəsi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Məşvərət Komitəsinin Gürcüstanla bağlı Rəyi, 2019, Mad. 43, Buradan əldə edə bilərsiniz: https://rb.gy/g0rx5r

[93] Təfərrüatlar üçün 11.3 Fəslə baxın.

[94]Sosial Ədalət Mərkəzinin bəyanatı, 25 oktyabr 2021-ci il, burada mövcuddur: https://rb.gy/95xvos

hüquqi təminat tələb etdiyini göstərir. Əks halda, vətəndaşsızlıqla bağlı hüquqi və sosial problemlər, o cümlədən Mesxeti türklərinin səhiyyə proqramlarının və ya digər dövlət xidmətlərinin istifadəçiləri dairəsindən çıxarılması qaçılmazdır.[95] Qeyd edək ki, bəzi hallarda onlara daimi yaşayış icazəsi verilməsi problem yaradır.

İndiki şəraitdə Mesxeti türklərinə vətəndaşlıq verilməsinin yeganə yolu onların xarici vətəndaşlar üçün müəyyən edilmiş standart şərtlərə (Gürcüstanın dövlət dilini bilmək də daxil olmaqla) əməl etməsidir.[96] Xalq Müdafiəçisi Aparatının nümayəndələri ilə görüş zamanı Mesxeti türk icmasının nümayəndələri bildiriblər ki, gürcü dilini özləri, övladlarının dərsliklərindən istifadə etməklə öyrənməyə çalışırlar, bu isə, təbii ki, Gürcüstan vətəndaşlığını əldə etmək üçün kifayət etmir.

Buna görə də, Xalq Müdafiəçisi 2021-2030-cu illər üçün Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyasını təsdiq etməzdən əvvəl sənədə aşağıdakı vəzifənin daxil edilməsi ilə bağlı tövsiyə vermişdir: e. ჿ. Gürcüstanda yaşayan, Gürcüstan vətəndaşı olmayan və gürcü dilini bilməyən qarışıq ailələrin üzvlərinə və ya Gürcüstanda daimi yaşayan milli azlıqların nümayəndələrinə pulsuz gürcü dili kursları (Gürcüstan vətəndaşlığı üçün dövlət dili imtahanına hazırlıq da daxil olmaqla) təklif etmək böyük əhəmiyyət kəsb edir. Eyni zamanda, dövlətin Mesxeti türklərinin vətəni (Gürcüstan) ilə tarixi bağlılığını unutmaması və onlara sadələşdirilmiş qaydada vətəndaşlıq verilməsi prosedurlarını yenidən tətbiq etməsi vacibdir. Qeyd edək ki, 2014-cü ildə Gürcüstan hökuməti Repatriasiya üzrə dövlət strategiyasını təsdiqləyib, lakin strategiya yalnız repatriat statusu və/yaxud Gürcüstan vətəndaşlığını almış şəxslərə şamil edilir.[97] Məntiqlidir ki, 2019-cu ildə Milli Azlıqların Müdafiəsi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Məşvərət Komitəsi Gürcüstana dair rəyində məcburi köçkün olan Mesxeti türklərinin könüllü qayıdışına kömək etmək üçün səylərin davam etdirilməsi ilə bağlı çağırış edib.[98]

5.3. Dmanisi münaqişəsi

Mədəniyyətlərarası dialoq vətəndaş bərabərliyi sahəsində dövlət siyasətinin strateji prioritetlərindən biri olsa da,[99] 2021-ci il may ayının 16-17-də Dmanisidə yerli əhali arasında baş vermiş zorakılıq hadisəsi kimi hadisələr inteqrasiya prosesinə mənfi təsir göstərir.

Hadisə yerindən daxil olan məlumata görə, münaqişə başladıqdan sonra iki gün davam edən amansız zorakı qarşıdurmaya çevrilib.[100] Maraqlıdır ki, müxtəlif KİV və təşkilatlar tərəfindən münaqişənin işıqlandırılması nəticəsində etnik gürcü və etnik azərbaycanlı vətəndaşlar münaqişənin tərəfləri kimi

---

[95] Bax. Məsələn, Sosial Ədalət Mərkəzinin videoreportajı: "Mesxeti türklər xaricdə yaşayır": https://rb.gy/2gd94n

[96] Gürcüstan vətəndaşlığı haqqında Gürcüstanın orqanik qanunu, Art. 12, Pun. 1 ("b"), maddə. 14, b. 1.

[97] 1940-cı illərdə keçmiş SSRİ tərəfindən Gürcüstan SSR-dən köçürülən məcburi köçkünlərin repatriasiyası üzrə Dövlət Strategiyasının təsdiq edilməsi haqqında Gürcüstan Hökumətinin 12 sentyabr 2014-cü il tarixli Qərarının №1671 preambulası.

[98] Milli Azlıqların Müdafiəsi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Məsləhət Komitəsinin Gürcüstan haqqında Rəyi, 2019, Mad. 48, Bu ünvanda mövcuddur:https://rb.gy/g0rx5r

[99] 2021-2030-cu illər üzrə Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyası və 2021-2030-cu illər üzrə Vətəndaş Bərabərliyi və İnteqrasiyası üzrə Dövlət Strategiyasının 2021-2022-ci illər üçün Fəaliyyət Planı haqqında "13 iyul 2011-ci il tarixli 356 nömrəli Qərar, Əlavə, səh. 56.

[100] Bax. Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin 18 may 2021-ci il tarixli ictimai bəyanatı ilə bu ünvanda tanış olmaq olar: https://rb.gy/cctjo3

müəyyən edilmişlər.[101] Müvafiq olaraq, Xalq Müdafiəçisi cərəyan edən hadisələrə verdiyi ictimai reaksiyada Dmanisinin çoxmillətli əhalisi arasında qarşıdurma təhlükəsini və gələcəkdə oxşar halların qarşısını almaq üçün dövlətin təcili və təsirli addımlar atmasının vacibliyini xüsusi qeyd edib. [102]

Xalq Müdafiəçisinin Aparatı hüquq-mühafizə orqanlarına, qarşıdurmanın tərəfləri arasında yaranan münaqişənin həlli istiqamətində görülən və planlaşdırılan qabaqlayıcı tədbirlər barədə məlumatlar təqdim edilməsi ilə bağlı müraciət edib.[103] Bu müraciətə cavab olaraq göndərilən məlumatlarda göstərilir ki, iş üzrə aparılan istintaq hərəkətləri nəticəsində Dmanisidə yaranan münaqişədə heç bir etnik zəmin amılının və etnik nifrət motivinin olmadığı bildirilib, [104] altı nəfərin zərərçəkmiş olduğu məlum olub və yeddi nəfərə qarşı Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 126-cı maddəsinin 11-ci hissəsinin "b" və "c" bəndləri (iki və ya daha çox şəxsə qarşı qrup halında döymə və ya digər zorakılıq hərəkətləri) ilə ittiham irəli sürülüb.[105]

Xalq müdafiəçisi diqqəti ona yönəldir ki, nifrət cinayətlərinin birdən çox motivi ola bilər.[106] Bir çox cinayətlər avtomobil qəzası kimi digər səbəblərdən törədilən hadisələr zamanı meydana gəlir və bu motivlər hadisə zamanı mənfi münasibəti cinayət həddinə gətirib-çıxarır. Mübahisələr zamanı belə, irqçi, etnik, dini təhqiramiz ifadələrdən tez-tez istifadə olunur.[107] Ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi prinsipi dövlətin üzərinə bütün mümkün tədbirlərlə ayrı-seçkilik motivi ilə zorakılıq faktı arasında iddia edilən əlaqəni araşdırmaqla bağlı müsbət öhdəlik qoyur.[108]

Dmanisi münaqişəsi tərəflərinin etnik tərkibini və müxtəlif mənbələrin qarşıdurma zamanı etnik zəmində təhqiramiz ifadələrin işlədildiyini bildirməsini nəzərə alaraq,[109] Xalq Müdafiəçisi əhali arasında baş vermiş insidentin milli zəmində zorakılıq qarşıdurmasına çevrilməsini istisna etmir. Deməli, vətəndaş inteqrasiyası siyasətinin gücləndirilməsi, münaqişəyə təsir edən bütün amillərin dərindən öyrənilməsi və gələcəkdə oxşar halların qarşısının alınması zərurəti hələ də gündəlikdə qalmaqdadır.

6 LGBT+ icmasının bərabərliyi

---

[101] Bax, misal üçün: https://rb.gy/dfe3zf; https://rb.gy/hykauu; https://rb.gy/9edqte; Dmanisi Münaqişəsi – Əhali arasında başlayan mübahisələrin etnik xəttləri, Sosial Ədalət Mərkəzi, 2021, Burada tanış olmaq olar: https://rb.gy/4pv4jb

[102] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin 18 may 2021-ci il tarixli ictimai bəyanatı ilə burada tanış olmaq olar: https://rb.gy/cctjo3

[103] Xalq Müdafiəçisinin 17 may 2021-ci il tarixli 13-1 / 4684 saylı məktubu; Xalq Müdafiəçisi Aparatının 4 noyabr 2021-ci il tarixli №13-1 / 10547 saylı məktubu.

[104] Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyinin 28 may 2021-ci il tarixli სამინისტროსMIA 1 21 01340546 saylı məktubu; Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyinin 12 noyabr 2021-ci il №MİA 8 21 02982973 saylı məktubu.

[105] Gürcüstan Baş Prokurorluğunun 29 noyabr 2021-ci il tarixli №13 / 72133 saylı məktubu.

[106] Nifrət Cinayətlərinin Araşdırılması, Praktiki Bələdçi, ATƏT, səh. 63, Burada mövcuddur:https://rb.gy/qx9hwh

[107] Detallara baxın. Vitali Səfərovun qətli ilə bağlı Xalq Müdafiəçisinin Məhkəmə dostu rəyi: https://rb.gy/wyfkst

[108] Detallara baxın. Xalq Müdafiəçisinin "Həssas Qrupların Bərabərliyinin Müdafiəsi üzrə Hüquq-mühafizə orqanlarının müsbət öhdəlikləri" hesabatı:https://rb.gy/devxsf

[109] Bax, misal üçün: https://rb.gy/hykauu; Dmanisi Münaqişəsi – yerli əhali arasında baş verən mübahisələrin etnik xəttləri, Sosial Ədalət Mərkəzi, 2021, səh. 8, burada tanış ola bilərsiniz https://rb.gy/4pv4jb

LGBT+ icmasının hüquqlarının müdafiəsi baxımından martın 5-də keçirilən Ləyaqət yürüşünə qarşı çıxan aqressiv qrupların hərəkətləri şübhəsiz ki, bu il diqqət çəkmiş və buna cavab olaraq hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətsizliyi tənqidlərə tab gətirməmişdir. Zorakı qrupların hücumları nəticəsində müxtəlif KİV nümayəndələri, hüquq müdafiəçiləri və digər vətəndaşlar xəsarət alıb.

İcma üzvlərinin sosial, iqtisadi və sağlamlıq hüquqlarının tam şəkildə həyata keçirilməsi bu il də problemli olaraq qalıb. Problemlər arasında əmək hüquqları ilə bağlı problemlər, mənzil və ya səhiyyə xidmətlərinə çıxışda olan maneələr, təhsillə bağlı problemlər, iqtisadi resurslara çıxışla bağlı problemlər və s. göstərilə bilər.

6.1. İfadə və toplaşmaq azadlığı kontekstində LGBT+ icmasının bərabərliyi

Cinsi oriyentasiya və gender kimliyinə görə ayrı-seçkilik Gürcüstanda kritik bir problem olaraq qalır. Dövlətin hüquqi və siyasi cəhətdən fəaliyyətsizliyi, antidemokratik siyasi hərəkatların güclənməsi ilə bağlı olan səbəblər, homofobiyanın siyasi-sosial təsirlərinin təhlil edilməməsi LGBT+ insanlara qarşı zorakılığa, ayrı-seçkiliyə və onların Konstitusiya ilə təmin olunan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinə maneə törədir.

LGBT+ icmasının sərbəst toplaşmaq və ifadə azadlığının reallaşması ilə bağlı vəziyyət hələ də kritikdir. LGBT+ icmasının üzvləri/fəalları illərdir təhlükəsiz toplaşmaq və ictimai yerlərə çıxış üçün mübarizə aparırlar və bu baxımdan hazırkı hesabat dövrü vəziyyətin nəinki yaxşılaşdığını, əksinə, kəskin şəkildə pisləşdiyini açıq şəkildə göstərmişdir. Xalq Müdafiəçisi 2019-cu ildə Gürcüstanın daxili işlər nazirini və baş nazirini son illərdə LGBT+ insanların ifadə və sərbəst toplaşma azadlığının məhdudlaşdırılması ilə bağlı fərdi faktları dövlət siyasəti səviyyəsində başa düşməyə və birgə profilaktik və reaktiv tədbirlər planlaşdırmağa çağırıb. Xalq Müdafiəçisi qeyd edib ki, Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən LGBT+ şəxslərin ifadə azadlığının müdafiəsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər qeyri-müəyyən olub və hüquqların müdafiəsi ilə bağlı sistemli baxışı və faktların mümkün nəticələrinin təhlilini ifadə etmir.[110] Bundan əlavə, 2019-cu ildə bərabərliyin vəziyyəti ilə bağlı xüsusi hesabatda Xalq Müdafiəçisi ultrasağçı qrupların güclənmə sürətinin həyəcan verici olduğunu və bu qrupların liderlərinin verdiyi bəyanatlardan sonra müvafiq və operativ hüquqi reaksiyanın verilməsinin vacib olduğunu qeyd etmişdi.[111]

1 iyul 2021-ci il tarixində Tbilisidə Qürur Həftəsinin açılışı baş tutdu. Həftə çərçivəsində mədəni tədbirlər, sənədli filmlərin nümayişi və rok musiqi festivalı ilə keçirildi. Qürur Həftəsi çərçivəsində keçirilən mədəni tədbirlər az-çox qeyri-zorakı mühitdə baş tutdu və LGBT+ icmasına toplaşmaq azadlığından istifadə etmək imkanı verdi.

---

[110] *Ümumi təklifdə İctimai Müdafiəçi 2018-ci ilin sentyabrından 2019-cu ilin iyuluna qədər baş vermiş faktların işığında LGBT+ şəxslərin ifadə azadlığının reallaşdırılması baxımından ölkədə mövcud olan vəziyyət nəzərdən keçirib. Təklifdə diqqət xüsusilə 9 sentyabr 2018-ci il tarixində futbol meydançasında LGBT+ simvollarının tətbiqinə qoyulan qadağanı, o cümlədən 18-23 iyun 2019-cu il tarixlərində keçirilməsi planlaşdırılan "Ləyaqət marşı" ilə bağlı hadisələr və LGBT+ insanlara qarşı homofob ifrat sağ qrupların artmasına çəkilib .*

[111] **Həmçinin bax**. Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin Ayrı-seçkiliklə Mübarizə, Onun Qarşısının Alınması və Bərabərlik Vəziyyətinə dair Xüsusi Hesabatı, 2019, səh. 23 https://cutt.ly/DTP57nT

Həftə iyulun 5-də "Ləyaqət yürüşü"nün keçirilməsi ilə başa çatmalı idi, lakin hakimiyyət tərəfindən təhlükəsizlik zəmanətinin verilməməsi və iyulun 5-də baş verən zorakılığa adekvat reaksiya tədbirləri ilə cavab verilmədiyinə görə "Ləyaqət yürüşü" keçirilmədi.

5 iyul 2021-ci il tarixdə səhər saatlarında zorakı qruplar Rustaveli prospektində keçiriləcək "Ləyaqət yürüşü"nü pozmaq üçün toplaşdılar. Onların tərəfindən törədilən zorakı hərəkətlər gün ərzində hüquq-mühafizə orqanlarının tədbir görməməsi ilə xeyli artdı. 2021-ci il iyulun 5-də Tbilisi Qürur opponentlərinin hücumu nəticəsində müxtəlif media orqanlarının əməkdaşları, hüquq müdafiəçiləri və digər vətəndaşlar xəsarət aldılar. Zorakı qruplar jurnalistlərin peşə vəzifələrini yerinə yetirməsinə mane oldular[112] Din xadimlərindən biri mitinqdə bu sözlərdən istifadə edib: "Necə yəni zorakılığa yox deyək,[113] tam əksinə, biz ölkəmiz naminə, vətənimiz naminə, təmizlik naminə zorakılıq tətbiq etməliyik!" Ətrafda yerləşən müxtəlif inzibati binaların pəncərə şüşələri sındırılıb. [114] Zorakı və homofob qruplar "Tbilisi Qürur"un ofisini ələ keçirmiş, həmçinin "Utanc" hərəkatı ofisinə daxil olmağa cəhd etmiş və ofisin yerləşdiyi binanın girişinə ziyan vurmuşlar.[115] Bundan əlavə, "İnsan Hüquqları Evi"nə pirotexniki vasitələr atılmaqla hücum edilmişdir. [116]Bir neçə vətəndaş geyim tərzlərinə görə fiziki təzyiqə məruz qalıblar. [117]

Zorakı qrupların mediaya açıq hücumu fonunda Gürcüstanın baş naziri İrakli Qaribaşvilinin "Ləyaqət yürüşünü" vətəndaş qarşıdurmasının səbəbi kimi qiymətləndirərək Qürurun arxasında "revanşist və radikal siyasi qüvvələrin" dayandığını bildirməsi[118] ilə vəziyyət daha da gərginləşib. Bundan əlavə, Baş Nazir birbaşa olaraq "Ləyaqət yürüşü"nün keçirilməsini məqsədəuyğun hesab etmədiyini və mitinqin Rustaveli prospektində keçirilməməli olduğunu bildirib. Təəssüf ki, məsuliyyəti LGBT + icmasının üzərinə qoymaqla Baş Nazir nifrət qruplarının hərəkətlərini təşviq edib. Onun verdiyi bu bəyanat onu göstərir ki, hökumət nəinki LGBT+ icmasının konstitusion hüquqlarının müdafiəsini təmin etmir, hətta bəzi hallarda, zorakı qrupların bu icmaya qarşı törətdiyi hərəkətləri əsaslandırır.

Bundan əlavə, 5 iyul hadisələrindən əvvəl zorakı qrupların liderləri və digər üzvləri tərəfindən zorakılığa və cəmiyyətdəki müəyyən qrupların bu məqsədlə səfərbər olunmasına ictimai çağırışlar edilib. İyulun 5-də də canlı olaraq edilən çoxsaylı zorakılıq da çağırışları eşidilib. Bu məsələ ilə bağlı Xalq Müdafiəçisi Gürcüstan Prokurorluğuna Zurab Maxaradze və Spiridon Tskipurişviliyə qarşı cinayət işinin

---

[112] Bax. https://cutt.ly/7Yj6oXO https://cutt.ly/YYj6lAy

[113] Bax. https://cutt.ly/gYj6UQg

[114] Bax. https://cutt.ly/FYj65bE https://cutt.ly/kYkqzUU

[115] Bax. https://cutt.ly/vYkqLCT

[116] Bax. https://cutt.ly/5YkwvZN

[117] Bax. https://cutt.ly/xYkwMxL https://cutt.ly/kYkw6dk https://cutt.ly/4YkeeWj

[118] **Həmçinin bax.** İyulun 5-də saat 11:00-da baş nazir İrakli Qaribaşvili bəyanatla çıxış edib: "Bugünkü mitinqin təşkilatçılarının arxasında hələ də revanşist, radikal qruplar, xüsusən də Saakaşvilinin başçılıq etdiyi radikal müxalifət dayanır. Bəli, burada onların əli var, mən bunu tam məsuliyyəti ilə bildirirəm, onlar yürüşü və bu mitinqləri təşkil edirlər. Təbii ki, onların məqsədi ölkəyə vətəndaş iğtişaşları və xaos gətirməkdən ibarətdir, amma bu, təbii ki, baş verməyəcək və biz buna imkan verməyəcəyik. "Xalqımız, xalqımız necə istəyirsə, ölkəmizdə hər şey elə də olacaq"; "Bugünkü mitinqdə vətəndaş qarşıdurması təhlükəsi var. Bildiyiniz kimi, bu mitinqin keçirilməsi əhalinin mütləq əksəriyyəti üçün qəbuledilməzdir. Ona görə də hesab edirəm ki, sözügedən aksiya Rustaveli prospektində keçirilməməlidir" https://cutt.ly/zTGKbeM; https://cutt.ly/3TGLdFw

başladılması ilə bağlı müraciət edib.[119] Zurab Maxaradzenin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi təklifi 5 iyul zorakılığından əvvəl Zurab Maxaradze və digər şəxslərin Tbilisi Qüruru tədbirində iştirak edənlərə qarşı davamlı olaraq zorakılıq elan etdiyini təsdiqləyən və ictimaiyyət arasında yayımlanan videolara əsaslanırdı.[120] Jurnalistlərə qarşı zorakı çağırışlar da eşidilib. Həmin şəxslər televiziyada bilavasitə iyulun 5-də məqsədi zorakılığa son qoymaq olan qrupların yaradılması barədə məlumat yayıblar. Xalq Müdafiəçisinin təklifində iddia olunur ki, Zurab Maxaradze iyulun 5-də qanunverici orqanın qarşısında etiraz çadırları qurulması və "Utanc" və "Tiflis Qüruru" hərəkatlarının ofislərini dağıtmaq da daxil olmaqla, qruplaşmanın hərəkətlərinə birbaşa rəhbərlik edib.

Xalq Müdafiəçisi zorakı hərəkətlərə açıq çağırış faktı ilə bağlı Baş Prokurorluğa növbəti təkliflə müraciət edib və protoreys Spiridon Tskipurişviliyə qarşı cinayət işinin başladılmasını tələb edib. Xüsusilə qeyd edilib ki, iyulun 5-də din xadimi vətəndaşları səsucaldanlar vasitəsilə zorakılıq tətbiq etməyə çağırmış, bununla da, LGBT+ icmasını ifadə azadlığından məhrum etməyə və Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 239-1-ci maddəsi ilə qadağan olunmuş hərəkətə - zorakılıq törətməyə çağırıb ki, bu da açıq-aşkar, birbaşa və əsaslı zorakılıq təhlükəsi olduğuna dəlalət edir.

Təkliflərə cavab olaraq Gürcüstanın Baş Prokurorluğu bizə bildirilmişdir ki, Spiridon Tskipurişvili və Zurab Maxaradzeyə qarşı cinayət işi açılmayıb.[121]

Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, son dövrlərdə ölkədə jurnalistlərə və kamera operatorlarina qarşı mövcud olan təhdid və düşmənçilik mühiti narahatlıq doğurur. Media tərəfindən yayılan görüntülər zorakı qrupların media nümayəndələrinə necə hücum etdiyini açıq-aydın göstərir. Ən ağır hadisə isə iyulun 5-də baş vermiş zorakı hücumların qurbanlarından biri olan "TV Pirveli"nin operatoru Lekso Laşkaravanın ölümü olmuşdur. Belə ki, iyulun 11-də ailə üzvləri onu yaşadığı evdə ölü olaraq tapmışdır. Xalq Müdafiəçisi Daxili İşlər Nazirliyini Lekso Laşkaravanın ölümü ilə bağlı səmərəli araşdırma aparmağa və Lekso Laşkaravanın aldığı bədən xəsarətləri, psixoloji-emosional stress və müəyyən edilmiş nəticə arasında səbəb-nəticə əlaqəsi yaratmağa çağırıb.[122]

Xalq Müdafiəçisinin sözlərinə görə, ictimaiyyətə açıq olan sübutlar ən azı iki şəxsə qarşı ittiham irəli sürmək standartına cavab versə də, Gürcüstan Prokurorluğu 5 iyul 2021-ci il zorakılıq hadisələrinin təşkilatçılarına qarşı hələ də cinayət işi açmayıb. 9 dekabr 2021-ci il tarixli cavabında Gürcüstan Prokurorluğu konkret şəxslərin adlarını çəkmədən yalnız 3 nəfərin Tbilisi Qüruru ofisinə soxulmaqda və ona zərər verməkdə, o cümlədən mütəşəkkil zorakılıq təşkil etməkdə ittiham olunduğunu bildirib.

---

[119] Xalq Müdafiəçisi cinayət əlamətləri olduqda, Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi haqqında orqanik Qanununun 21-ci maddəsinin c bəndinə uyğun olaraq istintaqın və/və ya cinayət təqibinin başlanmasını tələb etmək səlahiyyətinə malikdir; Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 3 sentyabr 2021-ci il tarixində Gürcüstanın baş prokuroru İrakli Şotadzeyə təqdim etdiyi təkliflə aşağıdakı linkdən tanış olmaq olar: https://cutt.ly/zTGMAQM

[120] Bax. https://cutt.ly/HYkykaz

[121] Gürcüstan Baş Prokurorluğunun 9 dekabr 2021-ci il tarixli məktubu №13 / 74440 .

[122] Bax. https://cutt.ly/jYkoUFe

Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyinin cavablarına görə[123], 2021-ci il iyulun 5-də Rustaveli prospektində jurnalistlərin peşə fəaliyyətinə qanunsuz mane olunması və zorakılıq hədəsi ilə bağlı araşdırmalara başlanılıb.[124] Araşdırılan faktlar arasında kütləvi iğtişaşlara çağırış, [125] Mühafizə Mərkəzinə qarşı zorakılıq törətmə[126] və əmlaka ziyan vurma, [127] Post-Patrul İdarəsinə ziyan vurma,[128] vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinə ziyan vurma, Tbilisi Qürurun ofisinə ziyan vurma, Rustaveli prospektində Gürcüstan Parlamentinin qarşısında Aİ bayrağına ziyan vurma,[129] Rustaveli prospektində toplaşan 6 nəfər LGBT+ üzvlərinə qarşı zorakılıq,[130] mühafizə orqanlarına hücum və müqavimət göstərilməsi[131] faktlarını qeyd etmək olar .

Xalq müdafiəçisinin müraciətinə cavab olaraq, Gürcüstan Baş Prokurorluğundan 9 dekabr 2021-ci il tarixində verilən məlumatda bildirilir ki, 2021-ci il iyulun 5-dən 21-dək 31 nəfərə qarşı gender kimliyi və cinsi oriyentasiya zəminində dözümsüzlük nümayiş etdirmə ittihamı irəli sürülüb. Bu şəxslərdən 28-i jurnalistlərə peşə fəaliyyətini icra etməkdə qanunsuz maneçilik törədilməsi və zorakılıqda ittiham olunub.[132] Üç nəfər "Tbilisi Qürur" təşkilatının ofisinə zorla daxil olmaqda ittiham olunub. [133]

---

[123] Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyinin 6 sentyabr 2021-ci il tarixli DİN 3 21 02348936 saylı məktubu, Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyinin 31 dekabr 2021-ci il tarixli DİN 2 21 03461514 saylı məktubu.

[124] Cinayət Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 225-ci maddəsinin birinci və ikinci hissələri, 156-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin "a" bəndi, 154-cü maddənin 2-ci hissəsi və 239-1-ci maddəsinin 2-ci hissəsi ilə nəzərdə tutulub.

[125] Cinayət Məcəlləsinin 187-ci maddəsinin I hissəsi ilə cinayət.

[126] Cinayət Məcəlləsinin 187-ci maddəsinin I hissəsi ilə cinayət.

[127] Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 187-ci maddəsinin birinci hissəsində və 126-cı maddəsinin birinci hissəsində nəzərdə tutulmuş cinayət.

[128] Cinayət Məcəlləsinin 187-ci maddəsinin 1-ci hissəsi ilə cinayət.

[129] Cinayət Məcəlləsinin 187-ci maddəsinin I hissəsi ilə cinayət.

[130] Cinayət Məcəlləsinin 126-cı maddəsinin I hissəsi ilə cinayət.

[131]Cinayət Məcəlləsinin 353-cü maddəsinin birinci hissəsində və CM-nin 353-cü maddəsinin ikinci hissəsində nəzərdə tutulmuş cinayət.

[132]Qeyd: **15 nəfər** Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 154-cü maddəsinin 2-ci hissəsi, 156-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin "a" və "c" bəndləri və 225-ci maddəsinin 2-ci hissəsi ilə ittiham olunub; 8 nəfər Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 118-ci maddəsinin 3-cü hissəsi, 154-cü maddəsinin 2-ci hissəsi, 156-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin "a" və "c" bəndləri və 225-ci maddəsinin 2-ci hissəsi ilə ittiham olunub. 2 ; **3 nəfərə** qarşı – Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 117-ci maddəsinin 3-cü hissəsinin "a" bəndi və 5-ci maddəsinin 5-ci hissəsinin "e" bəndi, 154-cü maddəsinin 2-ci hissəsi, 156-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin "a" və "c" bəndi və 225-ci maddəsinin 2-ci hissəsi ilə ittiham irəli sürülüb; **1 nəfər** Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 156-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin "a" və "c" yarımbəndləri və 225-ci maddəsinin 2-ci hissəsi ilə ittiham edilib. **1 nəfər** Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 154-cü maddəsinin 2-ci hissəsi və 156-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin "a" yarımbəndi ilə ittiham edilib.

[133] Cinayət Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 156-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin "a" bəndi, 160-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin "a" və 3-cü hissəsinin "A" bəndləri və 225-ci maddəsinin birinci və 2-ci hissələrində nəzərdə tutulub.

Baş Prokurorluqdan verilən cavaba əsasən, baş vermiş hadisələr nəticısində cəmi 53 nəfərin zərərşəkmiş olduğu bildirilir, onlardan 42 nəfər jurnalist və operator, [134] 7 nəfəri vətəndaş[135], 3 - hüquq müdafiəçisi[136] və 1 -qeyri-hökumət təşkilatı nümayəndəsi[137] olmuşdur. Bundan əlavə, Xalq Müdafiəçisi Daxili İşlər Nazirliyindən aşağıdakı məsələlərlə bağlı məlumat təqdim etməyi istəmişdir: iyulun 5-də Rustaveli prospektində zorakılıq törədən qrupların neçə nəfər nümayəndəsi və saat neçədə toplanıb; İyulun 5-də Rustaveli prospektində qabaqlayıcı və cavab tədbirlərinin görülməsi və müvafiq göstərişlərin verilməsinə görə hansı məmur məsuliyyət daşıyırdı? mülki əhalini və KİV nümayəndələrini 2021-ci il iyulun 5-də Rustaveli prospektində toplaşan zorakı qruplardan müdafiə etmək üçün Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən hansı qabaqlayıcı və cavab tədbirləri görülüb, o cümlədən hansı struktur bölmənin şəxsi heyəti bilavasitə Rustaveli prospekti və ətrafına səfərbər edilib; Rustaveli prospektində və ya onun yaxınlığında səfərbər edilmiş xüsusi nəqliyyat vasitələrinin olub-olmaması; Rustaveli prospektində və/və ya onun ətraf ərazilərində vəziyyətin gərginləşməsi ilə hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşlarının lazımi səfərbərliyinin və müvafiq olaraq onların sayında artımın baş vermədiyini nəzərə alaraq, vəziyyətin ətraflı izahı; Niyə görə asayiş keşikçilərinin "Utanc" və "Tbilisi Qüruru" hərəkatının ofisləri önünə səfərbər edilməsi məqsədəuyğun sayılmamışdır. Xalq müdafiəçisinin sözlərinə görə, Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən zorakılığın qarşısının alınması üçün effektiv qabaqlayıcı tədbirlər həyata keçirilməyib, cinayət faktlarına hələ də tam və adekvat reaksiya verilməyib. Cavab olaraq Daxili İşlər Nazirliyi aydınlaşdırıb ki,[138] Daxili İşlər Nazirinin 30 dekabr 2015-ci il tarixli №1002 əmri ilə təsdiq edilmiş "Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyi əməkdaşlarının davranış qaydaları"nın 5-ci maddəsinin birinci, ikinci və üçüncü bəndlərinə uyğun olaraq, bir qayda olaraq, toplantı/nümayiş zamanı təhlükəsizlik tədbirləri planı hazırlanır və kortəbii toplaşma/nümayiş baş verərsə, təhlükəsizlik planı tədbirin başlanmasından sonra ağlabatan müddət ərzində hazırlanır. Tədbirlər planı dövlət sirrinin tələblərinə uyğun olaraq, Gürcüstanın Daxili İşlər Naziri və ya onun səlahiyyət verdiyi şəxs tərəfindən təsdiq edilir. Fəaliyyət planına, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakı məlumatlar daxil edilməlidir: ərazidə xüsusi tədbirin keçirilməsinə cavabdeh olan şəxslər; Nazirliyin xüsusi tədbirin keçirilməsi prosesində iştirak edən müvafiq struktur bölmələri, onların funksiyaları və tədbirlərin ardıcıllığı haqqında məlumat; Nazirliyin Xüsusi tədbirin keçirilməsi ilə bağlı məsul olan müvafiq əməkdaşı/əməkdaşları haqqında məlumat; Şəxsi heyətin sayı haqqında məlumat və s. Qeyd etmək lazımdır ki, təqdim olunan məlumatlar ümumi xarakter daşıyır və tələb olunan məlumatlara dair konkret cavabları təmin etmir.

---

[134] Maka Jabua, Rati Tsverava, Levan Breqvadze, Miranda Baqaturiya, Zurab Tsertsvadze, Mariam Kumsiaşvili, Salome Bokuçava, Şota Kervalişvili, İrakli Baxtadze, Dimitri Krimlişvili, Giorgi Pertia, Quqa Dvalişvili, Zurab Tsveravali, Tamaşvili Manavali, Tamaşi Manavali, Zurabali Manavali, Tamaşi Manavali, , Giorgi Qabunia, Mariam Qotsiridze, Anri Coxaridze, Roma Taruqişvili, Teona Susareişvili, Davit Koridze, Giorgi Nikolişvili, Tornike Barnabişvili, Davit Axaladze, Vaxtanq Kareli, Tamuna Çkareju, Luka Çxamxaidolaş, Nivavadze, Varlandiya Maşaidze, Kaliaşvili, Giorgi Maisuradze, Beka Mşvildadze və Beka Atabeqaşvili..

[135] Z., G. İ., N. N., A. B., Yetkinlik yaşına çatmayan L.. B., N. ლ. və c. B.

[136] Xatiya Axalaia-Kuçuxidze, Natia Koberidze, Giorgi Tabaqari

[137] Tbilisi Qüruru təşkilatı

[138] Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyinin 31 dekabr 2021-ci il tarixli məktubu DİN 2 21 03461514.

Xalq müdafiəçisi bir daha Gürcüstanın Daxili İşlər Nazirliyini, Prokurorluğunu və vəzifəli şəxsləri əvvəlki illərin ağır təcrübəsinə əsaslanaraq, "Ləyaqət yürüşü" iştirakçılarının təhlükəsizliyini, ifadə və sərbəst toplaşmaq azadlığı faktiki qoruyacaq tədbirlər görməyə çağırır. Gələcəkdə cəzasızlıq hisslərinin və buna bənzər hadisələrin qarşısını almaq üçün iyulun 5-də törədilmiş bütün cinayətlərin dərhal və effektiv araşdırılmasını təmin etmək, bərabərlik mövzusunda ictimaiyyəti məlumatlandırmaq üçün tədbirlər planlaşdırmaq və LGBT+ icmasına dəstək üçün aydın bəyanatlar vermək vacibdir.

6.2. LGBT+ icması üzvlərinin iqtisadi və sosial hüquqlarının həyata keçirilməsi

İctimai Müdafiəçi Aparatının nümayəndələri bu il Gürcüstanın müxtəlif şəhərlərində LGBT+ icmasının nümayəndələri, fəalları və LGBT+ hüquq müdafiəçiləri ilə icmanın üzləşdiyi problemləri müzakirə etmək və məlumat/təcrübə mübadiləsi keçirmək məqsədilə görüşlər keçiriblər. Görüşlər LGBT+ icmasının üzləşdiyi çətinliklərin çoxşaxəli olduğunu və icma üzvlərinin sosial, iqtisadi və sağlamlıq hüquqlarının tam reallaşdırılması imkanlarını çətinləşdirdiyini vurğuladı. Çətinliklər əmək hüquqları, yaşayış yeri ilə bağlı maneələr, səhiyyə xidmətlərinə çıxışın mümkünsüzlüyü və/yaxud əlçatmazlığı, təhsildəki çətinliklər, iqtisadi resurslara çıxışın olmaması və s. ilə bağlıdır. Bu problemlər bir araya gəlməklə cəmiyyət üzvləri üçün ciddi problemlər və bəzi hallarda, ekzistensial təhlükələr yaradır.

Problemin ciddiliyini LGBT+ icmasının üzvlərinin sosial, iqtisadi və sağlamlıq hüquqları ilə bağlı müraciətlərinin aşağı səviyyədə olması da göstərir ki, bu da öz növbəsində gözlənilən mənfi nəticələrlə bağlıdır. Məsələn, əmək hüquqlarının pozulması haqqında açıq şəkildə danışmaq LGBT+ icmasının üzvünü eyni/oxşar sahədə işləməkdən tamamilə məhrum edə bilər. Onsuz da ağır vəziyyət Covid pandemiyası ilə daha da ağırlaşmışdir və iş yerlərinin itirilməsi və iqtisadi çətinliklər səbəbindən bəzi hallarda icma üzvləri zorakı mühitə qayıtmağa və/və ya buna əlavə olaraq, həm də tamamilə evsiz qalmağa məcbur olublar.

Həmçinin tibbi xidmətlərə çıxış, o cümlədən müəyyən dərman preparatlarının və ya hormonal müalicələrin universal səhiyyə proqramı çərçivəsində maliyyələşdirilməməsi də narahatlıq doğurur. Transgender insanların xüsusi ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmış xüsusi proqram da mövcud deyil. İstər peşə təhsili, istərsə də ali təhsil almaq imkanları baxımından təhsil hüququ ilə bağlı problemlər yaşanır .

Dövlətin sosial və iqtisadi hüquqların müdafiəsini gücləndirmək üçün real addımlar atması, o cümlədən LGBT icmasının nümayəndələri/fəalları/hüquq müdafiəçiləri ilə fəal əməkdaşlıq yolu ilə real addımlar atması vacibdir ki, bu da LGBT+ icmasının ehtiyaclarını ödəməyə, inklüzivliyi artırmağa kömək edəcək, sosial və iqtisadi hüquqların lazımi şəkildə qorunması və həyata keçirilməsini təmin edəcəkdir.

7. Sosial müdafiə sistemində qeyri-bərabərlik

Sosial müdafiə sistemində qeyri-bərabərlik bir sıra istiqamətlərdə özünü göstərir. Bu hesabat dövründə sosial kreditlərdən istifadə məsələsi adlanan məsələ aşkar edilmişdir. Belə ki, "Liberty Bank" ASC tərəfindən faiz dərəcələri müəyyən edilərkən sosial kredit istifadəçilərinin müxtəlif sosial-iqtisadi vəziyyəti nəzərə alınmır ki, bu da həmin insanları haqsız olaraq əlverişsiz vəziyyətə salır.

Bundan əlavə, təyinatından asılı olmayaraq dövlətdən birdən çox sosial müavinətin (kiçik istisnalar xaric) alınmasını qadağan edən prinsip bərabərlik prinsipinə zidd kimi qiymətləndirilib.

7.1. Bank xidmətlərində ayrı-seçkilik

Bank xidmətlərinin göstərilməsində ayrı-seçkilik praktikası hələ də aktuallığını qoruyur. Hesabat dövründə yaşa və sosial vəziyyətə görə mənfi rəftar halları müəyyən edilib. Bir tərəfdən məlum olub ki, Gürcüstanda fəaliyyət göstərən kommersiya bankları bir sıra kredit məhsullarının (istehlak kreditləri, taksitlər, ipoteka krediti) verilməsi üçün meyar kimi yaşı (əsasən 70 yaş) müəyyən edir, ondan sonra isə şəxsə həmin məhsulların təmin edilməsindən imtina edilir. Digər tərəfdən, ayrı-seçkilik yaradan nəticələrə "Liberty Bank" ASC tərəfindən sosial kreditlər ("pensiya kreditləri" adlanan) üzrə müəyyən edilmiş illik faiz dərəcəsi (30,69%) səbəb olur.

Xalq Müdafiəçisi bütün yaş qrupları üçün cəmiyyət və aktiv yaşlanma kimi beynəlxalq və milli səviyyədə tanınmış anlayışların əhəmiyyətinə xüsusi diqqət yetirir[139] və qeyd edir ki, kredit müraciətini yalnız yaşa görə rədd etmək yolverilməzdir, çünki bu cür yanaşma yuxarıda qeyd edilən məqsədlərə və bərabərlik prinsipinə ziddir.[140] Hər bir ərizəçinin maddi vəziyyəti fərdi olaraq qiymətləndirilməli, artan risk konkret dəqiq məlumatlar ilə təsdiq edilməli və pensiya yaşına çatdıqdan sonra insanların əmək, təsərrüfat və ya digər fəaliyyətlərdə aktiv iştirakını avtomatik dayandırması barədə yanlış təsəvvürə əsaslanmamalıdır.

Eyni zamanda, risk sığortası üçün istifadə edilən şərtlər istehlakçıların vəziyyətini ağırlaşdırmamalıdır, belə ki, bu, ASC Liberty Bank tərəfindən müəyyən edilmiş sosial kreditlər üzrə illik faiz dərəcəsinin məbləğində əks olunur.[141]

Xalq müdafiəçisi diqqətə çatdırır ki, sosial kreditlərdən faydalanan şəxslər nağd ödənişlər alan şəxslərdir ki, həmin ödənişlərin də əsas məqsədi benefisiarların ləyaqətli yaşaması üçün lazımi şərait yaratmaq və onları əsas dolanışıq vasitələri ilə (dövlət pensiyası, dövlət sosial müavinəti, ev təsərrüfatlarına görə ödənilən müavinətlər, yaşayış müavinəti, qaçqın statusu olan şəxslər üçün müavinət və s.) təmin etməkdən ibarətdir.[142] Bundan əlavə, kredit hər ay müştərinin hesabına daxil olan sosial müavinət məbləğindən ödənilir.[143] Nəticə etibarilə, müəyyən edilmiş illik faiz dərəcəsi nəticəsində sosial kredit istifadəçiləri dolanışıq vasitələrinə dövlət tərəfindən verilən kreditlərin böyük bir hissəsini uzun müddət ərzində sərf etmiş olurlar. Kreditin müddəti ərzində ödənilməli olan ümumi məbləğ (əsas borc və faiz) kredit kimi alınan məbləğdən təxminən 75% çoxdur.

---

[139] Bax. Yaşlıların Problemləri üzrə İkinci Ümumdünya Assambleyasının Siyasi Bəyannaməsi, Mad. 1: https://rb.gy/lkyhrh; Aktiv Yaşlanma, Siyasət Çərçivə Sənədi, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı, səh. 12: https://rb.gy/5gxlqg; Gürcüstanda əhalinin yaşlanması ilə bağlı dövlət siyasətinin konsepsiyasının təsdiq edilməsi haqqında Gürcüstan parlamentinin qərarı (№ 5146-II).

[140] Bax. Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin Gürcüstan Milli Bankının prezidentinə 2 avqust 2021-ci il tarixində ümumi təklifi: https://rb.gy/2z8xyy

[141] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinin 27 dekabr 2021-ci il tarixli ümumi təklifi https://bit.ly/3HxjGV8

[142] Sosial müavinət alanın bank hesabına xidmət şərtləri, Mad. 1.1.27, 1.1.1, bu ünvanda tanış olmaq olar: https://rb.gy/nyoa3j

[143] Yenə də orada. Mad.11.20.

Araşdırma zamanı müəyyən edilib ki, xidmət bankı tərəfindən verilən kreditlər üzrə faiz dərəcələrinin müəyyən edilməsi təcrübəsi bu amillərin hesablanmasında standart xarakter daşıyır və sosial kreditlər və digər kreditlər üzrə istehlakçıların müxtəlif sosial-iqtisadi vəziyyəti nəzərə alınmır və, eyni zamanda hüquqlar nöqteyi-nəzərindən, ayrı-seçkilik yaradıb-yaratmaması diqqətə alınmır. Bundan əlavə, qanuni məqsəd və ağlabatan əsaslandırma olmadan, vəziyyəti əhəmiyyətli dərəcədə fərqli olan insanlara eyni münasibət göstərilməsi də pozuntuya yol açır.[144]

Xalq Müdafiəçisi hesab edir ki, bank xidmətlərinin göstərilməsi prosesində xidmət göstərməkdən birmənalı şəkildə imtina üçün əsas kimi yaşın müəyyən edilməsi təcrübəsinin aradan qaldırılması üçün dövlət tərəfindən təsirli addımlar atılmalıdır. Bundan əlavə, belə təcrübələr fonunda və istehlakçıların sosial kreditlərdən əsasən müxtəlif dövlət kreditlərinin kifayət etmədiyi həyati əhəmiyyətli məhsulları (dərmanlar, odun, ərzaq və digər dolanışıq vasitələri)[145] almaq üçün istifadə etdiyini nəzərə alaraq, problemin həlli istiqamətində tədbirlər görülməlidir. Nəticədə sosial kreditlərə çıxış məhdudlaşdırılmamalıdır. Faiz dərəcəsinin aşağı salınmasına mane olan səbəbləri dərindən öyrənmək və müəyyən edilmiş əsasları aradan qaldırmaq üçün dövlət kreditlərinin bölüşdürülməsi/verilməsi ilə bağlı bank xidmətlərinin şərtlərinə xüsusi müddəaların daxil edilməsi zəruridir.[146]

7.2 Sosial yardım və pensiyaların yenidən hesablanması sistemi

Cari hesabat dövründə sosial bərabərlik siyasətinə uyğun olaraq bərabərlik hüququnun təmin edilməsi aktual olmuşdur.[147] Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi bu məsələnin öyrənilməsi prosesində hesab edib ki, burada mövcud olan praktika - dövlətdən birdən çox sosial müavinətin alınmasının qadağan edilməsi (kiçik istisnalar xaric) ayrı-seçkilik yaradır. Belə ümumi qaydalarla sosial paketlərin məqsədlərinə nail olunmur, həssas qrupların fərdi ehtiyacları qarşılanmır.

Bu ümumi qaydanın bərabərlik hüququna ziddiyyət təşkil etməsi Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi tərəfindən iki konkret halda müəyyən edilmişdir. Birincisi, ikili vətəndaşlığı olan şəxslərə şamil olunan qayda problemlidir. Belə ki, həmin qaydaya əsasən digər ölkədən pensiya alan şəxs Gürcüstandan sosial paket ala bilməz. Gürcüstanda qüvvədə olan qaydalara əsasən, ikili vətəndaşlığı olan şəxs tərəfindən hər hansı növ sosial paket almaq üçün müraciət edildikdə, təqdim edilməli olan sənədlərin siyahısına həmin şəxsin vətəndaşı olduğu digər ölkədən pensiya almaması barədə arayış da daxil olur.[148]

İkinci halda, Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi normativ aktı əsassız məhdudiyyət kimi qiymətləndirib. Həmin normaya görə əlilliyi olan yaşlı insanın eyni vaxtda iki və ya daha çox sosial müavinət alması

---

[144] Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin 6 aprel 2000-ci il tarixli qərarı: THLIMMENOS YUNANİSTANa qarşı, Mad. 44.

[145] Məlumatı buradan əldə edə bilərsiniz: https://rb.gy/nrib84; https://rb.gy/8gga4g; https://rb.gy/giqpsr

[146] Bax. Gürcüstan Hökumətinin 28 iyul 2021-ci il tarixli 1290 nömrəli Sərəncamı, bəzi dövlət emissiyalarının paylanması/verilməsi məqsədilə Bank xidmətlərinin göstərilməsi şərtlərinin müəyyən edilməsi üzrə Qurumlararası Komissiyanın tərkibi və Əsasnaməsi.

[147] Bax. Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin Ayrı-seçkiliklə Mübarizə, Onun Qarşısının Alınması və Bərabərliyin Vəziyyəti haqqında Xüsusi Hesabatı 2020, 24-26, aşağıdakı ünvanda mövcuddur: https://bit.ly/3IeAr8G

[148]Sosial paketin müəyyən edilməsinə dair Gürcüstan hökumətinin 279 saylı qərarı, 7-ci maddənin 2-ci bəndinin e yarımbəndi (23 iyul 2012-ci il).

qadağandır. Əlbəttə ki, Gürcüstan Xalq Müdafiəçisinə aydındır ki, sosial ödənişlər siyasəti dövlətin maliyyə resurslarından və onların bölüşdürülmə mərhələsindən çox asılıdır və hökumət prioritetləri müəyyən edərkən geniş mülahizə yürütmək səlahiyyətinə malikdir. Buna baxmayaraq, Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi hesab edir ki, sosial müavinətlərin həssas qruplara paylanması məntiqi bərabərlik prinsipinə tam uyğun olmalıdır.

Yuxarıda göstərilənlərə əsaslanaraq, Gürcüstan Xalq Müdafiəçisi Gürcüstan hökumətinə ümumi təkliflə müraciət edib[149] və onları sosial paketin müəyyən edilməsi ilə bağlı 279 saylı Qətnamədə göstərilən qaydaları yenidən nəzərdən keçirməyə və vətəndaşların maraqlarına uyğunlaşdırmağa çağırıb. .

8. Əmək münasibətlərində və fəaliyyətin həyata keçirilməsində ayrı-seçkilik

2021-ci ildə Gürcüstanda yerli özünüidarəetmə orqanlarına seçkilər keçirilib ki, bu da seçkiqabağı dövrdə ifadə edilən siyasi baxışlara görə işdən çıxarılmaların və əmək hüquqlarının digər mümkün pozuntularının həyəcanverici tendensiyasını bir daha vurğuladı. Qeyd etmək lazımdır ki, Xalq Müdafiəçisi əmək hüquqlarının siyasi zəmində pozulduğu iddia edilən onlarla işi araşdırmağa başlayıb.

Xüsusilə diqqətə layiqdir ki, Xalq Müdafiəçisi Platforma İşçiləri, xüsusilə Bolt kuryerlərinə qarşı, etiraz aksiyası həyata keçirdiklərinə və mütəşəkkil fəaliyyətdə iştirak etdiklərinə (həmkarlar ittifaqı yaratdıqlarına) görə tətbiq edilən tədbirləri ayrı-seçkilik kimi qiymətləndirmişdir. Həmin tədbirlər nəticəsində kuryerlərin Bolt tətbiqinə girişi bloklanmışdı.

Digər problemli fakt işdən çıxarılma ilə bağlı olmuşdur. Bu zaman dağ-mədən işçisi əməyin mühafizəsi qaydalarına düzgün əməl edilməməsinə görə etirazını bildirdiyinə görə işdən çıxarılmışdır. Xüsusilə qeyd etmək lazımdr ki, ərizəçinin qeyd etdiyi problemlərin mövcudluğu Əmək Müfəttişliyinin rəyində də öz təsdiqini tapmışdır.

8.1. Seçkiqabağı dövrdə əmək münasibətlərində siyasi zəmində ayrı-seçkilik

[149] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 4 avqust 2021-ci il tarixli Gürcüstan hökumətinə ümumi təklifi bu ünvanda mövcuddur: https://bit.ly/3xVuRTW

Cari hesabat dövründə Xalq Müdafiəçisi seçkiqabağı proses zamanı insan hüquqlarının pozulması hallarını fəal şəkildə izləmiş və onlarla şəxsin siyasi baxışlarına görə işdən çıxarılmasını araşdırmışdır. İşlər ayrı-seçkilik yaradan səbəblərə görə müqavilənin uzadılmasından imtina, müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilməsi, könüllü olaraq işdən çıxmanın tələb edilməsi və işdən çıxarılma kimi əmək pozuntularına aiddir.

Ərizəçilər ayrı-seçkilik yaradan rəftara səbəb kimi əsasən keçmiş Baş Nazir Giorgi Qaxaria-nın partiyasının üzvləri ilə qohumluq, dostluq və ya yaxşı münasibətləri göstəriblər. Onların arasında bir hissəsi sosial şəbəkələrdə partiya liderini dəstəkləyən yazıların və ya şərhlərin yerləşdirilməsi/paylaşılması/təsdiqlənməsi ilə bağlı xoşagəlməz rəftara məruz qalmaları ilə bağlı olub. Həmçinin diqqətə layiq haldır ki, ərizəçilər əsasən yaxınlıqlarına görə ayrı-seçkiliyə məruz qaldıqlarını iddia edirlər, çünki onların hüquqlarının məhdudlaşdırılması çox güman ki, ailə üzvlərinin və ya həmkarlarının siyasi baxışları və ya fəaliyyətləri ilə bağlı olub.[150]

Müəyyən edilib ki, əksər hallarda qanun pozuntuları yerli özünüidarəetmə orqanlarında, bələdiyyə xidmətlərində və yerli özünüidarəetmə orqanları tərəfindən yaradılan qeyri-kommersiya hüquqi şəxslərdə baş verib. Həmçinin, Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşının işdən çıxarılması faktı aşkarlanıb; bundan əlavə, təhsil sahəsində daxili yoxlama həyata keçirilən zaman baş verdiyi iddia edilən siyasi sıxışdırma hadisəsi də diqqətəlayiqdir, bu zaman resurs mərkəzinin direktoru tərəfindən yol verildiyi iddia edilən qanun pozuntularının müəyyən edilməsi üçün araşdırmalar başladılmışdı. Yoxlama nəticəsində ərizəçi tutduğu vəzifədən azad edilmiş və bunu o, özünü müxalifətin namizədinin tərəfdarı hesab etməsi, həmçinin iqtidaryönlü namizədin dəstəklənməsində fəal iştirak etməməsi ilə izah edib.

Xalq Müdafiəçisinin Aparatına verilən məlumatda həmçinin bildirilir ki, işdən çıxarılma və/və ya istefa verməli olduqları barədə məlumat ərizəçilərə birbaşa rəhbərlik tərəfindən deyil, digər şəxs vasitəsilə verilmişdi ki, onlardan da bəziləri bununla razılaşmış, digərləri isə razı olmadıqlarını bildirmişdilər. Nəticədə onlar digər əsaslarla işdən çıxarılıblar.

Təəssüf ki, bəzi hallarda siyasi zəmində ayrı-seçkiliyin müəyyən edilməsinə sübutların əldə edilməsində rast gəlinən çətinliklər mane olur. Ayrı-seçkilik yaradan motivlər çox vaxt şifahi ünsiyyət zamanı ifadə olunur və şübhəsiz ki, cavabdehlər işdən çıxma tələbi irəli sürdüklərini rədd edirlər. Bununla belə, ömür boyu eyni yerdə işləmiş şəxs əmək müqaviləsinə könüllü xitam verdiyi və/və ya yalnız bir işçinin müqaviləsinin uzadılmasından imtina edildiyi hallar şübhə doğurur, belə ki, cavabdeh başqa şəxslərlə əmək müqaviləsinin davam etdirilməsini təsdiqləyir.

Hesabat dövründə Xalq Müdafiəçisi siyasi baxışlara əsaslanan, yaxınlıq əlaqələrinə görə tətbiq edilən ayrı-seçkiliyinin aradan qaldırılması ilə bağlı Təhsil və Elm Nazirliyinə tövsiyə ünvanlamışdır. Məlum olub ki, Mtsxeta bələdiyyəsində dövlət məktəblərindən birinin direktoru vəzifəsini tutan ərizəçinin həyat yoldaşı və oğlunun müxalifət partiyasını dəstəkləyən siyasi fəaliyyətinə görə direktor vəzifəsinə yenidən təyin edilməsindən imtina edilib. Xalq müdafiəçisinin sözlərinə görə, təhsil sisteminin daha çox siyasiləşməsi və şəxslərin ayrı-seçkilik əsaslarına görə işdən çıxarılması riskinin artması nəzərə alınmaqla,

[150] Qeyd: Yaxınlığa görə ayrı-seçkilik elə ayrı-seçkilikdir ki, burada qorunan həddə və ya əsasa görə bərabər vəziyyətdə olan şəxslərdən birinə şamil edilən qeyri-bərabər (ədalətsiz, əlverişsiz) rəftar birbaşa qurbana görə deyil, onun yaxın əlaqədə olduğu digər şəxsə görə törədilir.

ərizəçinin vəzifəyə yenidən təyin olunmasının onun həyat yoldaşının və övladının siyasi fəaliyyəti ilə üst-üstə düşməsi ilə bağlı şübhə yaranıb. Bundan əlavə, cavabdeh, hazırda fəaliyyətdə olan direktorun yenidən təyin edilməməsini əsaslandırmaq üçün, Nazirlik tərəfindən müəyyən edilmiş təcrübəyə uyğun olaraq, müvafiq və real əsaslar təqdim edə bilməyib.[151]

Qeyd edək ki, Xalq Müdafiəçisi dəfələrlə mərkəzi və yerli özünüidarəetmə orqanlarının və digər dövlət qurumlarının rəhbərlərini işçilərə qarşı ayrı-seçkiliyə yol verməməyə, onları siyasi baxışlarına görə işdən azad etməməyə, ümumi təhsil sisteminin və uşaq bağçası işçilərinin qorunmasına xüsusi diqqət yetirməyə çağırıb.[152] Xalq Müdafiəçisi həmçinin Gürcüstan Prokurorluğunu və Daxili İşlər Nazirliyini yuxarıda qeyd olunan təqib faktları ilə bağlı Xalq Müdafiəçisinin verdiyi məlumatı vaxtında araşdırmağa və müvafiq cavab tədbirləri görməyə çağırıb.

8.2. Riskli fəaliyyət sahələrində ayrı-seçkilik

Əvvəlki hesabat dövründə olduğu kimi, bu dövrdə də əmək münasibətlərində işəgötürən tərəfindən iddia edilən ayrı-seçkilik tətbiq edilməsinin ən çox yayılmış səbəbi hələ də fərqli fikirlər olaraq qalmışdır.

Xalq Müdafiəçisi ilk dəfə platforma vasitəsilə işləyən şəxslərə, xüsusilə Bolt Food kuryerlərinə qarşı ayrı-seçkilik edildiyini və kuryerlərin fərqli fikirlərə görə şirkət tərəfindən ayrı-seçkiliyə məruz qaldığını təsdiqlədi.[153] Mart ayında Bolt kuryerləri etiraz aksiyası və nümayiş keçirmiş və digər məsələlərlə yanaşı, tariflərin artırılmasını və bonus sisteminə yenidən baxılmasını tələb etmişdilər. Buna cavab olaraq şirkət, onların tətbiqə girişini bloklayaraq onlarla əmək münasibətlərini dayandırıb.

Bolt şirkətindən Xalq Müdafiəçisinin Aparatına bildirilib ki, kuryerlərlə şirkət arasında hüquqi münasibətlər əmək müqaviləsi ilə deyil, partnyorluq müqaviləsi ilə tənzimlənmişdir və “partnyor" kuryerlərin platformaya girişi mütəşəkkil fəaliyyətlərdə iştirak etmələrinə görə deyil, etiraz aksıyası keçirdiklərinə və beləliklə, Bolt Food-un fəaliyyətinə mane olduqlarına görə bloklanmışdı. Platforma şirkətləri tərəfindən kuryerlərə “partnyor” statusu verilməsinə baxmayaraq, Xalq Müdafiəçisi beynəlxalq qurumlar və müxtəlif ölkələrin məhkəmələri tərəfindən hazırlanmış ən son standartları rəhbər tutaraq müəyyən etmişdir ki, platforma vasitəsilə şirkətlə işləyən şəxslər şirkətlə əmək münasibətlərində olan şəxslərdir və buna görə də onların əmək fəaliyyəti qanuni hesab edilir. Buna müvafiq olaraq, onların əmək qanunvericilində nəzərdə tutulmuş təminatlardan istifadə etmək hüququ vardır. Xalq Müdafiəçisinin qərarı presedent yaradır, belə ki, həmin qərar təkcə "Bolt" kuryerləri üçün deyil, “platforma işçisi” adlandırılan işçi kateqoriyasının bütün üzvləri üçün milli müdafiə standartı yaradır.

Kuryerlər öz vəzifələrini həyatlarını və sağlamlıqlarını riskə ataraq yerinə yetirirlər və funksiyalarına görə Bolt Food-un göstərdiyi xidmətin özülünü təşkil edirlər. Buna görə də, şirkət onlara qarşı xüsusilə diqqətli olmalı, işçilərə qarşı qeyri-qanuni və qeyri-mütənasib tədbirlər görməməlidir.

---

[151] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 9 iyul 2021-ci il tarixli Gürcüstanın Təhsil və Elm Naziri Mixeil Çxenkeliyə tövsiyəsi ilə burada tanış olmaq olar: https://cutt.ly/ETW2jDs

[152]Həmçinin bax. https://cutt.ly/cTWKFsN ; https://cutt.ly/gTEqsWK

[153] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 14 iyun 2021-ci il tarixli "Bolt Food" Ltd.-nin direktoruna tövsiyəsi, burada mövcuddur: https://cutt.ly/nTIDlES

Müvafiq olaraq, Xalq Müdafiəçisi Bolt şirkətini kuryerlərin tətbiqə girişini dərhal bərpa etməyə çağırdı; Xalq Müdafiəçisi eyni zamanda tövsiyə olunan standartın etirazlar səbəbindən tətbiqə girişi dayandırılmış, lakin Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinə müraciət etməmiş bütün kuryerlərə şamil edildiyini bildirdi.

Digər bir problem, "Şükrüti + MMC" şirkəti ilə dağ-mədən işçisi arasında yaranıb. Belə ki, ərizəçi iş yerlərində əməyin mühafizəsi standartlarına əməl edilməməsi hallarının aradan qaldırılmasını və sanitar-gigiyenik normalara əməl olunmasını tələb etdiyi üçün işdən çıxarılıb. "Şükruti + Ltd" şirkətinin rəhbərliyi ərizəçidən problemlərlə bağlı danışmamağı və aidiyyəti qurumlarla əlaqə saxlamamağı istəyib. Xalq Müdafiəçisi işə baxarkən Əmək Müfəttişliyinin şirkətdə əməyin mühafizəsi ilə bağlı problemlərin mövcudluğunu təsdiq edən rəyinə əsaslanmışdır. Bu rəyə əsasən ərizəçinin narahatlığının real və həqiqətə uyğun olduğu, cavabdehin verdiyi cavabı isə namünasib olmuşdur. Əmək müfəttişliyinin əldə etdiyi nəticələr iş yerində bir sıra fərqli problemlərin olduğunu təsdiqləyib. Problemlərin siyahısı şikayətdə tam əks etdirilməmiş, əslində mövcud olan problemlərin sayı hətta ərizəçinin sadaladığı problemlərin sayından və ciddiliyindən daha artıq olmuşdur. Cavabdeh, ayrı-seçkilik aktı törədilməsi iddiasını inkar edə bilməmiş, eyni zamanda ərizəçinin daxili qaydaları və/yaxud təhlükəsizlik standartlarını tez-tez pozduğuna dair heç bir sübut təqdim edə bilməmişdi.[154]

Təəssüf ki, etiraz və ya f'ərqli fikirlərə görə işdən çıxarma, qısnama və ya əmək hüquqlarının digər şəkildə pozulması həm dövlət qulluğunda, həm də özəl sektorda mövcud olan ümumi təcrübədir. İşçilər üçün layiqli iş mühitini təmin etmək məqsədilə ayrı-seçkiliyə qarşı qanunvericiliyin effektiv şəkildə tətbiqi, habelə işəgötürənlərin bərabərlik siyasəti yürütməsi vacibdir.

8.3. Əmək Müfəttişliyinin iş yerində ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması üzrə mandatı

2021-ci il yanvarın 1-dən Əmək Müfəttişliyi Xidməti (bundan sonra Əmək Müfəttişliyi) əmək hüquqlarını, o cümlədən Gürcüstanın üzvi qanununu olan Gürcüstanın Əmək Məcəlləsini tətbiq etmək və işəgötürənin üzərinə inzibati məsuliyyət qoymaq səlahiyyətinə malik olan orqan olaraq təsbit edilib. Bu mandat çərçivəsində Əmək Müfəttişliyi həm maraqlı şəxsin müraciəti əsasında, həm də öz təşəbbüsü ilə ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi prinsiplərinə riayət olunub-olunmamasına da nəzarət edir. Buna görə də, cari hesabat dövründə məşğulluq zamanı bərabərlik vəziyyətini yoxlaya bilmək məqsədilə Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisi üçün Əmək Müfəttişliyinin bir illik işinin nəticələri haqqında məlumat alması vacib idi.

Əmək Müfəttişliyindən Xalq Müdafiəçisinin Aparatına verilən məlumata görə, [155] Müfəttişlik tərəfindən ayrı-seçkilik halları ilə bağlı ümumilikdə 21 işə baxılıb, onlardan 9-u maraqlı şəxslər tərəfindən verilib, 12 iş üzrə isə Müfəttişlik öz təşəbbüsü ilə araşdırmalar aparıb. Həmin işlərdən 15-i üzrə Əmək

---

[154] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 21 dekabr 2021-ci il tarixli "Şükruti +" MMC-yə tövsiyəsi burada mövcuddur: https://bit.ly/3Ksb1Wp

[155] Qeyd: Gürcüstanın İşğal Olunmuş Ərazilərindən Məcburi Köçkünlər, Əmək, Səhiyyə və Sosial Məsələlər Nazirliyinin Əmək Müfəttişliyi Xidmətinin məktubu, 19 noyabr 2021-ci il №09 / 3301; Təqdim olunan məlumatlar 1 yanvar 2021-ci ildən 19 noyabr 2021-ci il tarixinədək olan dövrü əhatə edir.

Müfəttişliyi tərəfindən ayrı-seçkilik faktı müəyyən edilərək müvafiq protokol tərtib edilib, 5 halda isə yoxlama aparılır.

Bu 15 inzibati xəta haqqında protokolun təhlili zamanı aşağıdakı tendensiyalar aşkar edilmişdir: ayrı-seçkilik halların aşkar edildiyi işlərin böyük əksəriyyəti müqavilədən əvvəlki mərhələ və ayrı-seçkilik yaradan vakansiyaların (cins, yaş, xarici görünüş əsasında) əmək qanunvericiliyinə uyğunluğu ilə bağlıdır. Müəyyən edilib ki, ayrı-seçkilik yaradan vakant yerlərin müzakirəsi zamanı bəzi hallarda əmək müfəttişliyi yalnız yaş meyarını əsas gətirir, lakin cinsiyyət meyarına məhəl qoyulmur. Bütün ayrı-seçkilik meyarlarına eyni dərəcədə diqqət yetirmək vacibdir, çünki işin yalnız qismən həlli işəgötürəni müəyyən bir vəzifələrə (məsələn, sürücü, yükləyici, dülgər, anbar işçisi) yalnız müəyyən cinsin nümayəndələrinin işə alınmasının əsaslı olduğunu düşünməyə vadar edə bilər, bununla da o, gələcəkdə ayrı-seçkilik yaradan vakansiyalar yaymağa davam edər. Əmək Müfəttişliyinin şirkəti ayrı-seçkilik yaradan meyarı vakansiyadan dərhal çıxarmağa çağırması da vacibdir, xüsusən ona görə ki, belə təcrübələr onlarda artıq mövcuddur. Bu yanaşmanın bütün şirkətlərə bərabər şəkildə tətbiq edilməsi vacibdir.

Digər hallarda Əmək Müfəttişliyi ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi ilə bağlı müddəaların şirkətin nizamnaməsində əks olunub-olunmadığını və şirkətin onlara nə dərəcədə əməl etdiyini yoxlamışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, Əmək Müfəttişliyi üç işdə müəssisənin ayrı-seçkiliyə qarşı müddəaları əmək qaydalarında əks etdirmək , şirkətin işçilərinin onunla tanış olmasını təmin etmək və onun effektiv icrasını təmin etmək öhdəliyi daşıdığını hesab edib. Yoxlama həmçinin şirkətləri iş yerində ayrı-seçkilik məzmununun qarşısının alınması və şəxslərə qarşı qeyri-bərabər rəftarın aradan qaldırılması üçün effektiv mexanizmlər işə salmağa çağırıb. Bundan əlavə, yoxlama şirkətlərə müraciət edərək onları elə işçi münasibətlərinin elə formalarını təşviq etməyə çağırıb ki, onların sayəsində kollegiallıq prinsipinə uyğun olaraq ləyaqətli iş mühitinin yaradılması mümkün olsun.

Diqqəti cəlb edən məsələ ondan ibarətdir ki, bütün hallarda ayrı-seçkilik törədən şirkətlərə inzibati cərimələr tətbiq edilib, Əmək Müfəttişliyi isə heç bir halda cərimə və ya digər cəza tətbiq etməyib. Bundan əlavə, şirkətlərə pozuntunun aradan qaldırılması üçün 30 gün vaxt verilib, lakin Xalq Müdafiəçisinin işəgötürənlərin əmək müfəttişliyinin təlimatlarını hansı müddətdə yerinə yetirdiyi və görülən tədbirlərin nə dərəcədə effektiv olduğu barədə məlumatı yoxdur.

iş yerində ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi prinsiplərinin effektiv şəkildə həyata keçirilməsi üçün Xalq Müdafiəçisi hər şeydən əvvəl əmək müfəttişləri üçün ən son beynəlxalq təcrübə ilə tanış olmaq, ayrı-seçkiliyin formalarını müəyyən etmək, ehtimal olunan ayrı-seçkilik faktlarını müəyyən edə bilmək üçün daimi və davamlı təlimlərin keçirilməsini prioritet hesab edir.

8.4. Tənqidi media nümayəndələrinin fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması

Cari hesabat dövründə KİV nümayəndələrinin fəaliyyətinə maneçilik törədilməsi hallarına da rast gəlinib ki, bu da öz əksini tənqidi KİV nümayəndələrinin dövlət qurumları tərəfindən təşkil olunan brifinqlərdə və ya bələdiyyə tədbirlərində iştirak hüququnun məhdudlaşdırılmasında və həmin tədbirlərə seçmə jurnalistlərin dəvət olunmasında göstərib.

Mədəniyyət Nazirinin 2021-ci il dekabrın 8-də keçirdiyi brifinqə[156] "TV Pirveli"nin nümayəndələri buraxılmayıb.[157] Jurnalistin sözlərinə görə, brifinqdə yalnız efirdən öncə hazırlanmış siyahıya daxil olan media qurumlarının nümayəndələri iştirak ediblər.[158] Daha sonra Mədəniyyət Naziri Tea Tsulukiani jurnalistlərdən birinin məhdudiyyətin səbəbi ilə bağlı sualına cavab olaraq bildirib ki, "o, tənqidi deyil, "təmkinsiz" media nümayəndəsi[159] olduğuna gorə məhdudiyyətə məruz qalıb". Qeyd edək ki, noyabrın 22-də Mədəniyyət Nazirliyində keçirilən brifinqə Mtavari Arkhi TV and TV Pirvelinin jurnalistləri buraxılmayıb.[160] Tbilisi meri Kaxa Kaladze 9 dekabr 2021-ci il tarixində keçirdiyi brifinqdə Tbilisi meriyasında müəyyən KİV-lərə qarşı görüləcək konkret tədbirlərdən danışıb.[161] Xalq Müdafiəçisinə digər məsələlərlə yanaşı, Özürqeti bələdiyyəsində keçirilən tədbirə seçmə jurnalistlərin dəvət edilməsi faktları barədə də məlumat verilib.

Qeyd etmək lazımdır ki, kütləvi informasiya vasitələrinin ictimai maraq doğuran sahələrdə məlumatların yayılması və cəmiyyətin hər bir üzvünün ictimai həyata cəlb edilməsi üçün ilkin şərt olan məlumatlı ictimai müzakirələrin təşviq edilməsi kimi xüsusi funksiyası vardır. Bu, öz növbəsində, ictimaiyyətin belə məlumat almaq hüququ ilə sıx bağlıdır ki, həmin hüquq da hökumətin media azadlığını və plüralizmi təşviq etməklə bağlı öhdəliyini yaradır.

Tənqidi medianın mövcudluğu demokratik dövlətin yaradılması üçün zəruri şərtdir. Cəmiyyətin öz müqəddəratını təyin etmək hüququ tənqidi mediadan istifadəyə əsaslanır və bunun əksi baş verdikdə demokratik dövlətin mövcudluğu ideyası problemli olur. Demokratiyanın əsas prinsipi qanun qarşısında bərabərlikdir ki, bu da həm cəmiyyət, həm də media üçün eyni dərəcədə təmin edilməlidir. Müəyyən media orqanlarının nümayəndələri olan jurnalistlərin peşə fəaliyyətlərinin, tənqidi media olmaları əsas götürülərək, məhdudlaşdırılması bərabərlik ideyasına ziddir və tənqidi medianı hakimiyyətə loyal media ilə müqayisədə qeyri-bərabər mövqeyə salır. Bu, həm bərabərlik siyasətini, həm də ölkədəki demokratik prosesləri təhdid edir.

9. Ayrı-seçkiliyin təşviq edilməsi

Ayrı-seçkiliyə təhrik etmə baxımından təəssüf ki, bu hesabat dövrü də istisna təşkil etməmişdir. Xalq Müdafiəçisi dəfələrlə dövlət qurumlarını bərabərlik hüququnun qorunması və ayrı-seçkiliyin qarşısının alınması üçün vahid baxış və siyasət yaratmağa, eyni zamanda bərabərliyi dəstəkləyən ictimai bəyanatlar verməyə çağırıb. Bununla belə, ildən-ilə siyasi məmurlar tərəfindən müxtəlif həssas qruplara

---

[156] Mədəniyyət nazirinin qərarı ilə 3 dövlət teatrına bədii rəhbər təyin edilib, 4 teatrda bu vəzifələrə müsabiqə elan edilib; Məlumat burada mövcuddur:https://bit.ly/3GyVh17

[157] Məlumat burada mövcudddur: https://bit.ly/31Idhqv

[158] Bəzi jurnalistlərə Mədəniyyət Nazirliyində keçirilən brifinqdə iştirak etməyə icazə verilməyib; Məlumat bu ünvanda mövcuddur:https://bit.ly/3DGduro

[159] "Sən təmkinsizsən" – Mədəniyyət naziri "TV Pirveli"nin jurnalistinə müraciət edir, məlumat burada mövcuddur:https://bit.ly/31KHqWt

[160] Media Advocacy Koalisiyası Ədliyyə Nazirliyini jurnalistlərə qarşı ayrı-seçkiliyə son qoymağa çağırır, məlumatı aşağıdakı ünvandan əldə etmək olar: https://bit.ly/3pDQTa1

[161] Məlumatı buradan əldə etmək olar: https://bit.ly/33g3x7N

qarşı ayrı-seçkiliyə dair həvəsləndirici bəyanatların çoxluğu göstərir ki, dövlət müxtəlif qruplar arasında bərabərliyi təmin etmək üçün hələ də stereotiplərin azaldılması istiqamətində təsirli addımlar atmayıb. Ayrı-seçkilik üçün stimul mühiti qadınlara, etnik və dini azlıqların üzvlərinə və LGBT+ icmasına qarşı daha qabarıq şəkildə özünü göstərir.

Təəssüf ki, seçkiqabağı dövrdə insanlara qarşı müxtəlif əsaslarla ayrı-seçkiliyin təbliği və o cümlədən ksenofob, dini və homofob zəmində olmaqla, seçki subyektləri tərəfindən nifrət nitqindən istifadə olunması xüsusilə fəal şəkildə müşahidə olunur. Bunun qarşısını almaq üçün Xalq Müdafiəçisi seçki kampaniyasının başlanğıcında siyasi qurumları və onların fəallarını proqram və kampaniyalarında ayrı-seçkilik siyasətindən çəkinməyə, hər hansı bir əsasla insan qruplarının üstünlüyünü tanıyan fikirləri səsləndirməməyə və ya dəstəkləməməyə çağırıb. Bundan əlavə, onlardan dəstək qazanmaq üçün çoxluq təşkil etməyən qrupların marginallaşmasına əl atmamaq, azlıqların damğalanmasının qarşısını almaq üçün həssas mövzularda danışarkən məsuliyyətli və ədalətli olmaq tələb olunub.[162]

9.1. Gender ayrı-seçkiliyinin təşviq edilməsi

Son zamanların təcrübəsinə əsasən, qadınlara qarşı münasibətdə təhqiredici və ya seksist stereotipləri ehtiva edən ifadələrdən müəyyən siyasi partiyaların nümayəndələri və ya ictimai xadimlər tərəfindən fəal şəkildə istifadə olunur. Seksist ifadələr əsasən cinsi məna kəsb edən gender rollarına işarət edir və ya qadınlar və kişilər üçün müəyyən edilmiş gender rollarını vurğulayır. Qeyd etmək lazımdır ki, seksist ifadələr həyatın müxtəlif sahələrində qadınlara qarşı qeyri-bərabər rəftarı artırır, cinsi qısnama hallarını təşviq edir, onların karyera yüksəlişinə, mühüm dövlət-siyasi vəzifələri tutmasına maneələr yaradır.

Hesabat dövründə gender stereotiplərinin təşviqi baxımından 2021-ci il iyulun 18-də Gürcüstan parlamentində baş verən hadisələr xüsusilə kəskin olmuşdur.[163] Milli Hərəkat Partiyasının üzvü Nona Mamulaşvili parlamentin iclas zalında 5 iyul hadisələrinə etiraz edib. Karavava posterlə kursuyə qalxıb. Müxalifətçi deputatın bu davranışı çoxluq təşkil edən partiyanın nümayəndələri olan parlament üzvlərinin narazılığı ilə qarşılaşıb. Deputatlar əvvəlcə Mamulaşvilini kürsüdən enməyə çağırıblar, daha sonra isə İrakli Zarku onu zorla kürsüdən enməyə məcbur edib. [164] Elə həmin sessiyada Tinatin Bokuçavanı Şalva Papuaşvili fiziki güc tətbiq edərək spiker kürsüsündən çıxarıb.[165] "Gürcü Arzusu" partiyasının deputatı Quram Maçaraşvili Şalva Papuaşvilinin Tinatin Bokuçavanı zorla kürsüdən uzaqlaşdırmasına seksist

---

[162] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 3 avqust 2021-ci il tarixli bəyanatı ilə burada tanış olmaq olar: https://bit.ly/3xOkCAU

[163] Gürcüstan parlamentində daxili işlər naziri Vaxtanq Qomelaurinin çıxışı zamanı media nümayəndələri və müxalifət deputatları TV Pirvelinin mərhum operatoru Lekso Laşkaravanın foto və plakatlarını iclas zalında nümayiş etdirərək, Baş Nazir İrakli Qaribaşvilinin və Daxili İşlər Nazirinin istefasını tələb ediblər. Müxalifətin və jurnalistlərin etirazından sonra çoxluqla müxalifət nümayəndələri arasında şifahi qarşıdurma yaşanıb.

[164]Məlumatı buradan əldə etmək olar: https://bit.ly/3dhw7Y1

[165] Hadisədən əvvəl Kartuli Otsnebi-dən olan deputat Levan Mqaloblişvili Tinatin Bokuçava üçün hazırlanmış etiraz pankartını ələ keçirib. Tinatin Bokuçava fakta münasibət bildirmək üçün Gürcüstan parlamentinin sədrinə müraciət etdikdən sonra "Gürcü Arzusu" partiyasının deputatı Şalva Papuaşvili onun qarşısını almağa çalışıb. Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3oif7Hy

məzmunlu cavab verib və qeyd edib ki, "Papuaşvili Bokuçavanın isterikasını neytrallaşdıra bildi".[166] Həmin gün Levan Mqalobilişvili bilərəkdən Tinatin Bokuçavaya seksual tərzdə müraciət edib: "Tina, (mənim) həyatım".

Kişi deputatların qadın opponentləri, onlara qarşı fiziki güc tətbiq etməklə neytrallaşdırmaq cəhdi xüsusilə narahatedici presedentdir, çünki bu, qadınların proseslərin yaradıcısı və/yaxud tərəfdaşı deyil, kişilərin öz iradəsinə görə etinasızlıq göstərə biləcəyi obyektlər, cansız əşyalar olması stereotipini gücləndirir və onların ləyaqətini alçaldır. Qeyd etmək lazımdır ki, bu cür hərəkətlər qadınların bərabərliyinə və siyasətdə iştirakına mənfi təsir göstərə bilər, xüsusən də qadınlara qarşı zorakılığın, eləcə də onların siyasətə qarışmasının ölkə üçün ciddi problem yaratdığı situasiyalarda. Belə hərəkətlər ictimaiyyətin, ölkədə qadınların səlahiyyətlərinin artırılması, gender əsaslı zorakılıq və ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması məsələlərini həll etməyi gözlədiyi bir Parlament üzvündən gələndə, bu cür davranış daha çox narahatlıq doğurur.

Parlamentin iclas zalında Tinatin Bokuçava ilə Şalva Papuaşvili arasında baş verən insidentə Gender Bərabərliyi üzrə Daimi Parlament Şurasının səmərəsiz reaksiyası xüsusilə diqqəti çəkir. İnsidentlə bağlı aparılan araşdırma nəticəsində İdarə Heyətinə məlum olub ki, orada qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq əlamətləri yoxdur. Şura üzvlərinin fikrincə, Tinatin Bokuçava kişi deputat olsaydı, ona qarşı da analoji tədbir görülərdi. Eyni zamanda Şura, deputatların etiraz formasını parlamentə və ölkənin parlament tarixinə təhqir, Şalva Papuaşvilinin davranışını isə parlament fəaliyyətində təhqiredici hərəkətlərin qarşısını almaq cəhdi kimi qiymətləndirib.[167]

Qeyd edək ki, Gender Bərabərliyi Şurası Parlamentdə yaradılmış daimi fəaliyyət göstərən qurumdur və onun fəaliyyəti ölkədə gender bərabərliyi prosesinin təşviqi və təkmilləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Şura üzvləri qadın və kişilərin bərabər hüquq, azadlıq və imkanlarının həyata keçirilməsinin, eləcə də, ayrı-seçkiliyin qarşısının alınması və onun aradan qaldırılmasının qayğısına qalmalıdırlar. Bunun əksinə olaraq, şuranın yuxarıda göstərilən qərarı şuranın məqsədlərinə ziddir, qadınlara qarşı qeyri-bərabər rəftarı təşviq edir və qadın hüquqlarının pozulmasına qarşı gələcəkdə səmərəsiz reaksiyalar verilməsi üçün təhlükəli presedent yaradır.

Əvvəlki hesabat dövründə olduğu kimi, ictimai-siyasi həyatda iştirak edən qadınlara qarşı ayrı-seçkilik rəftarı xüsusilə geniş yayılmış, çox vaxt onlara qarşı siyasi mübarizə vasitəsi kimi istifadə edilmişdir. Məsələn, Qori Məclisinin sədri Davit Razmadze Məclisin iclasında keçirilən debat zamanı Məclisin müstəqil üzvü olan İrma Ambardnişviliyə müraciət edərək bu sözləri söyləmişdir: "Sənin kimi küçə qadını Məclisdən nə istəyir? "[168] Qeyd edək ki, bu müddətdə Davit Razmadze Şəhər Şurası yanında Gender

---

[166] Məlumatı buradan əldə etmək olar: https://bit.ly/3Dl0sQe
[167] Gender Bərabərliyi üzrə Daimi Parlament Şurasının 2 avqust 2021-ci il tarixli №6 iclasının protokolu: https://bit.ly/3pJhNh1; Şuranın üzvü Ana Natsvlişvili isə fərqli fikir bildirib. Digər Şura üzvlərindən fərqli olaraq onun sözlərinə görə, Şalva Papuaşvilinin hərəkətləri gender əsaslı zorakılığın təzahürüdür və bu, son dərəcə narahatlıq doğurur.
[168] Məlumatı buradan ldə etmək olar: https://bit.ly/3lz62bv: https://bit.ly/3lz62bv

Bərabərliyi Şurasının sədri olub.[169] "Bunlar sizin qadınlarınız deyilmi? Yığışdırın onları!"[170] - çoxluq partiyasının üzvü Levan Mqaloblişvili müxalifət partiyasının təmsilçilərindən onların partiyasından olan qadın üzvləri parlament tribunasından çıxarmağı tələb edərkən belə seksist ifadələr işlədib. Mənfi kontekstdə, qadınlar Birləşmiş Milli hərəkatdan deputat olan Nika Melia tərəfindən Tea Tsulukianini tənqid edilərkən o, belə təsvir edilib - "90-cı illərdə cinayətkarların hər şeyə cavabdeh olan qadınları olurdu ... Tsulukiani mənə həmin qadınları xatırladır."[171]

Qadınların gender rolu ilə bağlı stereotiplərin təbliğinə gəldikdə, Xalq Müdafiəçisi Nino Burdjanadzenin Lunch TIME Palitra News proqramında söylədikləri xüsusi diqqət çəkir “feminizm və gender bərabərliyi heç də pis vəzifə olmaya bilər, lakin qadınların ilkin vəzifəsi normal uşaqlar tərbiyə-edib böyütməkdir” .[172]

Bundan əlavə, aktrisa Ninutsa Makaşvili “Rustavi 2” kanalında yayımlanan proqramlardan biri olan “Gizli zərf” adlı verilişdə keçmiş əri tərəfindən məişət zorakılığı adlandırıla biləcək faktlardan danışıb.[173] Cəmiyyətin böyük bir hissəsinin onunla həmrəy olmasına baxmayaraq, ictimai xadimlər də daxil olmaqla, bir sıra şəxslər onun ünvanına bir sıra ayrı-seçkilik xarakterli bəyanatlar səsləndirib. Rustaveli adına Milli Teatrın bədii rəhbəri Robert Sturua,[174] parlamentin deputatı Eliso Bolkvadze[175] və başqalarının qadının maddi marağı və ya ictimaiyyət qarşısında yerinə yetirilməyən vəzifələri ilə bağlı söylədiyi fikirlər xüsusilə narahatedici olub. Nəzərə alsaq ki, cəmiyyətin bir hissəsi hələ də zorakılığa məruz qalmış qadınlarla həmrəy deyil, bu mövzuda açıq danışmaq böyük cəsarət və cürət tələb edir. Bu cür bəyanatlar zorakılıq fenomeninin ciddiliyini azaldır və qurbanların zorakılıqdan yaxa qurtarmaq üçün ictimai dəstəyə olan inamını heçə endirir.[176]

9.2. Etnik və irqi ayrı-seçkiliyi təşviq edilməsi

Hesabat dövründə Xalq Müdafiəçisi etnik mənsubiyyətə görə ayrı-seçkiliyi təşviq edən bəyanatlara da diqqət yetirib. Gürcüstan parlamentinin deputatı, həm də parlamentin Mədəniyyət Komitəsinin sədri olan Eliso Bolkvadze 2021-ci il mayın 16 və 17-də Dmanisidə etnik gürcülər və azərbaycanlılar arasında baş verən münaqişənin həll olunacağına əmin olduğunu ifadə edərkən,[177] bu məsələnin "iki ölkə arasında

---

[169] Qori Bələdiyyəsinin Sakrebulo Bələdiyyəsinin 39 mart 2018-ci il tarixli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi haqqında “Qori Bələdiyyəsinin Gender Bərabərliyi Şurasının yaradılması və onun tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında” 11 oktyabr 2019-cu il tarixli 189 nömrəli Qərarı burada mövcuddur: https://bit.ly/3GaSgDL

[170] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3IlvJWH

[171] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3Gc5tMJ

[172] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/31ifwRK

[173] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/31ppAbt

[174] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/31wtf7b

[175] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3ditXYf

[176] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 16 aprel 2021-ci il tarixli bəyanatı burada mövcuddur: https://bit.ly/3DkmCCa

[177] Dmanisidə qarşıdurma mayın 16-da başlayıb.Yayılan məlumata görə, dava mağazadan məhsulların “nisyə” olaraq çıxarılması ilə bağlı olub. Ertəsi gün, mayın 17-də tərəflər arasında qarşıdurma yenidən davam edib. İki qrup arasında yaradılmış polis kordonu bir sıra hallarda qırılıb və onlarla vətəndaş daş və dəyənək ataraq bir-biri ilə qarşı-qarşıya gəlib. Bundan əlavə, şəhərə polis qüvvələri, o cümlədən xüsusi təyinatlılar və su şırnaqları atan texnika yerləşdirilib. Nəhayət, hər iki tərəfin nümayəndələri danışıqlar nəticəsində barışdıqlarını bildiriblər, məlumat burada mövcuddur:https://bit.ly/3onFA6F

mövcud olan müsbət dost münasibətləri çərçivəsində həll olunacağına əmin olduğunu bildirib".[178] Parlamentin deputatı tərəfindən etnik azərbaycanlı əhalinin Azərbaycan dövlətinin yurisdiksiyasında olması və onların Gürcüstan vətəndaşı kimi qəbul edilməməsi fikri çoxluq təşkil edən qrup tərəfindən etnik azlıqlara qarşı ayrı-seçkiliyə rəvac verir və onların sosial təcrid olunmasına təkan verir, eləcə də parçalanmağa sövq edir. Etnik azlıqların marginallaşması onların Gürcüstanın ictimai və siyasi həyatına inteqrasiyasını azaldır və bu qrupların ölkənin bir hissəsi olmadıqları hissini gücləndirir.

Seçkiqabağı dövrdə Leyboristlər Partiyasından Tbilisi meriyasına namizəd olan Mixeil Kumsişvilinin yaydığı, rəqibi, Nigeriya əsilli Gürcüstan vətəndaşı olan Riçard Oqunucuya sataşdığı video diqqət çəkib. Videonun əvvəlində xalqı, xüsusən də medianı "namizədin məzmunu deyil, ekzotikliyi maraqlandırır"- deyə bildirilir, daha sonra isə Kumsişvili üzünü qara rəngə boyayaraq Oqbunjunun ləhcəsinin parodiyası[179] ilə seçiciləri ona dəstək verməyə çağırır. Qeyd edək ki, Oqbunucu Gürcüstanda seçkilərdə namizəd kimi qeydə alınan ilk qaradərili şəxsdir. Bu cür videolar gələcəkdə çoxluq təşkil etməyən irqi qrupların üzvlərinin siyasi və ya ictimai fəaliyyətə cəlb edilməsinə mane ola bilər, bundan əlavə, zorakılığı, ayrı-seçkiliyi və çoxluq təşkil etməyən irqi qruplara mənsub olan insanların seçkilərdən kənarda qalmasını təşviq edə bilər.

Pravoslav Kilsəsinin Kutaisi və Qaenat yeparxiyasının baş keşişi, mitropolit Con Qamrekeli liturgiya zamanı yəhudi xalqını alçaldıcı şəkildə, antisemitizm kontekstində bir neçə dəfə xatırladıb. O, yəhudi xalqını "xristian təqibçiləri" və "imansızlar" adlandırıb[180]. Daha sonra Kutaisi-Qaenat yeparxiyasının dekanı İlya Karkadze İoan Qamrekelini müdafiə etdiyi xütbədə antisemit bəyanatlar verib[181]. Diqqətə çatdirmaq lazımdır ki, ölkədə antisemitizm baxışlarının yayılması etnik yəhudi xalqının bərabərliyini təhdid edir və bəşər tarixinin ən dəhşətli cinayətlərindən birinin - Holokost və onun ilkin şərtlərinin düzgün dərk edilmədiyini göstərir[182]. Antisemitizmin istənilən təzahürü hər bir vətəndaş və bütün cəmiyyət üçün təhlükəlidir.

9.3. Müəyyən əlamətlərə görə ayrı-seçkiliyin təşviq edilməsi

Homo/transfobik ifadələrin, o cümlədən rəsmilər tərəfindən ictimai şəkildə yayılması problem olaraq qalır. Hesabat dövründə LGBT+ icmasına qarşı ayrı-seçkiliyi təşviq edən bəyanatların sayı xüsusilə Tbilisi Qüruru təşkilatının təşkil etdiyi Qürur Həftəsi zamanı artıb. Eyni zamanda, yüksək rütbəli məmurlar tərəfindən Qürur Həftəsini dolayı yolla mənfi kontekstdə qələmə vermək üçün fəal şəkildə cəhdlər göstərilib, bu məqsədlə məsələ 5-6 iyul 2021-ci il zorakılığının siyasi kontekstinə aktiv şəkildə cəlb edilib. Qürur həftəsi ilə bağlı Tbilisi meri Kaxa Kaladze aydınlıq gətirib ki, o, Qürur həftəsinin keçirilməsini məqsədəuyğun hesab etmir, çünki hər iki tərəfdən müəyyən qruplar bundan sui-istifadə etmiş ola

---

[178] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3EpcqJJ
[179] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3dhH1xa
[180] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3ElJouL
[181] Məlumat burada mövcuddur: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=nz0WIcsBDXM&fbclid=IwAR1X4x1L_j2U_vYpAtaTGcpvVkMDkE9ru2bhXRoqqZOIszvqeqRoxVrscwY
[182] Gürcüstanın Xalq Müdafiəçisinin 11 yanvar 2021-ci il tarixli bəyanatı bu ünvanda mövcuddur: https://bit.ly/3Elv2dv

bilərlər.[183] İrakli Kobaxidze həmçinin təşkilatçıları həftəni keçirməkdən çəkinməyə çağırıb[184]. Gürcüstanın baş naziri İrakli Qaribaşvili Şərəf yürüşünü vətəndaş qarşıdurmasının səbəbi kimi qiymətləndirib və Qürurun arxasında “revanşist və radikal” siyasi qüvvələrin dayandığını qeyd edib.[185]

İcma üzvlərinin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün icma hüquqlarının məhdudlaşdırılması, LGBT+ insanların hüquqlarına hörmətsizlik, onların ictimai məkanının məhdudlaşdırılması və onlara qarşı homofobik münasibətin və rəftarın artması 5-6 iyul tarixlərində baş vermiş zorakılığa qarşı dözümlülüyün və ümumilikdə, dözümsüzlüyün artmasına səbəb olub (o cümlədən, LGBT + üzvlərinin təqibini də buraya aid etmək lazımdır). Sonrakı günlərdə homofob və cinsiyyətçi zorakılıq halları[186], o cümlədən polşalı turistə hücum[187], alman DJ-ə homofobik hücum[188] və transgender qadına qarşı tez-tez zorakılıq hadisələri fəal şəkildə ifşa olunub.[189]

Saburtalonun müstəqil majoritar namizədi Vato Şakaraşvilinin özünün rəsmi Facebook səhifəsində yerləşdirdiyi video da LGBT+ insanlara qarşı ayrı-seçkilik və homofob münasibətin təbliği baxımından xüsusilə sərt video idi[190] və videoda o, 5 iyul hadisələrini “ölkədə məşğulluğu şirnikləndirmək üçün kobud cəhd” kimi qiymətləndimişdi. Bundan əlavə, o, seçicilərə ölkədə LGBT+ təbliğatının qadağan olunmasını tələb edən ictimai plebissit(referendum) keçirmək üçün imza toplamağa başlayacağını vəd edib.

10. İddia edilən nifrət cinayətlərinin araşdırılmasında çətinliklər

Xalq müdafiəçisinin təcrübəsinə əsasən, ötən ilin hesabat dövründə olduğu kimi, nifrətlə bağlı iddia edilən cinayətlər üzrə qeyri-effektiv araşdırmaların aparılması problem olaraq qalır. İddia edilən nifrət cinayətləri ilə bağlı şikayətlər adətən Yehova Şahidləri və LGBT+ icmaları arasında yüksəkdir.

İyulun 5-6-da LGBTQ+ təşkilatı olan “Tbilisi-Qüruru” və onun tərəfdarları tərəfindən təşkil edilən “Ləyaqət marşı” ətrafında baş verənlər bu il xüsusilə kəskin olub və indiyədək hakimiyyət tərəfindən buna effektiv reaksiya verilməyib. Bu məsələ ilə bağlı ətraflı məlumat bu hesabatın müvafiq fəslində müzakirə olunur.

Qeyd edək ki, LGBT+ insanlara qarşı iddia edilən nifrət zəminində törədilən cinayətlərin bir hissəsi adətən fiziki və şifahi təhqir, döymə, hücum və ölümlə hədələmə faktlarına aid olur. Ərizəçilər onu da qeyd edirlər ki, bir sıra hallarda hadisə yerinə çağırılan hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları münaqişəni aradan qaldırmaq və gərginliyi azaltmaq əvəzinə, özləri təhqiramiz terminologiyadan istifadə edir və homofob əsaslarla onlara qarşı aqressiya ifadə edirlər. Xalq müdafiəçisinin icraatında olan işlərdə transfobiya zəminində həyat və sağlamlığın pozulması faktları da aşkarlanır.

---

[183] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3GdpqTu
[184] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3okL3ea
[185] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3Gi8kE1
[186] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3Il2uDF
[187] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/31quDbh
[188] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3dfZDh1
[189] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3rD71v4
[190] Məlumat burada mövcuddur: https://bit.ly/3Gc6Fzx

Hesabat dövründə müəyyən edilib ki, bir sıra hallarda fərdlərə qarşı hücumlar onların LGBT+ icmasının üzvü kimi qəbul edilməsinə əsaslanıb. Bir hadisədə gənc oğlan dostu ilə metroda gedərkən sırf fərqli geyim tərzinə görə iki gənc tərəfindən fiziki və şifahi təhqirlərə məruz qalıb. Bununla əlaqədar olaraq, Gürcüstan Baş Prokurorluğu tərəfindən Xalq Müdafiəçisinə məlumat verilib ki, ərizəçi ayrı-seçkiliyin başqa əsası - geyim tərzinə görə dözümsüzlük zəminində zorakılıq tətbiq edilməsi faktına görə zərərçəkmiş kimi tanınıb. Lakin konkret şəxslərə qarşı cinayət işi hələ də başladılmayıb.

Bu il Yehovanın Şahidlərinə qarşı dini nifrət zəminində törədilən cinayətlərin sayı azalıb. Çox güman ki, bu, pandemiya başlayandan bəri Yehova Şahidlərinin öz dini ayinlərini ictimai yerlərdə deyil, evdə həyata keçirməsi ilə əlaqədardır. Belə ki, son illərdə Yehovanın Şahidlərinə qarşı törədilmiş cinayətlərin əksəriyyəti Yehova Şahidlərinin küçədə və ya digər ictimai yerlərdə dayanması zamanı baş verib. Bununla belə, bu il Yehova Şahidlərinin əmlakına ziyan vurulması ilə bağlı bəzi hallar üzə çıxıb.

Verilmiş şikayətlərdən birində bildirilir ki, Mtsxeta vilayətinin Muxrani kəndində Yehova Şahidlərinin daşınmaz əmlakına - dini toplantıların keçirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş zalına ziyan vurulub. 25 mart 2021-ci il tarixində belə adlanan karantin zamanı naməlum şəxs pəncərə barmaqlıqlarını söküb, pəncərəni sındırıb və binaya partlayıcı atıb[191]. 30 aprel 2021-ci il tarixində ehtimalən eyni şəxs yenidən binaya daxil olmaq istəsə də, qonşunun səsini eşitdikdən sonra ərazini tərk edib. Eyni şikayətdə 2019-cu il iyunun 27-də Mtsxetadakı Yehova Şahidlərinin dini akt zalını yandırmaq cəhdi də qeyd olunur. Cinayəti törətdiyi iddia edilən şəxsin kimliyi kamera görüntülərindən müəyyən edilsə də, hadisədən 2 il keçməsinə baxmayaraq, prokurorluq onun barəsində cinayət işi başlatmayıb.

Prokurorluğun məlumatına görə[192], Muxrani kəndində Yehovanın Şahidlərinin zalına dəymiş ziyanla bağlı istintaqa ilkin olaraq Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 187-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin "A" bəndi ilə (yanğın, partlayış və ya hər hansı digər ümumi təhlükəli vasitələrdən istifadə etməklə ziyan vurulması) cinayət işi başlanılıb. Daha sonra prokurorun qərarı ilə işin kvalifikasiyası dəyişdirilib və ərizəçi Gürcüstan Cinayət Məcəlləsinin 187-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin A bəndi və 156-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin C bəndi ilə zərərçəkmiş kimi müəyyən edilib (əhəmiyyətli zərərə səbəb olan dözümsüzlük əsasında təqib). Prokurorluğun məlumatına görə, indiki mərhələdə konkret şəxsə qarşı cinayət təqibi başladılmayıb.

Qeyd edək ki, Marneuli, Zuqdidi rayonunun Darçeli və Qardabani rayonunun Martkopi kəndlərində Yehovanın Şahidlərinə məxsus əmlaka ziyan vurulması və oğurluğa cəhdlə bağlı ayrı-ayrılıqda hadisələr baş verib. 5 avqust 2021-ci il, Axaltsixe, Mikutişvili küç. ჩე №1-də yerləşən Yehovanın Şahidləri zalının hasarında naməlum şəxs/şəxslər boya ilə təhqiredici yazılar yazmış və şəkillər çəkmişlər. Qeyd olunan hallar üzrə özgənin əmlakına zərər vurma və ya məhv etmə faktları üzrə araşdırma aparılır, lakin indiyədək heç bir iş üzrə təqsirləndirilən şəxs/şəxslər müəyyən edilməyib və cinayət təqibi başlanmayıb. Yehovanın Şahidlərinin əmlakına hücumlar edilməsi son illərdə xüsusilə tez-tez baş verir. Ərizəçilər şikayətlərində Yehovanın Şahidlərinin iş sahəsinə və nəqliyyat vasitələrinə ziyan vurulması ilə bağlı müxtəlif hallara istinad ediblər. Həmin şikayətlərdən birində eyni gündə Xoni və Xaşuri bələdiyyələrində

[191] Mülkiyyətə dəymiş ziyan 2000 Lariyə yaxın olub.
[192] Gürcüstan Baş Prokurorluğunun 27 may 2021-ci il tarixli №13 / 30730 məktubu.

Yehovanın Şahidlərinə məxsus daşınmaz əmlakın zədələnməsi faktına, həmçinin Yehovanın Şahidlərinin inzibati binasına və onların avtomobilinə ziyan vurulması ilə bağlı beş müxtəlif hadisəyə toxunulub.

Qeyd edək ki, hüquq-mühafizə orqanları - Gürcüstan Prokurorluğu və Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyi nifrət cinayətlərinin araşdırılması və cavablandırılması prosesində mühüm rol oynayır. Həqiqətən də, nifrət motivlərinin müəyyən edilməsi tendensiyası müşahidə olunur, lakin bu orqanların qabaqlayıcı və ya cavab tədbirləri ilə bağlı qeyri-adekvat davranışı və ya hərəkətsizliyi, o cümlədən cinayət təqibinin başladılmaması vəziyyəti xeyli pisləşdirə bilər. Xüsusilə, təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətini müəyyən etmək mümkün olmadıqda və vaxtında cinayət təqibinə başladılmadıqda, bir tərəfdən şəxsin hüquqlarını bərpa etmək, digər tərəfdən isə gələcəkdə törədilə biləcək belə halların qarşısının alınması üçün zəmin hazırlamaq mümkün deyil. Yehovanın Şahidlərinə məxsus əmlakın zədələnməsinin təkrar törədilməsi də bunu sübut edir. Bundan əlavə, bu qəbildən olan işlərə baxılması prosesinin həddindən artıq vaxt aparması da ayrıca bir problem kimi qeyd edilməlidir. İşlərin vaxtında araşdırılmaması zamanı iddia edilən cinayətin qurbanında ədalətsizlik və etibarsızlıq hissi yaranır ki, bu da öz növbəsində hüquq-mühafizə orqanlarına olan inamı xeyli azaldır.

Qeyd edək ki, son vaxtlar Daxili İşlər Nazirliyindən məlumatların vaxtında alınması problemi də meydana gəlmişdir. Bəzi hallarda qurum rəsmi aralıq cavabı verməklə məhdudlaşır və yekun cavabı almaq üçün Xalq Müdafiəçisinin Aparatının nümayəndələri ikinci xatırlatma məktubu göndərməli və/yaxud məlumatın verilməsinə cavabdeh olan şəxslə telefonla əlaqəsi saxlamalı olurlar. Bu isə işin operativ təhqiqatı prosesini ləngidir və qurumun məlumatların açıqlanmasından yayınmağa çalışdığına dair şübhələr yaradır.

11. Xalq Müdafiəçisinin bərabərlik hüququnun müdafiəsi sahəsində fəaliyyəti

Xalq Müdafiəçisinin bu il bərabərlik hüququnun müdafiəsi sahəsində fəaliyyətinə işlərin aparılmasından və ya maarifləndirici fəaliyyətdən kənara çıxan bir sıra tədbirlər də daxil edilib.

Xalq Müdafiəçisi bərabərlik məsələlərinə dair iki xüsusi hesabat hazırlayıb. Özünüidarəetmə orqanları tərəfindən icra edilən sosial-sağlamlıq proqramlarının bərabərlik prinsipinə uyğunluğu[193] ilə bağlı birinci hesabatda bütün bələdiyyələrin insanların sosial cəhətdən dəstəklənməsinə yönəlmiş proqramları təhlil edilmiş, praktikada müxtəlif qruplara qarşı ayrı-seçkiliyə yol verən müddəalar müəyyən edilmişdir. İkinci hesabat - "Həssas Qrupların Bərabərliyinin Qorunması üzrə Hüquq-mühafizə Orqanlarının Pozitiv Öhdəliyi"[194], 2018-2020-ci illərdə nifrətlə bağlı iddia edilən cinayətlərin araşdırılmasının effektivliyini nəzərdən keçirir, keçmişdə və hal-hazırda istintaqı aparılan işlərdəki çatışmazlıqları təhlil edir, statistik tendensiyalar və beynəlxalq standartlar barədə təkmilləşdirilmiş məlumat verilir.

Təcrübəni bölüşmək və əlavə məlumat əldə etmək üçün 2021-ci ildə Xalq Müdafiəçisi bərabərlik məsələlərinə dair bir sıra tematik görüşlər keçirmişdir, bu görüşlər arasında QHT nümayəndələri və

---

[193] Xalq Müdafiəçisinin 2021-ci il üçün "Özünüidarəetmə orqanlarının sosial və səhiyyə proqramlarının bərabərlik prinsipinə uyğunluğu" ilə bağlı Xüsusi Hesabatı ilə aşağıdakı ünvanda tanış olmaq olar: https://rb.gy/lpf4r8

[194] Xalq Müdafiəçisinin Xüsusi Hesabatı 2021 "Həssas Qrupların Bərabərliyinin Qorunması üzrə Hüquq Mühafizə Orqanlarının Müsbət Öhdəlikləri" bu ünvanda mövcuddur: https://rb.gy/ahhzlh

fəallarla aşağıdakı mövzularda keçirilən 5 görüşü qeyd etmək lazımdır: sosial hüquqların həyata keçirilməsində bərabərlik; çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların inteqrasiyası ilə bağlı problemlər; çoxluq təşkil etməyən dini qrupların üzləşdiyi problemlər; əcnəbilərin hüquqi statusu; LGBT + icma üzvlərinin məşğulluq, xidmət və mənzil əldə etmək imkanları.

2021-ci il həm də Xalq Müdafiəçisi Aparatının Avropa Bərabərlik Şəbəkəsindəki (Equinet) fəaliyyəti baxımından əlamətdar olmuşdur. Xalq Müdafiəçisinin nümayəndələri özlərinin müxtəlif mövzularla bağlı təcrübələrini şəbəkə üzvləri ilə bölüşmüş, irqçiliyin qarşısının alınmasının institusional yolları və bərabərliyin əsas istiqamətləri üzrə konfranslarda iştirak etmiş, şəbəkə daxilində təşkil olunmuş müxtəlif seminar və təlimlərə qatılmışlar. Bundan əlavə, Bərabərlik Departamentinin rəhbəri Bərabərlik üzrə Klasterin (İşçi Qrup) moderatoru olmuşdur.

11.1. İşlərin idarə edilməsi

Əvvəlki hesabat dövründə Xalq Müdafiəçisi ayrı-seçkilik hallarının baş verməsi iddiası ilə bağlı 113 yeni işə baxılmışdır. 2021-ci ildə isə Xalq Müdafiəçisi təqdim olunan müraciətlər əsasında və ya öz təşəbbüsü ilə 161 yeni iş araşdırmışdır. Bu işlərin 66%-də ərizəçilər dövlət orqanları tərəfindən törədilən ayrı-seçkiliyə, 34%-də isə fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən xüsusi hüquq çərçivəsində baş verən qeyri-bərabər rəftara istinad ediblər. Qeyd etmək lazımdır ki, ötən il də analoji faiz nisbəti aşkar edilib.

1-ci diaqram

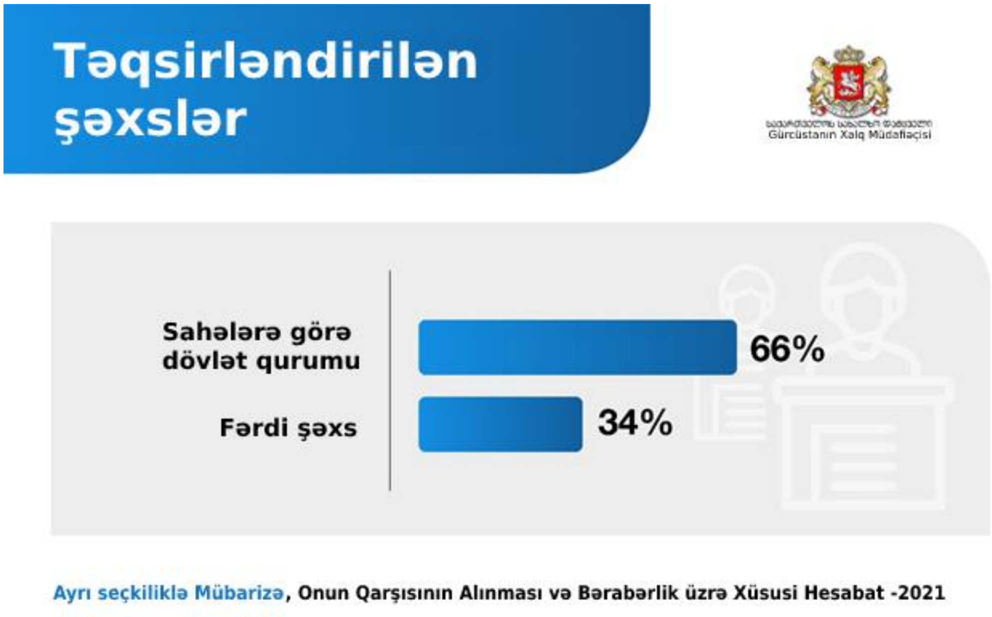

2021-ci ildə Xalq Müdafiəçisi bərabərlik məsələləri ilə bağlı 15 tövsiyə və 10 ümumi təklif hazırlamış, 2 Məhkəmə dostu rəyi təqdim etmişdir.

Ayrı-seçkilik əlamətlərinə gəldikdə, qeyd etmək lazımdır ki, bu il əksər hallarda - edilən müraciətlərin 17% -də - ərizəçilər siyasi zəmində ayrı-seçkilik edildiyini qeyd ediblər. Ehtimal ki, bu

tendensiya 2021-ci ildə yerli özünüidarəetmə orqanlarına keçirilən seçkiqabağı kampaniya dövründən qaynaqlanır. Bu səbəbdən, seçkilərə az müddət qalmış Xalq Müdafiəçisinə müraciətlər aktivləşib. Ötən il müraciət edənlərin yalnız 9%-i siyasi baxışları qorunan işarə kimi göstəriblər.

Cinsi zəmində iddia edilən ayrı-seçkilik, o cümlədən cinsi qısnama halları 2020-ci ildəki 18%-ə qarşı müraciətlərin 16%-ni təşkil etməklə bu il də aktuallığını qoruyub. Keçən il 12% və 9% nisbətlərində aşkar edilən fərqli fikir və əllilik zəminində ayrı-seçkilik halları bu il müvafiq olaraq 11-11% təşkil edib. Müraciət edənlərin 7%-i cinsi oriyentasiya və/yaxud gender kimliyi ilə bağlı səbəblər üzündən şikayət ediblər ki, keçən il bu göstərici 6% təşkil edirdi. İşlərin 6%-i vətəndaşlığa görə bərabərsizliklə, 4%-i din mənsubiyyətə görə, 3%-i isə etnik mənsubiyyətə görə bərabərsizliklə bağlıdır. Ötən il bu rəqəm vətəndaşlıq üzrə 8%, din və etnik mənsubiyyət üzrə isə 6-6% təşkil edib. Yaşla bağlı bərabərsizlik iddialarının payı bu il 7%-dən 3%-ə düşüb. 2021-ci ildə icraatda olan işlərin ən böyük hissəsi - 22% - hələ də digər əsaslarla iddia edilən ayrı-seçkiliklə bağlı olub. Ötən il bu rəqəm 21% olub.

2-ci diaqram

Məlum olduğu kimi, Gürcüstanın orqanik qanunu olan Gürcüstanın Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulan dəyişikliklər 2021-ci ildə qüvvəyə minib və bu dəyişikliklər çərçivəsində hər iki valideynə məzuniyyətin ödənişli hissəsindən uşağa qulluq etmək üçün istifadə etmək imkanı verilib.[195]

---

[195] Gürcüstanın orqanik qanunu olan "Gürcüstanın Əmək Məcəlləsi"nin 37-ci maddəsinin 3 və 4-cü bəndləri, həmçinin 39-cu maddəsi

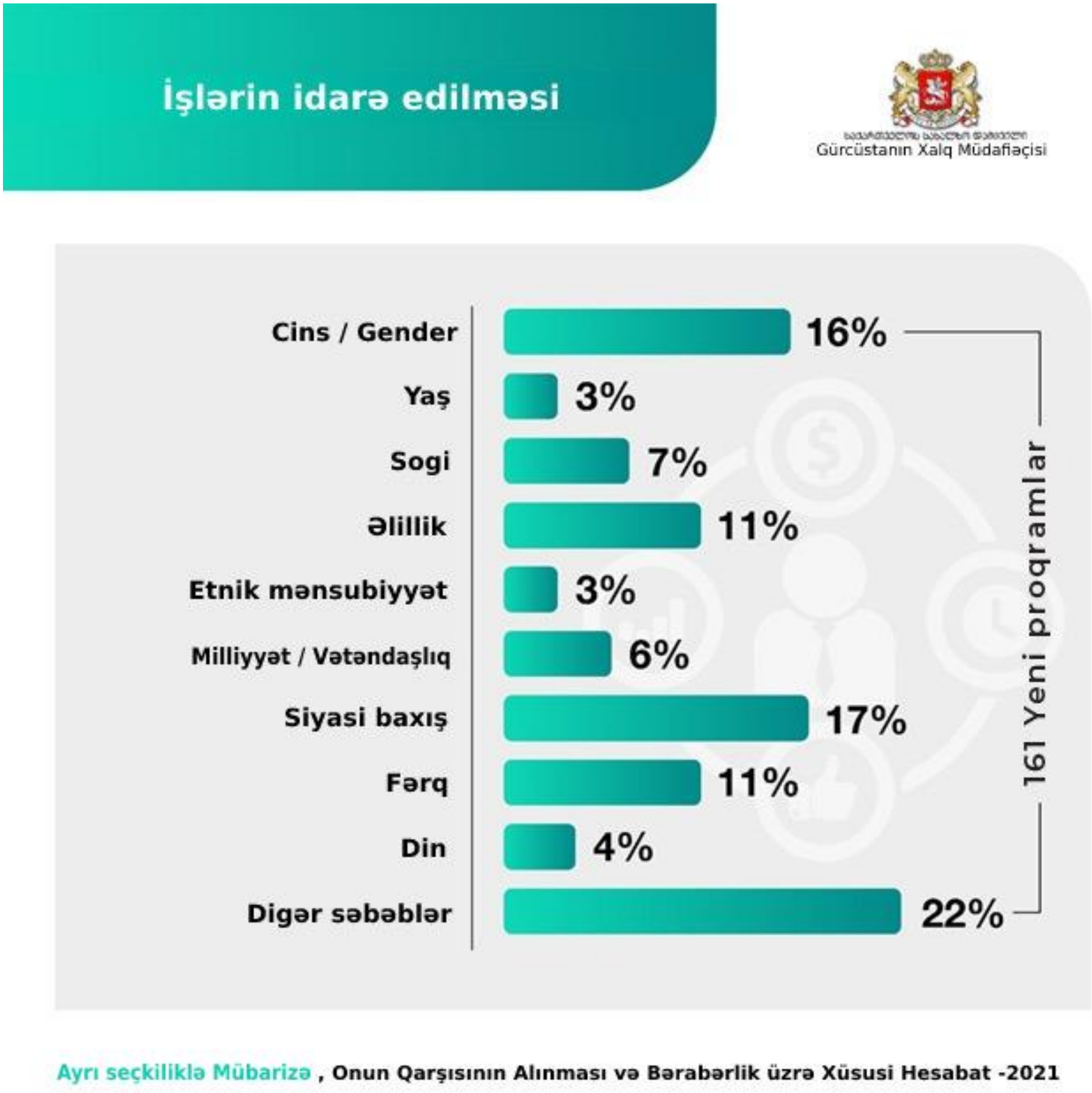

Qeyd etmək lazımdr ki, 2021-ci ildə Xalq Müdafiəçisinə ayrı-seçkiliklə bağlı müraciət edən ərizəçilərin 22%-nin nümayəndəsi olub, onlardan 7%-i Bərabərlik Koalisiyasının üzvü olub[196].

3-cü diaqram

[196] Bərabərlik Koalisiyasının üzvləri bunlardır: Gürcüstan Gənc Hüquqşünaslar Assosiasiyası, İnsan Hüquqları üzrə Təhsil və Monitorinq Mərkəzi, Sapari, Hüquqlar Gürcüstan, Kimik , İnsan Hüquqları naminə Əməkdaşlıq, Qadın Təşəbbüslərinə Dəstək Qrupu, Bərabərlik Hərəkatı "," Gürcüstan Demokratik Təşəbbüsü "," Tolerantlıq və Müxtəliflik İnstitutu”.

11.2. Təhsil sahəsində fəaliyyət

Ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğvi haqqında Gürcüstan Qanunu[197] Xalq Müdafiəçisinə verilən mandatın mühüm tərkib hissəsi kimi ayrı-seçkilik məsələlərində ictimaiyyətin maarifləndirilməsi üçün tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Qeyd olunan mandat çərçivəsində cari hesabat ilində Xalq Müdafiəçisi Aparatının Bərabərlik şöbəsinin nümayəndələri ilə bir sıra məlumat xarakterli və ya maarifləndirici tədbirlər həyata keçirmişlər.

2021-ci ilin yanvar-dekabr ayları ərzində Bərabərlik Departamentinin əməkdaşları bütün Gürcüstan ərazisində ümumilikdə 100-dən çox məlumat xarakterli toplantı və təlim keçirib. Maarifləndirici tədbirlərdə digər məsələlərlə yanaşı, Covid pandemiyası ilə bağlı ayrı-seçkiliyin və ayrı-seçkiliklə bağlı halların təşviq edilməsinə xüsusi diqqət yetirilib. Əsas hədəf auditoriyası yerli özünüidarəetmə orqanlarının nümayəndələri, etnik və dini azlıqların nümayəndələri, LGBT+ icmasının üzvləri, müəllimlər, özəl şirkətlərin əməkdaşları, fəallar, tələbələr və jurnalistlər olub.

Ümumilikdə, 2021-ci ildə qədər Bərabərlik Departamentinin əməkdaşları yerli özünüidarəetmə orqanlarının və digər dövlət qurumlarının 691 nümayəndəsi, dini, etnik və cinsi azlıqların 282 nümayəndəsi, 114 müəllim, 350 gənc və özəl şirkətlərin 212 əməkdaşı ilə görüşüblər. Görüşlərdə iştirak edənlərin ümumi sayı 1560 nəfər olub. Maraqlıdır ki, Azərbaycan Xalq Müdafiəçisi (İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil) Aparatının əməkdaşları ilə (20 iştirakçı) məlumatlandırma görüşü keçirilib, həmin görüşdə Bərabərlik Departamentinin əməkdaşları İctimai Şuranın mandatını təqdim ediblər. Xalq Müdafiəçisi praktikada mövcud olan vəziyyətlə bağlı məlumat verib.

Cari hesabat dövründə Bərabərlik Departamentinin əməkdaşları maarifləndirici tədbirlər həyata keçirmək üçün respublikanın müxtəlif bölgələrinə tez-tez səfərlər etmişlər. Görüşlər 6 rayonun (Acariya, Quriya, İmereti, Sameqrelo, Samtsxe-Cavaxeti, Kvemo Kartli) 28 bələdiyyə və 16 kəndində keçirilib. Yerli

[197] Ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğvi haqqında Gürcüstan Qanunu, 5-ci maddənin 2-ci bəndinin "h" yarımbəndi.

hakimiyyət orqanlarından əlavə, səfərlər zamanı müsəlman və katolik icmaları, Yehovanın Şahidləri, ekomiqrantlar, Mesxeti türkləri, roma icması üzvləri və LGBT+ icması ilə də görüşlər keçiriblər.

15-24 noyabr 2021-ci il tarixlərində Avropa Şurasının təşəbbüsü ilə Gürcüstanda bərabərliyin əhəmiyyəti və ayrı-seçkiliklə mübarizənin hüquqi mexanizmləri barədə ictimaiyyəti məlumatlandırmaq məqsədilə Bərabərlik Həftəsi keçirilib. Xalq Müdafiəçisinin Aparatı üçüncü dəfədir ki, Bərabərlik Həftəsində iştirak edir, bu müddət ərzində Bərabərlik Departamentinin və Şərqi Gürcüstan Departamentinin əməkdaşları Tbilisidən və Gürcüstanın 5 regionundan (Kaxeti, Mtsxeta-Mtianeti, Şida Kartli, Samtsxe-Cavaxeti və Kvemo Kartli) olan tələbər və regionlarda yaşayan gənclərlə görüşlər keçiriblər.

12. Nəticə

Təəssüf ki, son illərdə bərabərlik vəziyyətinin yaxşılaşmasından danışmaq getdikcə çətinləşir. Ayrı-seçkiliyə qarşı qanunvericiliyin son zamanlarda təkmilləşdirilməsinə baxmayaraq, təcrübədə bərabərliklə bağlı vəziyyət ağır olaraq qalır.

Dövlətin bərabərlik siyasəti yoxdur və bərabərliyə nail olmaq prosesində müvafiq qurumlar öz səlahiyyətlərini dərk etmirlər ki, bu da hüququn müdafiəsini praktiki olaraq mümkünsüz edir. Xalq Müdafiəçisi illərdir ki, qərar qəbul edən şəxsləri bərabərliyi dəstəkləyən bəyanatlar verməyə çağırır, lakin məmurlar nəinki bu tövsiyəyə əməl etmirlər, hətta öz bəyanatlarında həssas qruplara qarşı ayrı-seçkiliyi təşviq edirlər.

Hökumətin bərabərlik hüququ ilə bağlı mənfi və ya müsbət öhdəliklərini yerinə yetirməməsi vətəndaş cəmiyyətinin, beynəlxalq təşkilatların, dövlətin və Xalq Müdafiəçisinin səyləri ilə indiyədək əldə edilmiş nəticələrə də xələl gətirə bilər.

Xalq Müdafiəçisi ümid edir ki, 2022-ci ilə qədər həssas qruplar bərabərlik hüququnun müdafiəsində yaxşılaşma hiss edəcəklər.

Tövsiyələr

Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyi:

• 5-6 iyul tarixlərində törədilmiş bütün iddia edilən cinayətlərin dərhal və effektiv şəkildə araşdırılmasını təmin etmək.

Gürcüstanın İşğal Olunmuş Ərazilərdən Məcburi Köçkünlər, Əmək, Səhiyyə və Sosial Müdafiə Nazirliyi:

• Əlilliyi olan hamilə qadınların reproduktiv sağlamlıq xidmətlərinə çıxış imkanları baxımından ehtiyaclarını sistematik şəkildə təhlil edilməsi və fəaliyyət planının hazırlanması ilə bağlı ehtiyacların qarşılanması.

Gürcüstanın Barışıq və Vətəndaş Bərabərliyi üzrə Dövlət Nazirinin Aparatı:

• 2022-ci ilə qədər Mesxeti türkləri icmasının nümayəndələri üçün dövlət dili imtahanının, o cümlədən Gürcüstan vətəndaşlığını almaq üçün dövlət dili imtahanının keçirilməsi ilə bağlı plan hazırlamaq və onun həyata keçirilməsinə başlanmasını əlaqələndirmək.

• 2022-ci ilə qədər Gürcüstana qayıdan Mesxeti türklərinə sadələşdirilmiş prosedur əsasında vətəndaşlıq verilməsi ilə bağlı yeni mexanizmlər haqqında təşəbbüs hazırlayıb Gürcüstan Hökumətinə təqdim etmək.

Gürcüstan hökuməti:

• Yeni koronavirusun idarə edilməsi ilə bağlı tətbiq edilən bütün məhdudiyyətlər ayrı-seçkiliyə yol verməyən şəkildə hazırlanmalıdır (buraya Gürcüstanda daimi yaşayış icazəsi olan şəxslərin yaşayış icazəsi/statusu əsasında ölkəyə daxil ola bilməsi də daxildir).

• Qanunvericilik təşəbbüsü əsasında hamiləlik və analıq məzuniyyətinin ödənilməsi üçün elə vahid standartın hazırlanması ki, hər hansı hədəf qruplarının hüquqi statusuna xələl gətirilməsin.

• Əlillik statusunun verilməsi üçün tibbi model tamamilə sosial modellə əvəz edilməlidir. Bu dəyişiklik edilməzdən əvvəl sağlamlıq modelinin planlaşdırılması tibbi əlillik modelinin tətbiq edilməsi nəticəsində yaranan bərabərsizliklər nəzərə alınmaqla və əlilliyi olan şəxslərin fərdi ehtiyacları nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir.

• Dövlətdən birdən çox sosial müavinətin alınmasını qadağan edən (bir neçə istisna xaric) sosial paketlərin verilməsi ilə bağlı ümumi qaydaya dəyişiklik edilməsi.

Xüsusi Penitensiar Xidmət:

• 2022-ci ilə qədər cəzaçəkmə müəssisələrində mövcud infrastruktur resurslarının dərindən öyrənilməsi və məhkumların dini tələbatlarını nəzərə almaqla, çoxluq təşkil etməyən dinlərə mənsub məhkumlar üçün ibadət yerlərinin ayrılmasını təmin etmək.

• Dini azlıqlar üçün də böyük bayramlar zamanı bağlamaların qəbulu prosesinin başlanması barədə ictimaiyyəti elan şəklində məlumatlandırmaq.

LEPL - Əmək Müfəttişliyi Xidməti:

• İş yerində iddia edilən ayrı-seçkilik halları ilə bağlı işlərə baxarkən işin hərtərəfli araşdırılmasının təmin edilməsi.

Gender Bərabərliyi üzrə Daimi Parlament Şurası və Gürcüstan Parlamentinin Etik Məsələlər üzrə Şurası:

• Gender və digər əsaslarla iddia edilən ayrı-seçkilik hallarını araşdırarkən, işlərin düzgün araşdırılmasını və ayrı-seçkiliyin qadağan olunmasını tənzimləyən yerli və ya beynəlxalq standartlara uyğun olaraq həssas, qərəzsiz şəkildə qərarların qəbul edilməsinin təmin edilməsi.

Samtsxe-Cavaxeti, Kvemo Kartli və Kaxeti bələdiyyələri:

• Bələdiyyələrin internet səhifələrində və sosial media səhifələrində yerləşdirilən məlumatların onların ərazisində yaşayan çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların ana dillərinə tərcüməsini təmin etmək.

• İctimai maraq kəsb edən normativ aktların (o cümlədən bələdiyyələrin sosial və səhiyyə proqramları) öz ərazisində yaşayan çoxluq təşkil etməyən etnik qrupların ana dillərinə tərcümə edilməsini ən qısa zamanda təmin etmək.